

บทที่ 3

อิทธิพลของพุทธศาสนิกายเซนที่ปรากฏในวรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์

จากผลการศึกษาในบทที่แล้วพบว่าปัจจัยสำคัญ 2 ประการที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ คือ (1) ความสนใจในการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังของ ดิช นัท ฮันท์ ซึ่งส่งผลต่อเนื่องสู่การทำให้พุทธศาสนิกายเซนแปรสภาพเป็นโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของ ดิช นัท ฮันท์ กล่าวคือ (2) ดิช นัท ฮันท์ เห็นว่านอกจากพุทธศาสนาจะเป็นทางเสนอทางพ้นทุกข์แก่บุคคลแล้ว พุทธศาสนาควรมีส่วนร่วมในการรับใช้สังคมด้วย และวรรณกรรมก็เป็นกิจกรรมที่ทรงพลังอย่างหนึ่งที่สามารถใช้เป็นเวทีแสดงทัศนะแทบทุกประการที่นักเขียนต้องการนำเสนอได้ดี จากแนวคิดของ ดิช นัท ฮันท์ ที่ว่าพุทธศาสนาควรมีบทบาทในการรับใช้สังคมนั้นจึงได้กลายมาเป็นที่มาของแก่นความคิดสำคัญในวรรณกรรมซึ่งจะเสนอแนวคิดแนวปฏิบัติแห่งเซนเป็นทางออกของสถานการณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละเรื่อง

จากที่กล่าวมานี้ พุทธศาสนิกายเซนจึงมีอิทธิพลในการกำหนดวิธีการดำเนินเรื่องของวรรณกรรม ดูเหมือนว่า ดิช นัท ฮันท์ ได้ประยุกต์วิธีการปฏิบัติแห่งพุทธศาสนิกายเซนมาเป็นแนวทางในการวางโครงเรื่องแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม ดังสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทดังนี้

1) วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญมุ่งสู่ภาวะพ้นทุกข์ของตัวละคร การวางโครงเรื่องของวรรณกรรมประเภทนี้มีลักษณะคล้ายกับวิธีการปฏิบัติธรรมของเซน

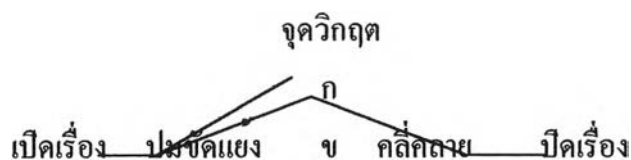
2) วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญเน้นความสำคัญของสติจะมีการวางโครงเรื่องสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการเจริญสติของเซน ตอนจบของเรื่องจะมีลักษณะการปิดเรื่องแบบวนกลับซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวรรณกรรมประเภทนี้

3) วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญแสดงถึงอานุภาพของความเข้าใจที่ก่อให้เกิดความรักและความเมตตาของตัวละครที่ก้าวสู่ภาวะพ้นทุกข์แล้ว ลักษณะเด่นของวรรณกรรมกลุ่มนี้อยู่ที่การสร้างตัวละครให้มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ตัวละครสามารถแบ่งภาคและบันดาลให้เกิดสิ่งอัศจรรย์ในสถานที่หนึ่งในขณะที่ร่างกายของตนอยู่อีกสถานที่หนึ่งได้

4) วรรณกรรมอิงพุทธประวัติซึ่งมีแก่นความคิดของวรรณกรรมทั้งสามประเภทแรกปรากฏอยู่ในเรื่องเดียว

8.1 วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญมุ่งสู่ภาวะพันทุกข์ของตัวละคร

วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญมุ่งสู่ภาวะพันทุกข์ของตัวละครจะมีการกำหนดให้ตัวละครตกอยู่ในสถานการณ์บังคับ (ที่ตัวละครไม่สามารถหาทางออกหรือทางที่ดีกว่าสถานการณ์ที่ตนเผชิญอยู่ได้เลย) หรือในบางเรื่องจะเป็นการกำหนดให้ตัวละครเกิดความสงสัยบางอย่างที่ไม่สามารถเข้าใจได้ด้วยการขบคิดหาเหตุผล การสร้างปมขัดแย้งเช่นนี้มีลักษณะคล้ายโกอัน ตัวละครจะพยายามหาคำตอบที่น่าพอใจให้แก่ตนเองแต่ก็ไม่สำเร็จ จนกระทั่งเมื่อถึงที่จุดวิกฤตของเรื่อง (Climax) เมื่อตัวละครได้พบกับเหตุการณ์บางอย่างที่มากระทบใจอย่างแรงและกะทันหันจึงทำให้ตัวละครก้าวเข้าสู่ภาวะแห่งการตื่นทางมโนวิญญาณและอาจกล่าวได้ว่าอยู่เหนือความทุกข์ที่เผชิญอยู่ในที่สุด นอกจากนี้วรรณกรรมกลุ่มนี้ยังมีลักษณะการปิดเรื่องคล้ายกัน นั่นคือการปิดเรื่องโดยทิ้งปมขัดแย้งบางปมไว้ กล่าวคือ เป็นโครงเรื่องที่มีการคลี่คลายเฉพาะปมขัดแย้งในโครงเรื่องระดับที่สองซึ่งเป็นโครงเรื่องที่แสดงพัฒนาการทางพุทธิปัญญาของตัวละครเอก โดยมีได้แสดงให้เห็นเหตุการณ์ของโครงเรื่องในระดับแรกที่สำคัญต่อการค้นพบทางพุทธิปัญญา ราวกับเป็นการทิ้งท้ายเหตุการณ์ของโครงเรื่องในระดับแรกที่จะเกิดขึ้นกับตัวละครเอกหรือตัวละครรองไว้เป็นปริศนาแก่ผู้อ่านดังแผนภาพนี้

เส้น ก หมายถึงโครงเรื่องในระดับแรก (ตามท้องเรื่อง)

เส้น ข หมายถึงโครงเรื่องในระดับที่สอง (อาศัยการตีความ)

วรรณกรรมกลุ่มนี้มี 5 เรื่องได้แก่ The Ancient Tree A Bouquet of Wildflowers The Stone Boy A Lone Pink Fish และ Peony Blossoms

3.1.1 The Ancient Tree

แก่นความคิดสำคัญของ The Ancient Tree มุ่งกล่าวถึงแนวคิดเรื่องความรักความเมตตา กรุณาที่ส่งผลถึงการเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นเพราะความรักและความเมตตาเป็นสิ่งที่นำให้เรามองเห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลซึ่งอยู่พ้นขอบเขตของกาลเวลา และจะพาให้เราไปพ้นจากข้อจำกัดของกาลเวลา (Eternity) ดิซ นัท ฮันห์ เลื่อนนำเสนอแนวคิดผ่านตัวละครเอกคือนกสีขาวยุคก่อนที่ถือกำเนิดจากไข่ในโพรงต้นไม้โบราณอายุหลายพันปี ดิซ นัท ฮันห์ ได้รับแรงบันดาลใจในการเสนอแนวคิดเรื่องดังกล่าวจากเหตุการณ์การเผาตัวตายของ นัท ชิ มาย (มีการระบุชื่อเรื่องแรงบันดาลใจนี้ไว้ท้ายเล่มของ The Stone Boy and Other Stories)¹ ผู้ซึ่งได้รับการหล่อหลอมชีวิตและจิตวิญญาณจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและสำนึกความเป็นชาติ ซึ่ง ดิซ นัท ฮันห์ ใช้สัญลักษณ์แทนประเทศเวียดนามด้วยต้นไม้โบราณ (The Ancient Tree) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้นกสีขาวยุคก่อนเข้าใจความจริงของชีวิตและความโหดร้ายที่ถาโถมเข้ามาอย่างแหลมกำเนิดของมันได้เหมือนกับสถานการณ์เลวร้ายจากสงครามเวียดนามที่มนุษย์ด้วยกันต่างก่อขึ้นเพื่อเผาผลาญทำลายล้างกันเอง นกสีขาวยุคก่อนมีชีวิตที่สดใสมีจิตใจดีงามและปรารถนาดีต่อผู้อื่นจึงตัดสินใจโผลงในน้ำแล้วบินเข้ากองไฟด้วยความหวังที่จะช่วยดับไฟป่าเพื่อช่วยสัตว์อื่น ๆ ได้ ความสงบสุขจะได้กลับคืนมาอีกครั้ง*

ดิซ นัท ฮันห์ สร้างนกสีขาวยุคก่อนด้วยกลวิธีการสร้างตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน กล่าวคือความคิดและความเติบโตทางพุทธิปัญญาของนกสีขาวยุคก่อนที่มีลักษณะเหมือนมนุษย์แล้วส่งผลไปยังการแสดงออกทางพฤติกรรมในตอนจบของเรื่อง การแสดงออกทางความคิดและความเติบโตทางพุทธิปัญญาของนกสีขาวยุคก่อนเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องโลกและชีวิตที่สอดคล้องกันกับการใช้แนวคิดเซนมาตอบคำถามเห็นได้จาก คำถามในเรื่องกำเนิดตนเอง มนุษย์เรามาจากไหนแล้วเมื่อตายแล้วจะไปไหน ดังตัวอย่างหลังจากที่นกสีขาวยุคก่อนประสมสองรูปคู่กันถึงเรื่อง ‘เวลา’ ว่าเวลาจะไร้ขีดจำกัดตลอดไปในทุกที่ที่มีความรักและผู้ที่เป็นที่รักของเราดำรงอยู่ ไบฮูญาแต่ละใบ ดิน

¹ “This story was written as a memorial to Nhat Chi Mai, Thich Nhat Hanh’s student who immolated herself for peace on May 16, 1967. For more about Nhat Chi Mai, see Chan Khong, Learning True Love (Parallax Press, 1993)...” from Thich Nhat Hanh, “About the Stories,” The Stone Boy and Other Stories, p. 219.

* ผู้อ่านบางท่านก็อาจตีความแตกต่างไปจากนี้ได้ตามแต่ประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล เพราะการตีความดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยตีความจากข้อมูลที่ได้ศึกษาร่วมกับบริบทที่แวดล้อมตัวละครในวรรณกรรมเท่านั้น ด้วยเหตุที่ ดิซ นัท ฮันห์ มิได้แสดงคำพูดเพื่อสนับสนุนการตีความนั้นอย่างชัดเจนตรงไปตรงมา เนื่องจาก ดิซ นัท ฮันห์ มุ่งประเด็นไปที่การเปลี่ยนแปลงทางความคิดและปัญญาของนกสีขาวยุคก่อนเป็นสำคัญ

แต่ละก้อน และใบไม้แต่ละใบจะเป็นหนึ่งเดียวกันเมื่อที่แห่งนั้นมีความรัก นกสีขาวไม่เข้าใจว่า เวลาหมายถึงอะไร เพราะนกสีขาวไม่เคยตระหนักถึงความสำคัญของเวลา ไม่ใช่ว่ามันไม่คิด แต่เป็นเพราะมันไม่รู้สึกรู้ว่าตนถูกผูกติดอยู่กับกาลเวลาหรือไม่ผูกติดกับเวลา มันเกิดมาพร้อมกับ ความไร้เดียงสา มันไม่มีพ่อแม่ และยังไม่เคยประสบกับความทุกข์ยาก ชีวิตของมันดำเนินไปอย่าง ไรที่มาจากไรที่ไปเหมือนกับกำเนิดของมันที่ไม่มีใครรู้ที่มา ไม่มีใครรู้ว่ามันเกิดมานานเท่าใดแล้ว เมื่อนกสีขาวได้ยินพระสงฆ์สองรูปพูดถึงเวลาว่ามีบทบาทต่อทุกสิ่ง มันจึงเกิดความสงสัยที่มา และที่ไปของตัวเอง

“...Since the day the bird overheard the exchange between the two monks, its bewilderment grew. Where have I come from and where will I go? How many thousands of years will the great tree stand?”²

และขอความที่กล่าวว่า

“...How can I find out the nature of time? The bird wanted to pick up a small piece of time and lie quietly with it in its nest for several days to examine its nature. Even if it took months or years to examine, the bird was willing...”³

การจะอภิปรายเกี่ยวกับปริศนาธรรมที่นกสีขาวหาคำตอบไม่ได้จำเป็นต้องพิจารณาควบคู่ ไปกับการกำหนดบุคลิกลักษณะของนกสีขาว การที่ผู้เล่า(Narrator)บรรยายลักษณะของนกสีขาว คุคล้ายเด็กทารกเกิดใหม่ที่ร้องไห้ไม่หยุดตั้งแต่ออกจากไข่ เช่นในตอนเปิดเรื่องผู้เล่าบรรยาย ลักษณะของนกสีขาวให้มีลักษณะคล้ายเด็กทารกที่เกิดใหม่ ซึ่งร้องไห้ตั้งแต่ออกมาจากท้องแม่ เสียงร้องของนกสีขาวก็มิได้แสดงความรู้สึกใด ๆ ทั้งสิ้นเฉกเช่นกัน หากแต่เป็นเสียงร้องแห่ง ความรู้สึกประหลาดใจ

² Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*, p. 4.

³ *Ibid.*, p. 5.

“... and it continued to cry throughout the night until the sun appeared—— a cry neither tragic nor bold, a cry of strangeness and surprise...”⁴

รวมทั้งการกำหนดให้นักสีขาวไม่รู้จักคำสามัญนามที่เกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด เป็นประเด็นสำคัญที่ ดิซ นัท ฮันท์ นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความรักและเวลาได้อย่างดี ลักษณะดังกล่าวของนกสีขาวทำให้นักสีขาวอยู่ในสภาวะที่พร้อมจะเข้าใจและสัมผัสธรรมชาติแห่งความเป็นเอกภาพของสรรพสิ่ง เพราะสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการตื่นรู้สัญธรรมของนกสีขาวเหลือเพียงการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมในเชิงมโนทัศน์เท่านั้น(ซึ่งไม่น่าจะเป็นอุปสรรคเมื่อเทียบกับความซับซ้อนของการคิดแบ่งแยกเชิงมโนทัศน์ของคนเรา) แท้จริงแล้วความสัมพันธ์ระหว่างความรักและเวลาได้ปรากฏอยู่แล้วในการกระทำทุกขณะของนกสีขาว ดังในขณะที่มันกำลังครุ่นคิดถึงปัญหาที่ได้ยินจากพระสงฆ์ 2 รูปในป่า นกสีขาวก็หวนกลับไปนึกถึงตอนที่มันเล่นน้ำตกว่า ขณะที่มันฟังเสียงน้ำตกมันจินตนาการว่ามันเองก็กำลังตกลงมาเหมือนน้ำตก ขณะที่มันเล่นกับแสงระยิบระยับของน้ำและสัมผัสกับก้อนหินใหญ่น้อยเบื้องล่าง นกสีขาวรู้สึกว่ามันเองเป็นน้ำตกที่สายน้ำหลังไหลลงมาไม่มีสิ้นสุด

“...The bird remembered the waterfalls endlessly tumbling in the Northwest Forest. It remembered the days it listened to the sounds of waterfalls from morn to eve. It even imagined itself tumbling like a waterfall, while it played with the light sparkling on the water and caressed the pebbles and rocks down below. The bird felt that it was a waterfall itself with endless water falling from it.”⁵

การที่ ดิซ นัท ฮันท์ กำหนดให้อุปสรรคต่อการตื่นรู้ของนกสีขาวมีเพียงการไม่รู้จักคำสามัญนาม(คำว่า “ความรัก” และ “เวลา”)ดังกล่าวอาจทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นปัญหาที่แท้จริงของการรับรู้ที่ผิด (Wrong Perception) มากขึ้นในขณะที่ยังคงครอบคลุมปัญหาทั้งหมดที่มาจากสาเหตุเดียวกัน เราจะเห็นว่านกสีขาวคิดเพียงในแง่ที่ว่าความรักและเวลาต้องมีรูปร่างลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งทำให้นักสีขาวมองไม่เห็นความรักที่ทำให้เวลากลายเป็นภาวะชั่วนิรันดร์ (Eternity) ซึ่งปรากฏอยู่แล้วทุกขณะในชีวิตของนกสีขาว เช่นเดียวกับที่เซนต้องการชี้หนทางให้

⁴ Ibid., p. 4. (เป็นการเน้นของผู้วิจัย)

⁵ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*. p. 5.

เราเป็นอิสระจากความคิดแบ่งแยกและให้เราตระหนักถึงความเป็นเอกภาพของสรรพสิ่ง เมื่อนั้นจิตวิญญาณของเราจะหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกับทุกสิ่งที่เราเห็นและสัมผัสจนอาจกล่าวได้ว่าเราดำรงอยู่ในภาวะไร้อกาลเวลา

ในเมื่อสังขารเรื่องความรักและเวลาเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงหน้ากษิชาวในทุกขณะแต่กลับถูกบดบังด้วยการรับรู้ที่ผิด ๆ เมื่อนกสิขาวต้องเผชิญกับไฟป่าที่กำลังทำลายทุกชีวิตในป่าที่รักของมันอย่างกระหน่ำ ความสงสัยที่ค้างค้ำบวกับความตระหนกและความรักที่หนักมีต่อทุกสิ่งจึงกลายเป็นแรงผลักดันให้นักสิขาวก้าวเข้าสู่ภาวะแห่งการตื่นรู้ในที่สุดอย่างทันทีทันใด เมื่อนกสิขาวรู้สึกตัวมันกลายเป็นน้ำตกที่หลังไหลไม่สิ้นสุดมันจึงบินเข้ากองไฟ (น้ำตกที่เสมือนสัญลักษณ์ของความรักความเมตตาที่น้ำเย็นและสามารถดับไฟในใจมนุษย์ได้) ดังตัวอย่างในตอนใกล้จบของเรื่องเมื่อนกสิขาวมองไม่เห็นหนทางที่จะช่วยสัตว์ตัวอื่น ๆ จากไฟป่าได้ ความรู้สึกและเสียงร้องของนกสิขาวที่ผู้เล่าบรรยายเปลี่ยนไป เสียงร้องของเต็มไปด้วยความเศร้าโศกและเจ็บปวดที่ไม่อาจช่วยสัตว์อื่น ๆ ได้ แต่ทันทีที่นกสิขาวเริ่มเห็นทางที่จะช่วยสัตว์อื่น ๆ เสียงของมันเปลี่ยนไปราวกับเสียงน้ำตกซึ่งให้ความรู้สึกสดชื่นต่อผู้อ่าน ดังที่กล่าวไว้ในตอนถึงจุดวิกฤตของเรื่องว่า

“...Why was there no rain? Why didn't the downpour that full endlessly in the Northwest Forest flow like a waterfall here? The bird let forth a piercing cry, a cry both tragic and passionate, and suddenly the cry was transformed into the sound of a rushing waterfall...”⁶

นอกจากลักษณะของนกสิขาวจะเอื้อต่อการเสนอแนวคิดทางศาสนาแล้ว การที่ ดิซ นัท ฮันท์ สร้างตัวละครแบบบุคลาธิษฐานเป็นนกสิขาวบริสุทธิ์ราวหิมะ มีลักษณะทางกายภาพที่ใสซื่อ ยังทำให้สามารถสื่อภาพของบุคคลผู้มีความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น แต่ก็ยังไม่เข้าใจโลกและชีวิตคืนัก จึงได้ตัดสินใจบินเข้ากองไฟจนต้องตาย รวมทั้งยังทำให้เกิดความรู้สึกที่อ่อนโยนขึ้นในใจผู้อ่าน และลดความสะเทือนใจหรือความขัดข้องใจในการกระทำของตัวละครได้ดีกว่าการนำเสนอด้วยตัวละครที่เป็นมนุษย์

⁶ Ibid., p.6 (เป็นการเน้นของผู้วิจัย)

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสังเกต คือ การลำดับเนื้อหาในวรรณกรรมเรื่องนี้มีการลำดับความครุ่นคิดของนกสีขาวเกี่ยวกับปริศนาธรรมสลับกับความรู้สึกที่นกสีขาวคิดเกี่ยวกับตัวมันเองที่มีต่อธรรมชาติรอบตัวอย่างทันทีทันใดภายในย่อหน้าเดียวกัน หาก ดิฆ นัท ฮันท์ มีเจตนาจะบรรยายความรู้สึกของนกสีขาวต่อธรรมชาติเพียงอย่างเดียวก็น่าจะลำดับเนื้อความสองส่วนนี้แยกกันไว้คนละย่อหน้าและมีจังหวะการบรรยายที่สมเหตุสมผลชัดเจนกว่านี้ แต่การลำดับเนื้อความเช่นนี้ทำให้ข้อความที่บรรยายความรู้สึกของนกสีขาวมีนัยที่ลึกซึ้งกว่าความหมายที่ปรากฏตามตัวอักษร ข้อความดังกล่าวจึงสามารถตีความได้ 2 ระดับ กล่าวคือ ระดับแรก เมื่ออ่านรอบแรกข้อความนั้นอาจมีความหมายเพื่อบอกเล่าความรู้สึกของนกสีขาวเท่านั้น (แต่ขณะเดียวกันก็ได้ก่อความสงสัยบางอย่างเกี่ยวกับนัยแฝงที่น่าจะมีไว้ในใจผู้อ่าน) ส่วนความหมายในระดับที่สอง เมื่ออ่านจบผู้อ่านที่ช่างสังเกตอาจ(สงสัยและ)ย้อนกลับมาทบทวนข้อความเหล่านั้นอีกครั้งและอาจพบว่ามีความหมายเชิงปรัชญาแฝงอยู่ ดังตัวต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“The bird had heard the two monks speak about time. What is time? Why has time brought us here, and why will it take us away? *The nut that a bird eats own delicious nature. How a small piece of time and can I find out the nature of time?...*”⁷

และตัวอย่างที่ 2

“High over the ancient forest, the bird felt like a round balloon drifting in nothingness. It felt its nature was as empty as a balloon’s, and that emptiness was the ground of its existence and the cause of its suffering as well. If I could find time, thought the bird, I could certainly find myself.”⁸

จากตัวอย่างที่ยกมาเราจะสังเกตเห็นว่าในแต่ละตัวอย่างจะมีการตั้งคำถามเกี่ยวกับปริศนาธรรมของนกสีขาวไว้ต่างกันไปแล้วตามด้วยข้อความที่บอกความรู้สึก(ส่วนที่เป็นตัวเอียง)ของนกสีขาวทันที แท้จริงแล้วข้อความที่เป็นตัวเอียงนั้นเป็นคำตอบของคำถามในแต่ละย่อหน้านั้น ดิฆ นัท ฮันท์ ใช้กลวิธีการลำดับเนื้อความเช่นนี้ทำให้การเล่าเรื่องมีลักษณะเป็นการแฝงนัย (irony)

⁷ Ibid., p. 5.(ข้อความตัวเอียงผู้วิจัยทำเพื่อให้เห็นชัดเจน)

⁸ Ibid., p. 5.(ข้อความตัวเอียงผู้วิจัยทำเพื่อให้เห็นชัดเจน)

อยู่ในที่ เช่นตัวอย่างที่ 1 นักสีขาวสงสัยว่าเวลาคืออะไรและมันจะหาธรรมชาติของเวลาได้อย่างไร ในขณะที่มันครุ่นคิดอยู่นั้นมันกำลังกินถั่วไปด้วย นักสีขาวลิ้มรสความอร่อยของถั่วอย่างเต็มที่ การกระทำเช่นนี้แสดงว่านักสีขาวกินถั่วอย่างมีสติ และย้ำให้เห็นว่าขณะที่นักสีขาวกินถั่วมันก็กำลังกินถั่วจริง ๆ อาการการกินเช่นนี้กล่าวได้ว่าทำให้นักสีขาวไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกาลเวลา เพราะธรรมชาติของเวลาจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับมโนทัศน์ของเรา ตราบใดที่เรายังคงเป็นทาสของความคิดเชิงมโนทัศน์ เวลา ก็จะเป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือเราเสมอ ส่วนตัวอย่างที่ 2 นั้นเราจำเป็นต้องทบทวนเกี่ยวกับข้อตกลงทางภาษาร่วมกันของมนุษย์เสียก่อน แม้เซนจะชี้ว่าภาษาเป็นสิ่งที่ไม่อาจใช้ถ่ายทอดความจริงแท้ได้ แต่มนุษย์ก็ยังคงอาศัยภาษาเป็นสื่อที่นำเราไปสู่ความเข้าใจในพระธรรมได้ระดับหนึ่งแล้วจึงนำไปปฏิบัติเพื่อให้ได้ประสบการณ์ทางธรรมโดยตรง ดังแผนภาพ

ภาษา → ใช้เป็นสื่อกลางในการศึกษาพระธรรม → ลงมือปฏิบัติจริง → ประสบการณ์ทางธรรม

ในตัวอย่างที่ 2 จากข้อความที่เล่าว่าขณะที่นักสีขาวบินอยู่เหนือป่าโบราณมันรู้สึกราวกับตัวมันเป็นลูกบอลลูนที่กำลังลอยไปในความไร้แก่นสาร (Nothingness) มันรู้สึกว่าตัวมันว่างเปล่าเหมือนลูกบอลลูน และความว่างเปล่านั้นเองที่เป็นมาของการดำรงอยู่ของตัวมันทั้งยังเป็นสาเหตุของความทุกข์ นักสีขาวคิดว่าถ้ามันสามารถหาเวลาได้พบมันก็จะพบตัวมันเองแน่นอน ข้อความนี้เสนอให้เราเห็นประเด็นเรื่องความสำคัญของการศึกษาพระธรรมว่า เสนอได้ปฏิเสธการศึกษาพระธรรมและความรู้แขนงต่าง ๆ แต่เซนเตือนให้เราว่าสิ่งเหล่านี้เสมือนเป็นแพข้ามฟากไปเท่านั้น เมื่อถึงฝั่งแล้วก็ให้ปล่อยมันไป แม้ว่านักสีขาวจะมีความบริสุทธิ์ไร้เดียงสาซึ่งดูเหมือนน่าจะเป็นผืนดินอุดมซึ่งสามารถเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งพุทธะให้งอกงามได้ในทันที แต่ในขณะที่เดียวกันย่อมเป็นผืนดินที่วัชพืชจะงอกงามได้ง่ายเช่นกัน หากเจ้าของผืนดินไม่สามารถแยกแยะระหว่างเมล็ดพันธุ์แห่งพุทธะและวัชพืชจากกันได้ ในที่สุดเมล็ดพันธุ์แห่งพุทธะย่อมไม่อาจงอกงามได้ ดังนั้นความไร้เดียงสาจนเกินไปของนักสีขาวจึงทำให้มันรู้สึกเป็นทุกข์ รู้สึกเหมือนตัวเองว่างเปล่า เคว้งคว้าง เมื่อนักสีขาวได้ยินคนอื่นสนทนาเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองก็กำลังทำอยู่ การไม่รู้จักคำสามัญนามของอารมณ์ความรู้สึกซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความคิดในเชิงมโนทัศน์จึงกลายเป็นสิ่งบดบังไม่ให้นักสีขาวเห็นสิ่งที่ปรากฏอยู่แล้วในการกระทำของมันทุกขณะแล้วทำให้มันกลับหันไปมองหาสิ่งเหล่านั้นจากโลกภายนอก จากตัวอย่างทั้งสองนี้แสดงให้เห็นว่าอุปสรรค(ไม่ว่าจะเป็นโกอันหรือความทุกข์ยากในชีวิต)ก็เป็นกุศโลบายที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งจะช่วยให้ผู้เผชิญสามารถทลายกำแพงมายาจนได้พบธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่งรวมทั้งตนเอง

3.1.2 A Bouquet of Wildflowers

คนเราจำนวนมากมักตามหาและไขว่คว้าชื่อเสียงเกียรติยศ และทรัพย์สมบัติกันอย่างไม่รู้จักพอเพราะพวกเขาอาจคิดว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นเสมือนขุมทรัพย์อันจะนำซึ่งความสุขสบายในชีวิต แก่นความคิดสำคัญของเรื่องนี้มุ่งเสนอให้เห็นว่าขุมทรัพย์ที่จะเติมเต็มความว่างเปล่าของคนเราให้มีความสุขสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ก็คือ ความอดทนและขยันหมั่นเพียรในทางที่ชอบ และการหยุดแล่อมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของตนเองและสรรพสิ่งเพื่อจะได้ตระหนักในที่สุดว่า ธรรมชาติเราตามหาขุมทรัพย์ที่เราคิดว่าจะนำความสุขมาให้เรา จากสิ่งต่าง ๆ ภายนอกตัวเรา ธรรมชาติที่เราที่ต้องตามหามันอยู่รอบๆ อย่างไม่มีความจำเป็น เพราะขุมทรัพย์ที่เราตามหาอยู่นั้นแท้จริงแล้วมันคือสันติสุขภายในใจของเรา ถ้าเราต้องการขุมทรัพย์เพื่อความสุขที่แท้ของเรา เราก็ต้องค้นหามันจากภายในจิตใจของเราเอง โดย ดิช นัท ฮันห์ ได้ใช้ตัวละครเอกที่ผู้เล่าในเรื่องเรียกเขาว่า ‘พี่ชาย’ (The Brother) เป็นตัวแทนของคนที่มีพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้น แต่ในที่สุดพี่ชายก็เริ่มตระหนักว่าขุมทรัพย์และคำตอบของบทกวีปริศนาที่บรรพบุรุษของเขาและน้องสาวทิ้งไว้ให้ค้นหาก็คือธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเขานั่นเอง การที่เขาจะค้นพบความมั่งคั่งทางจิตใจที่จะมาเติมเต็มชีวิตของเขาได้อย่างแท้จริงเขาต้องค้นหามันภายในความเป็นเช่นนั้นเองของธรรมชาติทั้งของตนเองและของสรรพสิ่งด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีสติ ดังคำที่น้องสาวของเขาบอกเขาว่า ไม่ว่าพี่จะพบความหมายของบทกวีหรือค้นพบขุมทรัพย์หรือไม่ ชีวิตของเราก็ยังจะเต็มไปด้วยความสุข

“...whether or not you found the meaning of the poem or discovered the treasure, our lives would be filled with happiness...”⁹

ดิช นัท ฮันห์ เน้นย้ำอยู่เสมอถึงความสำคัญของการดำรงชีวิตอย่างมีสติเพื่อเราจะได้สัมผัสกับปาฏิหาริย์แห่งการตื่นอยู่เสมอ และยังเป็นรากฐานการฝึกฝนจิตที่จะนำไปสู่อิสรภาพทางวิญญาณ หากบุคคลผู้ปฏิบัติได้ฝึกฝนจิตเพื่อพัฒนาความเข้าใจและความรักความเมตตาของตนอยู่ทุกขณะ ดังที่ ดร.ซูสุกิ กล่าวว่า เชนชี้ให้เราเห็นความอัศจรรย์ของชีวิตประจำวันด้วยการให้เราฝึกสติในทุกขณะของการทำงานในชีวิตประจำวันอันดูเหมือนไม่มีอะไรที่สำคัญ เชนได้เบิกตาของเราต่อความลึกซึ้งอันยิ่งใหญ่อย่างที่ประกอบกิจอยู่ทุกวันทุกชั่วโมง ดังข้อความ

⁹ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*. p. 46.

“...For Zen reveals itself in the most uninteresting and uneventful life of a plain man of the street, recognizing the fact of living in the midst of life as it is lived. Zen systematically trains the mind to see this; it opens a man's eye to the greatest mystery as it is daily and hourly performed; it enlarges the heart to embrace eternity of time and infinity of space in its every palpitation.
”10

และแน่นอนว่า ดิซ นัท ฮันท์ ย่อมมิได้มองข้ามการนำวรรณกรรมมาเป็นสื่อในการนำเสนอแนวคิดแนวปฏิบัติในเรื่องปาฏิหาริย์แห่งการตื่นอยู่เสมออยู่นอกเหนือไปจากการนำเสนอปัญหาชีวิตและทางออกของปัญหานั้น ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ กลวิธีการสื่อแนวคิดและแนวปฏิบัติที่เป็นไปในทำนองเดียวกันกับการสื่อสารแก่นความคิดสำคัญเรื่องสดินี่แสดงออกด้วยโครงเรื่อง ฉาก บรรยากาศ และตัวละครที่มีวิถีชีวิตเรียบง่ายและมีลักษณะทางพฤติกรรมเป็นปกติธรรมดาปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง A Bouquet of Wildflowers

แม้ว่าในตอนจบของเรื่องพี่ชายยังไม่เข้าใจในสิ่งที่น้องสาวพูดถึงเรื่องชุมทรัพย์จากธรรมชาติเท่าไรนัก แต่พี่ชายก็ได้ตระหนักว่าการที่เขายังไม่พบชุมทรัพย์ที่เขาตามหาตลอดนั้นเป็นเพราะเขากำลังตามหามันจากภายนอก

“...He had gotten close to the treasure once, but he had not reached it. Sometimes, he, too, felt that he did not long for the treasure anymore. He felt a close connection between the poem and himself, as close as his ancestors' blood circulating in his veins. He realized that he had not found it because he was looking for it. His sister had found it because she had not intended to look for it.¹¹

10 Daisetz T. Suzuki, An Introduction to Zen Buddhism (London : The Anchor Press Ltd., 1959), p.45.

11 Thich Nhat Hanh, The Stone Boy and Other Stories. p. 47.

เห็นได้ว่าจากแก่นความคิดสำคัญเรื่องการดำรงชีวิตอย่างมีสติเพื่อจะได้ประจักษ์ธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่งรอบตัวที่ปรากฏอยู่ทุกขณะในธรรมชาติแห่งการเดิน การกิน การนอน และในทุกอย่างของการกระทำของเรา ทำให้การสร้างตัวละครที่มีความผูกพันอยู่กับชีวิตที่เรียบง่ายและใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นวิถีทางที่ดูจะเหมาะสมกับแก่นความคิดสำคัญของเรื่องมากที่สุดทางหนึ่ง

หากพิจารณาจากฉากซึ่งเกิดในชนบททางเวียดนามตอนใต้และภูมิหลังของตัวละครจะพบว่า ในวรรณกรรมเรื่องนี้แสดงความผูกพันของ ดิซ นัท ฮันท์ ที่มีต่อประเทศเวียดนามไว้อย่างชัดเจน ในตอนเปิดเรื่องผู้เล่าบรรยายภูมิหลังของตัวละครว่าบรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ ของพี่ชายและน้องสาวอพยพจากเวียดนามตอนกลางลงมาทางใต้ หักกลางดงป่าแล้วเปลี่ยนมันเป็นทุ่งนาสีไร่ ลูกหลานรุ่นต่ออีกหก รุ่นได้ทำงานอย่างหนักและกลายเป็นเกษตรกรที่แท้จริง หลังจากพ่อของพี่ชายและน้องสาวสังเวยเรื่องการไขปริศนาบทกวีแล้ว พ่อของพวกเขาอ้างเล่าว่าในช่วงชีวิตของปู่ ประเทศของเราผ่านเหตุการณ์ที่สับสนมากมาย ปู่ต้องอพยพไปที่อื่น ๆ บ่อยครั้ง แต่ท่านก็หวนกลับมาเสมอ แม้บ้านเรือนของผู้อื่นจะถูกทำลายแต่ปู่ก็ทำงานอย่างหนักเพื่อสร้างและรักษาย่านเราเอาไว้ จึงอาจกล่าวได้ว่านอกจากวรรณกรรมเรื่องนี้จะมีเจตนาสื่อแก่นความคิดสำคัญของเรื่องแก่ผู้อ่านทั่วไปแล้ว โดยเนื้อหาของเรื่องก็ยังมีกลิ่นอายของเวียดนามที่น่าจะสื่อสารกับชาวเวียดนามซึ่งเติบโตมาในสังคมเกษตรกรรมลึกซึ้งกว่าผู้อ่านที่เติบโตมาในสังคมที่ให้ค่าแก่วัตถุ(บริโภคนิยม) อีกทั้งยังสัมพันธ์กับแก่นความคิดสำคัญในตอนจบของเรื่องดังจะกล่าวต่อไป

เรื่อง *A Bouquet of Wildflowers* เป็นเรื่องราวที่ดำเนินไปในระนาบเดียวกันตลอดเรื่อง ตั้งแต่ต้นจนจบ กล่าวคือเป็นเรื่องราวที่มุ่งเสนอแก่นความคิดด้านพุทธปัญญาเพียงอย่างเดียวโดยเสนอผ่านวรรณกรรมแนวสมจริง ไม่มีส่วนใดของเรื่องที่มีลักษณะเหนือจริง ปมขัดแย้งของเรื่องคือการที่ตัวละครเอกสองคนซึ่งเป็นพี่น้องกันต้องพยายามไขปริศนาที่บรรพบุรุษเล่าสืบทอดกันมาว่าเป็นปริศนาลายแทงชุมทรัพย์ของตระกูล แต่ในท้ายที่สุดตัวละครก็เข้าใจความหมายของสิ่งที่ตนกำลังตามหาว่า แท้ที่จริงแล้วชุมทรัพย์ที่มีค่ายิ่งก็คือความสงบสุขภายในจิตใจของตนเอง

การดำเนินเรื่องของวรรณกรรมเรื่องนี้ดำเนินไปอย่างเรียบง่ายอ่อนคลาย เพราะตัวละครไม่ถูกสถานการณ์หรือมรสุมชีวิตบีบบังคับอย่างสาหัสเช่นเดียวกับสองเรื่องที่ผ่านมา เหตุการณ์ดำเนินเรื่องเป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะ ดิซ นัท ฮันท์ มุ่งเสนอให้ผู้อ่านเห็นประโยชน์ของการได้มองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของคนเราได้

หากพิจารณาที่การลำดับเหตุการณ์ในวรรณกรรมแต่ละเรื่องที่กำลังกล่าวถึงในที่นี้ก็จะพบว่า ดิช นัท ฮันท์ กำหนดให้เรื่องราวดำเนินไปตามลำดับชั้นความเติบโตทางพุทธปัญญาที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอกให้มีลักษณะคือ 1) เกิดคำถามเกี่ยวกับปัญหาที่ก่อทุกข์ขึ้นภายในจิตใจของตัวละคร 2) การออกค้นหา และ 3) การค้นพบสังขรณ์ที่เป็นกุญแจนำไปสู่จุดคลี่คลายปัญหาของเรื่อง

ลักษณะโครงเรื่องที่คล้ายกับแนวปฏิบัติของรินไซเซนในเรื่อง The Ancient Tree และเรื่อง A Bouquet of Wildflowers ปรากฏชัดเจนกว่าเรื่องอื่น กล่าวคือ ในขณะที่วรรณกรรมเรื่องอื่นต้องอาศัยการตีความและเทียบเคียงคุณลักษณะโครงเรื่องจึงจะพบว่าสถานการณ์บังคับที่ก่อความทุกข์ให้แก่ตัวละครนั้นมีลักษณะเหมือนโกอัน แต่ในวรรณกรรมเรื่อง The Ancient Tree และ A Bouquet of Wildflowers มีปริสนาธรรมและบทกวีเป็นโกอันเหมือนกับโกอันที่คล้ายกับโกอันที่ใช้ในการปฏิบัติธรรมจริง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ส่วนสำคัญที่จำเป็นต้องวิเคราะห์โดยละเอียดจากวรรณกรรมเรื่อง A Bouquet of Wildflowers นี้จึงอยู่ที่การวิเคราะห์ว่า ดิช นัท ฮันท์ กำหนดให้บทกวีปริสนาส่งผลต่อการดำเนินเรื่องจนกระทั่งถึงจุดที่ตัวละครพบคำตอบอย่างไร

บทกวีปริสนามีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นปัจจัยกระตุ้นให้การกระทำของตัวละครดำเนินไปยังจุดหมาย นั่นคือการค้นพบว่าสมบัติล้ำค่าที่แท้จริงนั้นก็คือความสงบ (Peace) และความสุข (Happiness) ซึ่งปรากฏอยู่ทุกขณะในชีวิตประจำวัน กระบวนการคิดของพี่ชายที่ดำเนินไปในเรื่องนี้แสดงให้เห็นความพยายามในการหาคำตอบบทกวีปริสนาด้วยระบบความคิดแบบตรรกจนกระทั่งถึงทางตัน หลังจากฝั่งศพพ่อพี่ชายและน้องสาวช่วยกันสร้างเนื้อสร้างตัวจนฐานะมั่นคง พี่ชายต่าง ๆ ที่ปลูกไว้ออกงามเจริญดี ชาวบ้านต่างก็รักเขาสองคนพี่น้อง แม้กระนั้นตลอดระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมาพี่ชายก็ยังคงเฝ้าพิจารณาหาความหมายของบทกวีปริสนาทุกวัน ในที่สุดเมื่อครอบครัวมีฐานะมั่นคงดีแล้วพี่ชายทุ่มเทเวลาพิจารณาบทกวีบทนี้จนกระทั่งกินไม่ได้นอนไม่หลับ เขารู้สึกถึงความสงบสุขในชีวิตที่เขา มี ดังที่เขากล่าวว่าภาวะแห่งการรู้แจ้งมีอยู่แล้วภายในใจมันเพียงแต่กำลังรอคอยการเติบโตทางปัญญาที่สมบูรณ์เท่านั้น แท้จริงทุกสิ่งที่เราปรารถนาจะได้ประจักษ์ปรากฏอยู่หน้าเราตลอดเวลา แต่เราเองที่เป็นคนปิดตาต่อความจริง

“All the causes, all the conditions of *satori* are in the mind; they are merely waiting for the maturing...From the very beginning nothing has been

kept from you, all that you wished to see has been there all the time before you, it was only yourself that closed the eye to the fact...”¹²

นอกจากจะมีข้อหน้าที่บรรยายความรู้สึกซึ่งสื่อสาระสำคัญดังกล่าวแล้ว การที่ ดิช นัท ฮันท์ ใช้คำคุณศัพท์ “สีทอง” (Golden) บรรยายภาพความอุดมสมบูรณ์พืชพันธุ์ที่ออกดอกออกผลก็ดูเหมือนจะมีนัยแฝงที่เฉลยคำตอบที่ปรากฏอยู่ตรงหน้าที่ชายไวโนบทบรรยายที่ว่า เมื่อเวลาผ่านไปจนที่ชายอายุได้ 30 ปี แรงบันดาลใจที่เขาต้องการหาคำตอบของบทกวีปริศนามีมากกว่าเดิม ท่วงนาเต็มไปด้วยข้าวสีทอง คนงานที่เก็บเกี่ยวผลผลิตต่างคุย หัวเราะ และร้องเพลงกันอย่างรื่นเริงในขณะที่พวกเขาทำงาน ช่วงเวลาที่แสงจันทร์ส่องทุก ๆ เย็นเป็นช่วงที่คนงานนวดข้าวหนุ่มสาวจะรวมตัวกันร้องเพลงร่วมกันแต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ทำให้พี่ชายมีความสุขเลย

“Time continued. When he was thirty years old, the brothers aspiration to understand the poem had only grown deeper. His fields were thick with golden rice and the harvests talked, laughed, and sang joyfully as they worked. During moonlit evenings at threshing time, young men and women gathered and sang together. But none of these things made him happy...”

แม้พี่ชายจะใช้เวลาหาคำตอบจากบทกวีอยู่นานตลอดทั้งกลางวันทั้งกลางคืนเป็นเวลากว่า 10 ปี เขาก็ไม่สามารถหาคำตอบได้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะตลอดเวลาที่ชายยึดติดอยู่กับการคิดตามระบบตรรกวิทยาโดยใช้ความรู้ที่ได้รับจากบริบทต่าง ๆ ในชีวิตตั้งแต่เด็กจนโต ในขณะที่บทกวีปริศนาเป็นบทกวีที่ไร้เหตุผลจึงไม่อาจเข้าใจได้ด้วยการคิดด้วยเหตุผล

“No tile roof above
no land to settle down.
Don a new robe
And tread forward with your staff.
With just one step, the world will tremble
Like a dragon leaping on its prey.”¹³

¹² Daisetz T.Suzuki, *An Introduction to Zen Buddhism*. p.92.

บทกวีนี้จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของเรื่องที่ถูกประกายความสงสัยที่ก่อให้เกิดการออกแสวงหาทางวิญญูณแล้วผลักดันให้พี่ชายค้นหาคำตอบจนกระทั่งเริ่มเสื่อมความเชื่อมั่นและความยึดมั่นในปัญญาแห่งการแบ่งแยก การที่พี่ชายรู้สึกว่าเขาเข้าใจคำตอบของบทกวีมากขึ้นและลึกซึ้งขึ้นหลังจากได้รับการฝึกฝนและทำงานอย่างหนักในวัดที่เขาไปพำนักอยู่เพื่อทุ่มเทเวลาในการแสวงหาคำตอบอย่างเต็มที่ก็เป็นการเสนอให้เห็นว่า สติในปัจจุบันขณะนั้นเป็นทางที่จะนำเขาไปสู่คำตอบที่แท้ได้ หากแต่ความยึดมั่นถือมั่นในมโนทัศน์ของเขาอาจมีมากเกินไป ดิษ นัท ฮันท์ จึงกำหนดให้มีน้องสาวเป็นตัวละครที่ช่วยเฉลยปัญหาเหล่านั้นแก่พี่ชาย น้องสาวบอกพี่ชายว่าเธอไม่อยากจะทรัพย์สินสมบัติ แต่เธอรู้ว่าคงมีบางสิ่งแฝงอยู่ในบทกวีซึ่งเกี่ยวข้องกับเราอย่างลึกซึ้ง ตั้งแต่ครั้งแรกที่พี่ชายอ่านให้เธอฟัง เธอทวนถ้อยคำเหล่านั้นหลายต่อหลายครั้งโดยไม่เข้าใจความหมายเลยแม้แต่น้อย แต่ครั้งที่เธออ่านหัวใจของเธอเต้นเหมือนกับเวลาที่เธอได้ยินเสียงลมพัดใบไม้ เธอไม่รู้หรือว่าลมกำลังพยายามพูดอะไรกับเธอ เธอรู้เพียงว่าเธอเปลือยเปลือยกับเสียงนั้นและรู้สึกใกล้ชิดกับลมและต้นไม้เหลือเกิน

“I have no wish for the treasure. But I know that there is something in the poem of our ancestors that is deeply connected to our lives. Since the first time you read it to me, I’ve repeated the words many times, without comprehending the meaning at all. Still, each time I read it, my heart pounds, as when I hear the wind blowing between the so-dua leaves. I don’t know what the wind is trying to say. I only know that I enjoy its sound and feel very close to the wind and the trees.

‘Thanks to eight days of plowing on the treasure itself, I discovered myself, the plow, the buffalo, the white clouds, and the plumeria trees behind the pagoda...’¹⁴

13 Ibid., p. 40. (บทกวีนี้เป็นของพระเชนชาวเวียดนามผู้มีชื่อเสียงสมัยพุทธศตวรรษที่ 17 ชื่อว่า ดิญ กม)

14 Ibid., pp. 46-47.

คำบอกเล่าดังกล่าวคือทัศนคติของ ดิช นัท ฮันท์ ที่กล่าวถึงความเข้าใจว่าทุกสิ่งเป็นเพียง การปรุงแต่งของจิตซึ่งหมายถึงบางสิ่งบางอย่างที่ลึกซึ้งกว่าจิตสำนึกหรือสติปัญญา แม้วันนี้เรายัง ไม่เข้าใจอะไรเลยแต่ก็ขอให้สัมผัสกับสิ่งที่เราไม่เข้าใจนั้นอย่างลึกซึ้ง สักวันหนึ่งความหมายของมันจะปรากฏออกมาเอง การใช้สติปัญญามากเกินไปอาจยังเป็นอุปสรรค¹⁵

ในประเด็นเรื่องการสร้างตัวละคร อาจกล่าวได้ว่า ดิช นัท ฮันท์ สร้างตัวละคร 2 ตัวขึ้นมาเป็นตัวแทนของแนวทางการแสวงหาทางจิตวิญญาณสองทาง ทางหนึ่งให้พี่ชายเป็นตัวแทนของแนวปฏิบัติสู่พุทธภาวะตามกระบวนการทางความคิดของปฎุชน และทางที่สองให้น้องสาวเป็นตัวแทนเสนอแนวทางในการมองความจริงแท้อย่างที่ ดิช นัท ฮันท์ เห็นว่าควรจะเป็น โดยตัวละครทั้งสองต่างมีบทบาทสนับสนุนแนวคิดที่แต่ละฝ่ายเสนอให้มีน้ำหนักชัดเจนยิ่งขึ้น เช่นเมื่อผู้เล่าบรรยายความทุกข์ของพี่ชายที่พยายามไขคำตอบของบทกวีทั้ง ๆ ที่ธรรมชาติและความสะดวกปรากฏอยู่ตรงหน้า ผู้เล่าบรรยายถึงความสุขที่ฉายทางแววตาและท่วงทีของน้องสาวซึ่งเห็นว่าสมบัติที่แท้สำหรับเธอคือผืนดินของบรรพบุรุษ นอกจากนั้นยังใช้ทางเลือกของตัวละครทั้งสองแสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติสามารถประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในทุกหนทุกแห่งได้ เพราะทุกสิ่งขึ้นอยู่กับการคิดและการมองโลกของเราเอง ดังตอนที่บรรยายว่า พี่ชายคิดว่าถ้าเขาได้ปลีกล้วยไปไกลจากบ้านและไร่นาของเขาเพื่อพิจารณาความหมายของบทกวีตามลำพัง เขาคงจะพบคำตอบและทำให้เขารู้สึกเป็นสุขขึ้น แต่เมื่อเขาได้ไปอยู่วัดจริง ๆ เขาก็ยังคงหาสิ่งที่เขาต้องการไม่พบ ในขณะที่น้องสาวยังคงตั้งใจทำงานด้วยความรักและมีความสุขกับงาน แม้เธอจะต้องทำงานอย่างหนักเพียงใดเธอก็มีความสุข เพราะน้องสาวมองเห็นถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้งระหว่างทุ่งนา ควาย ก้อนเมฆ ฯลฯ เธอตระหนักว่าทุกสิ่งรวมทั้งตัวเธอมีค่าเสมอ กัน สิ่งที่เราควรตามหาจริง ๆ จึงน่าจะเป็นการมองเห็นถึงความสัมพันธ์เพียงอย่างเดียวระหว่างทุกสิ่งในจักรวาลมากกว่าจะเป็นทรัพย์สินสมบัติ ความต้องการของน้องสาวจึงยุติลงเพียงตรงนี้สันติสุขก็บังเกิด

“...I realized that in all four fields, every spot is a treasure. The treasure is not hidden in the soil. It is each inch of land itself. I saw that the land is precious not just because it produces rice, but because it is the land. I looked at the plow, the buffalo, the white clouds, the sky, and the plumeria trees behind the pagoda and I saw that the plow is precious because

¹⁵ ดิช นัท ฮันท์, ปลูกรัก : วิธีฝึกมองอย่างลึกซึ้งตามคติพุทธศาสนาฆานา. หน้า 42-43

it's a plow, and the buffalo is precious because it's a buffalo, and the clouds are precious because they are clouds, and the plumeria trees are precious because they are plumeria trees. I realized that what we have been looking for is not one particular treasure, but the unique presence of all beings in the universe, including ourselves.

...I felt an enormous love for all life and all beings...I realized that I am not any more important than the buffalo or anything else.”¹⁶

นอกจากนั้นตัวอย่างข้างต้นนี้ยังเป็นส่วนที่เสริมความให้แก่ความคิดสำคัญของเรื่องเด่นชัดขึ้นเพราะแม้ว่าในตอนจบของเรื่องพี่ชายยังไม่เข้าใจในสิ่งที่น้องสาวพูดถึงเรื่องขุมทรัพย์จากธรรมชาติเท่าไรนัก แต่พี่ชายก็ได้ตระหนักว่าการที่เขายังไม่พบขุมทรัพย์ที่เขาตามหามาตลอดนั้นเป็นเพราะเขากำลังตามหามันจากภายนอก

“...He had gotten close to the treasure once, but he had not reached it. Sometimes, he, too, felt that he did not long for the treasure anymore. He felt a close connection between the poem and himself, as close as his ancestors' blood circulating in his veins. He realized that he had not found it because he was looking for it. His sister had found it because she had not intended to look for it.”¹⁷

เห็นได้ว่าจากแก่นความคิดสำคัญเรื่องการดำรงชีวิตอย่างมีสติเพื่อจะได้ประจักษ์ธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่งรอบตัวที่ปรากฏอยู่ทุกขณะในธรรมชาติแห่งการเดิน การกิน การนอน และในทุกอิริยาบถของการกระทำของเรา ทำให้การสร้างตัวละครที่มีความผูกพันอยู่กับชีวิตที่เรียบง่ายและใกล้ชิดกับธรรมชาติจึงเป็นวิถีทางที่ดูจะเหมาะสมกับแก่นเรื่องมากที่สุดทางหนึ่ง

¹⁶ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*, p. 46. (เป็นการเน้นของผู้วิจัย)

¹⁷ *Ibid.*, p. 47.

วรรณกรรมอีก 2 เรื่องต่อจากนี้ไปได้แก่ The Stone Boy และเรื่อง A Lone Pink Fish มีลักษณะเด่นร่วมกัน 2 ประการ คือ การกำหนดให้ตัวละครตกอยู่ในสถานการณ์บังคับซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ ดิช นัท ฮันท์ เขียนขึ้นจากประสบการณ์ในช่วงสงครามเวียดนามของตนเอง และการสร้างตัวละครเหนือจริงที่ทำหน้าที่สื่อแก่นความคิดสำคัญควบคู่กับตัวละครเอก

ตัวละครที่ทำหน้าที่สื่อแก่นความคิดสำคัญควบคู่กับตัวละครเอก ในเรื่อง The Stone Boy และเรื่อง A Lone Pink Fish ทำหน้าที่เหมือนเป็นผู้นำทางทางพุทธปัญญาของตัวละครเอกที่ตกอยู่ในห้วงทุกข์ ผู้วิจัยเห็นว่าเหตุผลของ ดิช นัท ฮันท์ และผลดีของการสร้างตัวละครให้มีบทบาทเช่นนี้มีสองประการคือ

ประการแรก ทำให้วรรณกรรมมีความน่าสนใจและน่าติดตามอีกทั้งผู้อ่านยังสามารถเข้าใจแนวคิดและแนวปฏิบัติแห่งพุทธศาสนานิกายเซนที่สื่อผ่านตัวละครได้อย่างชัดเจน ตัวละครรองในที่นี่จึงเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงพุทธปัญญา ในขณะที่ตัวละครเอกแทนคนทั่วไปที่ตกอยู่ในห้วงทุกข์

ประการที่สอง เมื่อคนเรามีทุกข์เปรียบได้กับผู้ที่เมฆหมอกมาบังจิตใจและทัศนคติในทางที่จะช่วยรักษาเยียวยาบาดแผลภายในของตนเองได้ และการจะช่วยบรรเทาความทุกข์บุคคลผู้นั้นได้อย่างแท้จริงคือการรับฟังความทุกข์ของเขาอย่างเข้าใจ เอาใจใส่ และห่วงใยอย่างจริงจัง จากนั้นจึงค่อย ๆ ช่วยเขาด้วยการเสนอแนวทางในการลดน้ำเมฆที่พันธุแห่งความสุขและความสงบจนกระทั่งเขาสามารถเผชิญหน้ากับเมฆที่พันธุแห่งความทุกข์ได้อย่างมั่นคง เพื่อที่เขาจะสามารถเปลี่ยนแปลงแทนการพยายามเอาชนะหรือหนีความทุกข์นั้นไปด้วยตัวของเขาเองอันเป็นกระบวนการสุดท้ายในการนำเสนอการนำแนวคิดแนวปฏิบัติทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงภายใต้สถานการณ์ที่เลวร้าย ดังที่กล่าวมานี้ การที่ ดิช นัท ฮันท์ สร้างให้มีตัวละครรองที่นอกจากจะทำหน้าที่ช่วยนำทางทางพุทธปัญญาของตัวละครเอกแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นเพื่อนที่ดีของตัวละครเอกเสมอมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งถึงจุดคลี่คลายของเรื่องจึงเป็นส่วนที่ทำให้งานชิ้นนี้มีความละเมียดละไมทางอารมณ์และสอดคล้องกับโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ในเรื่อง “ความทุกข์” และ “ความสุข” ของ ดิช นัท ฮันท์ อีกด้วย ลักษณะการกำหนดบทบาทของตัวละครในการสื่อแก่นความคิดสำคัญด้วยวิธีการเช่นนี้จึงทำให้มีการกำหนดให้ตัวละครรองหายไปอย่างไร้ร่องรอย บางทีเลือกที่จะอาศัยและดำเนินชีวิตอยู่ในที่เดิมของตนแทนที่จะตามไปอยู่กับตัวละครเอก ดังสามารถแสดงได้ด้วยแผนภาพต่อไปนี้

ตอนเปิดเรื่อง

ตอนจบ

ตัวละครเอก

ตัวละครรอง

ตัวละครเอก(ตัวละครรองกลับไปอยู่ในสถานภาพเดิมของตน)

3.1.3 The Stone Boy

แก่นความคิดสำคัญที่ ดิช นัท ฮันท์ ต้องการนำเสนอในเรื่องนี้คือทางออกของการดำรงชีวิตภายใต้ภาวะสงครามและความทุกข์ยากของมนุษย์ โดยมี โดและเด็กชายก้อนหินเป็นภาพสะท้อนในการนำเสนอแก่นความคิดที่ว่า แม้ในสภาวะที่ถูกกดขี่จากสงคราม หากเรามีความรัก ความเมตตา และความศรัทธาในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วมองย้อนสู่จิตใจส่วนลึกของตน เราจะได้พบว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และจากนั้นจะบังเกิดความเข้าใจและความรักในสรรพชีวิตและสรรพสิ่ง แล้วสักวันหนึ่งสงครามคงจะยุติ สันติภาพจะบังเกิด ส่วนแก่นความคิดสำคัญด้านศาสนาของเรื่องนี้มุ่งแสดงให้เห็นว่า หากเราได้มองลึกลงสู่ธรรมชาติที่แท้ภายในของตนเองและของสรรพสิ่งรายรอบตัวแล้ว เราย่อมพบสันติภาพที่อยู่ภายในตนเองและทำให้เราสามารถยื่นหยัดฝ่าฟันความทุกข์และความเจ็บปวดทรมานที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของเราอันเกิดจากการต้องพลัดพรากจากสิ่งหรือบุคคลอันเป็นที่รัก การขาดที่พึ่งพาอาศัย และความกลัวได้ เพราะบาดแผลภายในเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นได้กับมนุษย์ทุกคน อีกทั้ง ดิช นัท ฮันท์ ยังแสดงผลกระทบของสงครามที่มีต่อเด็ก ๆ ไว้อีกด้วย ดิช นัท ฮันท์ จึงเลือกใช้เด็กเป็นตัวละครเอกและตัวละครรอง(โด และ เด็กชายก้อนหิน) โด (To) ตามอดเพราะสารเคมีที่เครื่องบินโปรยลงในป่าในช่วงสงครามเวียดนาม พ่อของโดหายสาบสูญไปและแล้ววันหนึ่งเมื่อเธอออกไปขายของกับแม่ที่ตลาดก็ได้เกิดการยิงกันและการทิ้งระเบิดทำให้โดต้องพลัดพรากจากแม่ของเธอ โดกับเด็กชายก้อนหินพยายามออกตามหาแม่ไปทุกหนทุกแห่ง ได้พบกับความทุกข์ยากและความจริงที่เป็นผลจากสงครามมากมาย และในท้ายที่สุดโดก็ได้พบคำตอบสำหรับตัวเธอเองว่าสันติภาพนั้นมีอยู่ในทุก ๆ ที่ที่เธออยู่หากเธอมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของสิ่งต่าง ๆ อย่างสงบด้วยบทเพลงจากนกสีทองซึ่งโดเชื่อว่าเป็นถ้อยคำที่เด็กชายก้อนหินฝากมาให้เธอ

“...The golden bird returned and began to sing. To stopped playing and listened. Though it was a bird’s song, she knew what it was saying to her:

Do you remember the day
 our mother first brought me here?
 Through the five rivers, I have come to you.
 But one day, when you no longer see me,
 smile, and quietly look for me
 in all the things that come and go.
 You will find that I am
 that which never comes
 and never goes.
 I am that reality beyond time,
 beyond perception.

To listened to the golden bird's song, and she knew these were Stone
 Boy's own words...¹⁸

เรื่องราวใน The Stone Boy มีลักษณะสมจริงโดยภาพรวมแต่จะมีเหตุการณ์บางตอนที่มีการแทรกเนื้อเรื่องที่มีลักษณะเป็นเรื่องเหนือจริงปะปนอยู่ ซึ่งการทำเช่นนี้เป็นจุดที่จูงใจให้ผู้อ่านถูกคิดถึงนัยที่น่าจะแฝงอยู่ในการกระทำของตัวละคร จนกระทั่งผู้อ่านอาจพบได้ว่าทั้งตัวละครและเนื้อเรื่องที่ดำเนินไปนั้นล้วนมีความหมายแฝงทั้งสิ้น

ปมขัดแย้งของโครงเรื่องในระดับแรกของวรรณกรรมเรื่องนี้อยู่ที่การออกตามหาแม่ที่หายไปของตัวละครเอก ‘โต’ โดยมีเด็กชายก่อนหินเดินทางไปเป็นเพื่อนซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการทางปัญญาของตัวละครอันเป็นโครงเรื่องในระดับที่สอง แต่เหตุการณ์ของเรื่องกลับจบลงที่การค้นพบทางพุทธปัญญาของตัวละครที่ยอมรับและเข้าใจโลกและชีวิตได้ดี และสามารถยื่นหยัดเผชิญหน้ากับอุปสรรคที่จะต้องพบในภายหน้าได้โดยลำพัง โดยที่มีโตกล่าวถึงเหตุการณ์ต่อจากนั้นว่าโตจะได้พบแม่หรือไม่ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะจุดมุ่งหมายของวรรณกรรมเรื่องนี้เพียงต้องการเสนอแนวคิดทางศาสนาในเรื่องการมองลึกลับสู่ธรรมชาติที่แท้ที่จะช่วยให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์ที่ต้องเผชิญได้อย่างแท้จริง ดังจะพบว่าแม่ในตอนจบผู้อ่านจะไม่ทราบว่าได้พบกับแม่หรือไม่ แต่ผู้อ่านก็สามารถสัมผัสถึงพุทธปัญญาที่เกิดขึ้นกับตัวละครได้ การตอบ

¹⁸ Thich Nhat Hanh, The Stone Boy and Other Stories, pp. 114-115.

คำถามว่าโตจะตามหาแม่ของเธอพบหรือไม่จึงไม่สำคัญอีกต่อไป เพราะโตเชื่อมั่นและเข้าใจแล้วว่าหากเธอมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของทุกสิ่งรอบเธอจะพบว่าเธอมีได้โคคเดี่ยวอีกต่อไป และหากเธอยังสรีฐาในการตามหาแม่ สักวันหนึ่งเธอจะพบแม่ของเธอแม่ผู้เป็นทั้งผู้ให้กำเนิดและแม่ที่หมายถึงสันติภาพที่เคยมีในแผ่นดินเวียดนาม ดังข้อความว่า

“...There was time, for now she had faith in what Stone Boy had told her. Her ma was alive, and she would find her. She would go——not alone, for Stone Boy would be with her——and they would find Mother, just as the two little fishes had done, just as the old monk had done. To was sure that day when she found Mother would be a day all wars would stop——people would stop killing one another, destroying each other’s houses, and causing so many children to wander around like stray animals.”¹⁹

ตัวละครหลักของวรรณกรรมเรื่องนี้มีเพียงสองตัวด้วยกัน คือ โต (To) ซึ่งเป็นตัวละครเอก และเด็กชายก้อนหิน (Stone Boy) ดิซ นัท ฮันท์สร้างตัวละครทั้งสองขึ้นให้มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ โตเป็นตัวละครที่มีลักษณะสมจริงเช่นคนทั่วไป มีพ่อแม่ มีบ้านและภูมิลำเนาของตนเอง ในขณะที่เด็กชายก้อนหินมีลักษณะเหนือจริงที่แสดงออกทางภูมิลำเนา ความคิด โลกทัศน์และชีวิตทัศน์ เด็กชายก้อนหินไม่มีกำเนิดที่แน่ชัด ลักษณะนิสัย และบุคลิกของเด็กชายก้อนหินในตอนต้นจะเป็นเด็กที่บริสุทธิ์และไร้เดียงสาราวกับทารกผู้ยังไม่รู้จักโลกและรับรู้ถึงความทุกข์ยากของชีวิต เช่นที่เด็กชายก้อนหินย้อนนึกถึงตนเอง เมื่อเขาได้เรียนรู้โลกและชีวิตมากขึ้นว่า

“...He put down the big leaf and told To, “This is where I come from. That’s all I know. I don’t have a father and a mother the way you did. There are no houses up here. I was born a long time ago. It is possible that since I was born, the full moon has gone over one thousand times. I sit here days and nights listening only to

¹⁹ Ibid., p. 116.

the songs of the sky, the clouds, the rain, the wind, the flowers, and the birds. Though no one has taught me, I know how to sing.”²⁰

อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านจะพบว่าตัวละครทั้งสองตัวมีพัฒนาการทางความคิดและการมองโลกที่เป็นปฏิสัมพันธ์ต่อกัน คือ ในขณะที่โตค่อย ๆ เรียนรู้และเข้าใจลึกซึ้งถึงธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่ง เด็กชายก่อนหินก็ค่อย ๆ เรียนรู้และเข้าใจความเป็นไปของชีวิตในโลกแห่งความจริง พัฒนาการทางพุทธิปัญญาของเด็กทั้งสองนี้เปรียบเสมือนจุดปลายสองด้านของวงกลมที่ลากมาบรรจบกันในที่สุดเมื่อถึงตอนจบของเรื่อง เฉากเช่นแนวคิดเซนที่เปรียบสังขรรวมว่าเสมือนรูปวงกลมวงหนึ่งซึ่งหมายถึงความว่างที่แท้ เพราะเมื่อผู้ปฏิบัติได้ตระหนักถึงความว่างที่แท้เมื่อไร ผู้นั้นย่อมมองเห็นได้ว่า แท้จริงแล้ว “เอกภาพในสรรพสิ่ง และสรรพสิ่งในภาวะหนึ่งเดียว” ดังที่เคยกล่าวมาแล้วในเรื่องทัศนคติของ ดิชนัทธันท์ เรื่อง “ความตายและการมีชีวิต” ดังนั้นในตอนจบของเรื่อง โตซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องจึงได้เข้าใจถึงธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่ง โดยเมื่อเด็กชายก่อนหินพาโตไปยังหน้าผาที่มีน้ำค้างวิเศษซึ่งเชื่อว่าจะรักษาดวงตาของโตได้ พอถึงตอนเช้าหลังจากคืนที่โตได้ล้างหน้าด้วยน้ำค้างและสามารถมองเห็นได้ดังเดิมแล้ว เธอกลับไม่เห็นเด็กชายก่อนหินอยู่ ณ ที่นั่นด้วย โตมองไปบนหน้าผา เธอเห็นก้อนหินบนยอดผาที่มีลักษณะเหมือนเด็กผู้ชาย โตจึงนึกถึงคำพูดของเด็กชายก่อนหินที่พูดกับเธอในคืนก่อนว่า

“...I came down and sang for you, and served as your eyes, your guide. We were two persons, yet we walked together and became one person. In truth, you and I are one, because I am within you and you are within me. You may not see this now, but one day you will. And once you have understood this, wherever you go in this world, you will see that I am with you...”²¹

ในที่สุด โตก็เข้าใจสิ่งที่เด็กชายก่อนหินพูด เธอรู้ว่าเสียงลมและเสียงต้นไม้ คือ เสียงของเขา เพียงแต่ฟังเธอ ก็จะได้ยินเสียงของเขา เธอรู้ว่าเด็กชายก่อนหินไม่ได้อยู่ในตัวเธอเท่านั้น เขาอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่ง โตจะหาแม่ต่อไปและเด็กชายก่อนหินจะไปกับเธอด้วย ดังข้อความ

²⁰ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*, p. 109.

²¹ Ibid., p.110.

“...Without Stone Boy, how could she go down the mountain alone? Then a light flashed through her mind. Now, she said to herself, I have regained my eyesight, so I can go down the mountain by myself. Only the day before, she recalled, she had said to Stone Boy, “Brother, when you are with me, I am no longer blind. You are my eyes.” Stone Boy would always be present for To now that she could see.”²²

นอกจากความเข้าใจค่านี้อาณาแนวความคิดเรื่องการมองโลกสุทธธรรมชาติที่แท้ของเซนที่นำมาประยุกต์ใช้เป็นทางออกของปมขัดแย้งแล้ว วิธีการใช้สำนวนในการบอกความรู้สึกของตัวละครยังมีลักษณะการเปรียบเทียบเรื่องการตรัสรู้แบบเดียวกับแนวคิดของเซนด้วย นั่นคือ การเปรียบเทียบการตรัสรู้แบบจับพลันที่เกิดจากการเจริญสติในปัจจุบันขณะกับสายฟ้าฟาด ดังประโยค “Then a light flashed through her mind.” ในข้อความที่ยกมาข้างต้น

การที่ ดิช นัท ฮันท์ ให้โตตาบอดในตอนค้นเรื่องจนกระทั่งใกล้จบเรื่องนั้น หากผู้อ่านตีความในเชิงสัญลักษณ์จะพบว่า ดิช นัท ฮันท์ ตั้งใจให้ดวงตามีนัยแทนดวงจิตของของตัวละครผู้ตกอยู่ในห้วงทุกข์ เพราะในเมื่อโตยังจมอยู่ในกองทุกข์ เธอย่อมไม่รู้ถึงสังขารที่แฝงอยู่ในสรรพสิ่งที่ว่า ทุกสิ่งในจักรวาลล้วนมีความสำคัญและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป สิ่งอื่น ๆ อีกมากมายย่อมอยู่ไม่ได้ แม้ว่าเราจะไม่สามารถมองเห็นสิ่งที่เราคิดว่าจากเราไปหรือสาปสูญไปจากโลกนี้ได้ด้วยตาเนื้อ แต่ในความจริงแล้วถ้าเราตระหนักถึงสังขาร เราย่อมรู้ดีว่าสิ่งที่เราคิดว่าหายไปนั้นยังคงดำรงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งอื่น ๆ ทั้งหมด ผู้อ่านสามารถแน่ใจได้ว่าดวงตาของโตนั้นมีความหมายแทนดวงจิตของโตจริงจากเนื้อเรื่องในตอนจบ เมื่อเด็กชายก่อนหินพาโตไปล้างหน้าด้วยน้ำค้างวิเศษจนกระทั่งโตสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ดังเดิมในขณะที่เดียวกับที่โตได้เข้าใจถึงสังขารทั้งหมดที่เด็กชายก่อนหินพูดกับเธอเสมอมา

เหตุการณ์ที่ดำเนินไปในขณะที่โตยังตาบอดอยู่นั้นเปรียบได้กับการเดินทางทางจิตวิญญาณของตัวละครโดยมีเด็กชายก่อนหินเป็นผู้นำทาง การที่ ดิช นัท ฮันท์ กำหนดให้โตเดินทาง

²² Ibid., p.115. (เป็นการเน้นของผู้วิจัย)

ตามหาแม่ในขณะที่ตาบอดนั้น ก็เปรียบเสมือนบุคคลที่ได้หยุดมองโลกและชีวิตด้วยจิตที่ไม่หยุดนิ่ง แต่สัปดาห์ไปตามสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว เราจะเห็นได้ว่าการมองโลกและชีวิตของโตในขณะที่ตาบอดแตกต่างไปจากในขณะที่โตมองเห็น นั่นเป็นเพราะเมื่อโตไม่สามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ รายรอบได้แล้ว ก็เท่ากับว่าเธอได้หยุดมองลึกลงไปภายในจิตใจของตนเอง ผู้อ่านจะพบว่าคำบรรยายสิ่งต่าง ๆ ที่โตรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทางหูและร่างกายนั้นอ่อนโยน เขือกเย็น และสงบขึ้นกว่าเมื่อเธอยังมองเห็น โตรู้สึกเหมือนธรรมชาติมีชีวิตสามารถพูดคุย ร้องเพลง และเต้นรำกับเธอได้ เธอสามารถใช้ขลุ่ยของเธอสื่อสารกับธรรมชาติได้ ดังข้อความที่ยกมานี้

“When To visited the forest for the first time after losing her sight, it was dark, silent dungeon. Gradually, though, she began to notice things that she had not been aware of when she could see. In the sound of the stream, she heard an old man talking and singing. She felt the branches and leaves of the trees standing up to dance. In the sound of wind rustling in the leaves, To saw thousands of hands rising into the air to wave at her. The light itself had become brighter and begun to dance. To came to know the sounds of thousands of friends dwelling harmoniously in forest. From the blankets of moss, the bark of trees, and even the soil itself, creatures talked to her, telling her about their lives. Hundreds of bird songs each brought a different message. To responded to each one by raising her flute and playing a new and utterly beautiful melody.”²³

เด็กชายก่อนหินเป็นตัวละครที่เปรียบเสมือนผู้นำทางทางพุทธิปัญญาให้แก่โต ตัวละครซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้นำทางทางพุทธิปัญญาเช่นนี้จะมีลักษณะเฉพาะที่คล้ายคลึงกันในวรรณกรรมเรื่องอื่นของ ดิซ นัท ฮันท์ เช่นเรื่อง *The Ancient Tree* กล่าวคือ การปรากฏตัวครั้งแรก ตัวละครจะมีความบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา มีความเข้าใจและผูกพันกับธรรมชาติเป็นอย่างดี มีจิตใจที่ใสสะอาด และมีเมตตาต่อสรรพสิ่งรายรอบ แต่เมื่อตัวละครได้เรียนรู้และเผชิญความจริงจากโลกแห่งความจริง ความคิดและจิตใจ รวมทั้งสิ่งที่แสดงออกทางแวตตาและการกระทำของตัวละครจะเปลี่ยนแปลงไป

²³ Ibid., pp.77-78.

ในขณะที่ความเข้าใจและความเมตตาที่มีให้สรรพสิ่งรายรอบยังคงมีอยู่ ในตอนจบตัวละครมักเลือกที่จะเสียสละตนเองเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป ลักษณะต่างๆ ที่เหล่านี้คล้ายกับคติเรื่องพระโพธิสัตว์ผู้เข้าใจธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่ง เมื่อท่านได้รับรู้และตระหนักถึงความทุกข์ยากที่มนุษย์ได้รับ ท่านก็พร้อมที่จะเสียสละทุกสิ่งเพื่อปลุกให้มนุษย์ตื่นทางมโนวิญญาณดั่งที่เชื่อกันตามคติของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ดั่งข้อความที่ท่านนาคရွนได้นำอุคมคติของพระโพธิสัตว์มาประพันธ์ไว้ว่า

“แก่นกลางอันเป็นธรรมชาติของโพธิสัตว์ทั้งหลายก็คือดวงหทัยแห่งความรักอันยิ่งใหญ่ (มหากรุณาจิต) และสรรพชีวิตผู้เป็นเพื่อนทุกข์ก็คือที่ตั้งของความรักรักรนั้น...

ด้วยดวงใจแห่งความรักอันยิ่งใหญ่ โพธิสัตว์ทั้งหลายมองดูสรรพชีวิตผู้ทุกข์ทน ซึ่งกำลังถูกทรมานอยู่ในนรกอเวจีตามผลบาปของตน...ด้วยดวงใจที่เต็มตื่นด้วยความเมตตากรุณา โพธิสัตว์ทั้งหลายจึงตั้งปณิธานที่จะยอมตนลงมารับความเจ็บปวดเพื่อช่วยเหลือสัตว์ผู้ทุกข์ยากเหล่านั้น...”²⁴

เด็กชายก้อนหินเป็นตัวแทนที่เสนอแนวคิดแนวปฏิบัติเซนในทัศนะของ ดิช นัท ฮันท์ ดังนั้นบทบาทของเด็กชายก้อนหินจึงมีอยู่หลายประเด็นด้วยกัน ที่กล่าวเช่นนี้เพราะนอกจากการกระทำและความคิดส่วนใหญ่ของเด็กชายก้อนหินจะสื่อแนวคิดและแนวปฏิบัติแห่งเซนแต่การกระทำตอบสนองสถานการณ์บางคราวแสดงให้เห็นว่า เซนที่เด็กชายก้อนหินสื่อสารแก่ผู้อ่านนั้นเป็นเซนในระดับที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง ความหลงลืมและความเพิกเฉยต่อความอยู่ดีศรีธรรมและความเป็นจริงในสังคมของเวียดนามช่วงสงคราม การสร้างเด็กชายก้อนหินให้เป็นตัวละครเอกคู่กับ โตก็นับว่าเป็นกลวิธีที่สามารถใช้ตัวละครตัวเดียวเชื่อมโยงการนำเสนอแนวคิดแนวปฏิบัติทางศาสนากับสถานการณ์ที่เป็นจริงได้อย่างลงตัว

เมื่อพิจารณาจากชื่อตัวละคร “เด็กชายก้อนหิน” และเหตุการณ์ในตอนจบแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า ดิช นัท ฮันท์ อาจสร้างตัวละครนี้จากแนวคิดเซนซึ่งมีลักษณะใกล้ชิดกับธรรมชาติและเรียกร่องให้เรามองหาสิ่งจะจากธรรมชาติที่ดำเนินไปในความเป็นเช่นนั้นเอง ดังที่พจนานุกรมเซนเขียนไว้

²⁴ Nagarajuna, *A Treatise On the Transcendentality to Bodhicitta*, อังโคช พระประชา ปสันจัมโม, “ชาวพุทธหนุ่มสาวกับอุคมคติของพระโพธิสัตว์” ปรากฏสาร 6 (มีนาคม-เมษายน, 2521): หน้า 12.

ตอนหนึ่งว่า “...เช่นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อความนี้คือ ‘สรรพสิ่งทั้งหมด แมแต่สิ่งไม่มีชีวิต อธิบายธรรมะ’”²⁵ ดิซ นัท ฮันท์ โคหิบบเอาส่วนหนึ่งของธรรมชาติคือ “ก้อนหิน” มาสร้างเป็นตัวละครแบบเหนือจริงโดยให้เด็กชายก้อนหินมีบทบาทเป็นผู้ชี้ทางออกสู่ความพ้นทุกข์ให้กับโต หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของพุทธภาวะ จุดที่สังเกตได้คือการปรากฏตัวของเด็กชายก้อนหินหรืออาจเรียกว่าเป็นสัญลักษณ์ของพุทธภาวะ จุดที่สังเกตได้คือการปรากฏตัวของเด็กชายก้อนหิน เด็กชายก้อนหินปรากฏตัวเมื่อโตเริ่มตามอด โตเริ่มสัมผัสสิ่งต่างด้วยการรับรู้ทางเสียงและความรู้สึกแทนการมองด้วยตา แต่เธอสามารถสัมผัสความอัศจรรย์ของธรรมชาติได้ด้วยใจ ดังที่ผู้เล่าบรรยายว่าโตรู้สึกได้ว่าเธอได้ยินเสียงลมเสียงนก และเสียงใบไม้พุดคุยกับเธอ ร้องเพลงให้เธอฟัง บ้างก็เดินระบอบอยู่รอบตัวเธอ ในภาวะนี้เองที่เด็กชายก้อนหินปรากฏตัวขึ้นและร่วมเดินทางไปกับโต ถ่ายทอดประสบการณ์และความจริงอันโหดร้ายที่เกิดกับประชาชนให้โตรับรู้ เด็กชายก้อนหินสอนให้โตเรียนรู้สังขารที่แฝงอยู่ในธรรมชาติ เมื่อถึงเวลาที่โตสามารถมองเห็นได้ดังเดิมเด็กชายก้อนหินกลับหายไป นี่เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อต่อผู้อ่านได้อย่างชัดเจนว่า เด็กชายก้อนหินน่าจะเป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติแห่งพุทธะภายในตัวของโต ดังข้อความในตอนสุดท้ายที่โตได้เข้าใจแล้วว่าเด็กชายก้อนหินอยู่ในตัวของเธอ เขาจะไปและอยู่ในทุก ๆ แห่งที่เธออยู่ เด็กชายก้อนหินจะเป็นดวงตาให้โตตลอดไป

“She understood what Stone Boy had said to her. ‘In truth, you and me are one, because I am within you, and you are within me...you will see that I am present with you wherever you go.’”²⁶

นอกจากนั้น ดิซ นัท ฮันท์ ยังสามารถใช้เด็กชายก้อนหินเป็นตัวแทนสื่อทัศนคติต่อสงครามและผลกระทบของสงครามได้อย่างมีเอกภาพอีกด้วย แต่ทัศนคติดังกล่าวที่สื่อผ่านเด็กชายก้อนหินแตกต่างจากผลกระทบของสงครามที่เสนอผ่านสถานการณ์ของโตเพราะเด็กชายก้อนหินเป็นตัวแทนของความตั้งใจในการสร้างสันติภาพในประเทศเวียดนามของ ดิซ นัท ฮันท์ เอง ดังเราจะเห็นได้จากความคิดและการกระทำที่ตอบสนองสถานการณ์บังคับที่ตัวละครได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากแต่ละสถานการณ์ด้วยสันติวิธี ตัวอย่างเช่น ตอนที่เด็กชายก้อนหินถูกเด็กเกร 2 คน ในค่ายกักกันรุมทำร้ายจนกระทั่งล้มลงกับพื้นแต่เด็กชายก้อนหินก็ไม่ตอบโตเลย เขาเพียงแต่ยิ้มให้เด็กสองคนนั้น

²⁵ “ความดี, ความจริง และความงาม,” *เรียงร้อย ถ้อยเซน [พจนานุกรมเซน]*, แปลโดย จงชัย เงินหัตถการกิจ (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2533), หน้า 98-99

²⁶ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*, p. 115.

“Most of the children at the center were friendly, except for a few tough ones whose joy came from bullying and beating up others. Even Stone Boy was roughed up once by older boys because he smiled when they tried to intimidate him. Though his face was bloodied, Stone Boy did not fight back. To happened to be there, and she ran to get help. When the authorities arrived, Stone Boy had collapsed onto the dirt floor and was bleeding profusely...”²⁷

อย่างไรก็ตาม การยึดตอบโตความรุนแรงของเด็กชายก่อนหินนั้นมีข้อเสนอแนะบอกว่าเป็นการกระทำที่ยอมจำนนต่อความอยุติธรรม ดิช นัท ฮันท์ เห็นว่าการใช้ความรุนแรงโต้ตอบความรุนแรงมิใช่การแก้ปัญหา การใช้ความรุนแรงโต้ตอบความรุนแรงรังแต่จะทำให้เหตุการณ์ยิ่งเลวร้ายลงไป เราจะเห็นได้ว่าเมื่อเด็กชายก่อนหินเผชิญหน้ากับความอยุติธรรมที่เกิดระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ เขามีได้เพิกเฉยปล่อยให้สิ่งเหล่านั้นดำเนินไป เช่นในตอนที่ได้เด็กชายก่อนหินและเพื่อนอีกกลุ่มหนึ่งเสนอต่อโรงเรียนว่าแทนที่จะสอนให้เด็ก ๆ เป็นทหารในอนาคต เด็ก ๆ น่าจะได้รับการฝึกฝนให้เป็นนักบริการสังคม แต่ทางโรงเรียนคิดว่าการกระทำของเด็กชายก่อนหินและเพื่อน ๆ อาจขยายวงกว้างกลายเป็นชนวนในการโค่นล้มโรงเรียนและอาจแพร่ขยายไปในระดับสูงกว่านี้ได้ เด็กชายก่อนหินจึงถูกส่งตัวไปอยู่คุกชิ ฮัว

“At the cadet school, Stone Boy met many like-minded boys. One day, he and a group of his friends presented a petition to the school which stated that, instead of preparing to become fighters, they wanted to be trained as social workers. They could help villagers rebuild their homes, till the fields, and become part of the nationwide movement working for an early end to the war. The fact that students at a school for cadets should engage in such ‘subversive’ activities was enough to create quite a stir, not only within the

²⁷ Ibid., pp. 96-97.

school itself, but also in higher places. Stone Boy was charged with 'propaganda for the enemy' and taken away to Chi Hoa Prison."²⁸

ทัศนะเรื่องการสมานไมตรีด้วยสันติวิธีของ ดิซ นัท ฮันท์ มีพื้นฐานพัฒนามาจากแนวคิดเรื่องการอิงอาศัยซึ่งกันและกันของสรรพสิ่งของเซน เช่นเดียวกับที่เคยกล่าวในบทที่สองว่า ดิซ นัท ฮันท์ ตระหนักว่าปัจเจกบุคคล มนุษย์ และธรรมชาติ ต่างเสมอภาคและต้องดำรงอยู่อย่างอิงอาศัยซึ่งกันและกัน การทำร้ายส่วนใดส่วนหนึ่งในสามส่วนนี้ก็เท่ากับทำลายส่วนอื่น ๆ ทั้งหมดรวมทั้งตัวเราเอง ดิซ นัท ฮันท์ จึงพยายามเรียกร้องให้เราหันมามองสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งมากกว่ามองว่าใครอยู่ฝ่ายใดมีอุดมการณ์อย่างไร โดยแทรกทัศนะเรื่องนี้ผ่านเด็กชายก่อนหิน ดังตอนที่เด็กชายก่อนหินคิดถึงความขัดแย้งระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้หลังจากถูกฝ่ายเวียดนามใต้นำตัวเขาไปปล่อยไว้ในเขตเวียดนามเหนือเพื่อให้อายุถึงตาย แต่เมื่อคนฝ่ายเวียดนามเหนือรู้สาเหตุที่เด็กชายก่อนหินถูกนำตัวมาทิ้งไว้ เด็กชายก่อนหินกลับได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น เด็กชายก่อนหินคิดถึงความขัดแย้งว่า จริงอยู่ที่ในประเทศเวียดนามใต้มีผู้คนที่เอาเปรียบคนอื่นและหากำไรจากสงครามในขณะที่ทหารและประชาชนนับพันคนกำลังตายไปทุก ๆ วัน จริงอยู่ที่เจ้าหน้าที่เวียดนามใต้ทำทุกอย่างเพื่อปิดบังความจริงเกี่ยวกับสงครามและทำลายใครก็ตามที่ต้องการให้มีการยุติสงคราม แต่ประชาชนในเวียดนามใต้ก็ได้รับความทุกข์มากมายจากทหารที่มาจากเวียดนามเหนือเช่นกัน คนนับล้าน ๆ คนสูญเสียบ้านสูญเสียคนที่พวกเขารักหรือแม้แต่ชีวิตของพวกเขาอันเป็นผลจากการปะทะกันเองระหว่างพี่น้องร่วมชาติ ประชาชนชาติเดียวกันต่างไม่อาจนั่งลงและแก้ไขความแตกต่างทั้งหลายทั้งสองฝ่ายต่างมีส่วนร่วมในความเจ็บปวดที่แท้จริง นี่เป็นสาเหตุแท้จริงของความทุกข์²⁹

กล่าวโดยสรุปแล้วการสร้างเด็กชายก่อนหินเป็นตัวละครที่ไรที่มาและไรที่ไป(ไม่มีภูมิหลังและไม่ระบุจุดหมายในชีวิตของการปรากฏตัว) ทำให้เด็กชายก่อนหินเป็นเครื่องมือที่สามารถนำเสนอสารต่าง ๆ ได้อย่างมีอิสระ เด็กชายก่อนหินเป็นทั้งสัญลักษณ์ของพุทธภาวะ เป็นสัญลักษณ์ของพระโพธิสัตว์ เป็นสื่อนำเสนอเซนในทัศนะของ ดิซ นัท ฮันท์ เป็นสื่อนำเสนอสถานการณ์ที่เกิดกับประชาชน และเมื่อต้องการจะวกกลับไปกล่าวถึงการแสวงหาทางออกสู่ความพ้นทุกข์ของตัวละครเอกอีกครั้ง ดิซ นัท ฮันท์ ก็สามารถกำหนดให้เกิดความมหัศจรรย์ด้วยพลังพิเศษของเด็กชายก่อนหินเพื่อหักเหทิศทางการดำเนินเรื่อง

²⁸ Ibid., pp. 102–103.

²⁹ Ibid., p. 105.

ไปสู่การเดินทางทางพุทธปัญญาได้ทันที เช่นในตอนที่เด็กชายก้อนหินนึกได้ว่าบนภูเขามีน้ำค้างวิเศษสามารถรักษาตาของโตได้ เด็กชายก้อนหินร้องเพลงเพื่อเรียกนกจำนวนมากมาหาเขาและนำทางเขาไปหาโต ทั้ง ๆ ที่ในตอนที่ผ่านมาเด็กชายก้อนหินถูกควบคุมตัวไปขังไว้ยังค่ายกักกันและคุกหลาย ๆ แห่งราวกับเขาไม่สามารถหลบหนีได้

“Stone Boy thought that if To could climb up that mountain, take a sip of that water, and wash her eyes with it, she would be able to see again. As Stone Boy thought this, he began to sing. The cadre looked at him in disbelief and suddenly, from all corners of the forest, came the sound of wings beating. Birds filled the sky. Then Stone Boy heard the cries of the golden bird. He raised his voice and asked the bird to lead him to his friend To.”³⁰

นอกจากนั้น ตัวละครที่น่าสังเกตอีกหนึ่งตัวก็คือ นกสีทอง (Golden bird) นกสีทองจะปรากฏตัวทุกครั้งเมื่อถึงจุดเปลี่ยนทิศทางสารที่นำเสนอ กล่าวคือเปลี่ยนจากการนำเสนอสถานการณ์ในประเทศเวียดนามมาเป็นการนำเสนอแง่คิดทางศาสนาในสายตาของ ดิซ นัท ฮันท์ จากข้อสังเกตนี้จึงอาจตีความได้ว่านกสีทองจึงเป็นสัญลักษณ์สู่ก้าวต่อไปของพัฒนาการทางพุทธปัญญาของตัวละครเอก

3.1.4 A Lone Pink Fish

วรรณกรรมเรื่องนี้เสนอให้ผู้อ่านเห็นความหมายของการมีชีวิตในอีกมุมมองหนึ่งซึ่งเกิดจากการมองลึกลงสู่ธรรมชาติที่แท้ กล่าวคือเสนอให้ผู้อ่านเห็นว่า การมีชีวิตเพื่อความรักและความรับผิดชอบต่อสรรพชีวิตและสรรพสิ่งอันเกิดจากความตระหนักถึงการดำรงอยู่อย่างสัมพันธ์กันของสิ่งเหล่านั้น แม้จะตกอยู่ในสถานการณ์ที่ทุกข์ยากหรือเลวร้ายเพียงใด หากเราอยู่อย่างมีสติไม่จมอยู่ในกองทุกข์ ไม่ปล่อยความคิดให้หมกมุ่นอยู่เพียงด้านมืดของชีวิตแล้ว เราจะพบความอัศจรรย์ของการมีชีวิตและการตื่นอยู่เสมอทุกขณะลมหายใจ มีคนอีกจำนวนมากที่มีได้อยู่เพื่อความเพลิดเพลินในชีวิต แต่พวกเขาอาจมีความสุขที่แท้จริงจากการอยู่เพื่อความรักและความรับผิดชอบต่อสรรพชีวิตและสิ่งที่อยู่รายรอบพวกเขา ดังที่ ‘ห่ง’ (Hong) ซึ่งเป็นตัวละครรองของ

³⁰ Ibid., p. 107.

เรื่องกล่าวแก่ตัวละครเอกชื่อ ‘ด่าว’ (Dao) ซึ่งเป็นหญิงสาวชาวเวียดนามผู้อพยพทางเรือและเธอถูกโจรสลัดข่มขืนแล้วจับโยนลงทะเล แต่ทั้งซึ่งเป็นเด็กหญิงที่กลายร่างเป็นปลาสีชมพูได้ช่วยชีวิตไว้ว่า

“Dao wept bitterly. Slowly, Hong spoke, ‘Many people live not for pleasure, but for responsibility and love. Living for responsibility and love can be a source of great happiness, elder sister.’”³¹

และในตอนจบที่ทั้งขอร้องด่าวว่า

“...If you can, elder sister, as a special favor to me, please give all your energy to those people suffering in the camp.”³²

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้มีลักษณะผสมผสานอยู่ระหว่างความจริงและความเหนือจริง เนื้อหาในการดำเนินเรื่องส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายเป็นวรรณกรรมแนวสมจริง แต่ตัวละครเอกกลับมีลักษณะเหนือจริงคือสามารถกลายร่างเป็นปลาสีชมพูได้เมื่อลงสู่ทะเล ลักษณะเช่นที่กล่าวมานี้จึงเป็นที่น่าสังเกตว่านอกจากวรรณกรรมเรื่องนี้จะเสนอให้ผู้อ่านเห็นองค์ประกอบทางสังคมของเวียดนามในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อพยพทางเรือ และเสนอทางออกในการเผชิญหน้ากับชะตากรรมที่เกิดขึ้นกับตัวละครแล้วน่าจะมีลักษณะเป็นวรรณกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่เป็นผลจากแนวคิดแนวปฏิบัติแห่งพุทธศาสนานิกายเซนด้วย

จากข้อสังเกตดังกล่าวพบว่า โครงเรื่องของวรรณกรรมเรื่องนี้มีสองระดับด้วยกันเช่นเดียวกับเรื่อง *The Stone Boy* โครงเรื่องระดับแรกคือการต่อสู้และเผชิญหน้ากับความทุกข์ที่เกิดจากชะตากรรมที่ตัวละครไม่อาจเลือกทางใดทางหนึ่งที่ดีกว่าหรือหลีกเลี่ยงไปได้ ทางเลือกสุดท้ายหลังจากที่ตัวละครเผชิญกับชะตากรรมที่โหดร้ายต่อตัวละครมีเพียงทางเลือกระหว่าง “การมีชีวิต” หรือ “การตาย” ส่วนโครงเรื่องระดับที่สองเป็นส่วนผลักดันให้เกิดปมขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครเอกซึ่งก็คือ การเดินทางอพยพทางเรือของตัวละครชาวเวียดนาม โดย ดิซ นัท ฮันห์ อาศัยโครงเรื่องหลักเป็นส่วนสอดแทรกแนวคิดเรื่องการมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ที่เป็นเสมือนเทียนส่อง

31 Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*. p. 125.

32 Ibid., p.157.

ทางให้แก่ตัวละครและทำให้เรื่องดำเนินไปถึงจุดคลี่คลาย ในขณะที่ใช้โครงเรื่องระดับที่สองเป็นส่วนถ่ายทอดความเป็นจริงทางสังคมที่ผู้อพยพทางเรือชาวเวียดนามต้องประสบ

การกำหนดโครงเรื่องในระดับที่สองให้เป็นส่วนถ่ายทอดความเป็นจริงทางสังคมดังกล่าว น่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การปิดเรื่องของวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่จำเป็นต้องเอ่ยถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดกับตัวละครเอกหลังจากได้รับความช่วยเหลืออีกต่อไป เพราะแน่นอนว่าเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกต้องประสบอาจเป็นสถานการณ์ที่ยากจะคาดเดาอนาคตของตัวละครต่อไปได้เช่นเดียวกับปัญหาผู้อพยพในโลกแห่งความจริงที่ยังไม่มีใครหาทางออกที่ดีแก่ทุก ๆ ฝ่ายได้เลย และเหตุผลดังกล่าวได้ส่งผลต่อเจตคติที่แท้ในการประพันธ์ของ ดิช นัท ฮันท์ ที่ให้ความสำคัญกับความเติบโตทางพุทธิปัญญาของตัวละครเพื่อจะได้มีจิตใจที่เข้มแข็งมั่นคงในการเผชิญหน้ากับความทุกข์ทั้งมวลที่ต้องประสบต่อไปเป็นสำคัญ ดังผู้อ่านจะเห็นได้ว่า ดิช นัท ฮันท์ ปิดเรื่องด้วยความหวังของตัวละครเอกผู้มีจิตใจเข้มแข็งและพร้อมที่จะรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องประสบเมื่อถึงค่ายผู้อพยพ

“Hong hugged Dao tightly. Then, just like a child, she let go of Dao and ran toward the water. She dove into the sea and swam out until Dao could no longer see her. Dao waved the shirt rose up to her knees, all the while waving her flag. The boat saw her signal, and the pilot altered his course, steering in the direction of the island.”³³

ตัวละครรองในเรื่อง *A Lone Pink Fish* มีลักษณะเหนือจริงทั้งทางกายภาพและพฤติกรรม กล่าวคือ เด็กหญิง ‘หง’ (Hong) ตัวละครรองของวรรณกรรมเรื่องนี้ สามารถกลายร่างเป็นปลาสีชมพูได้เมื่อเธอเดินลงทะเล เธอมักจะกลายร่างเป็นปลาเพื่อช่วยเหลือคนเรืออพยพผู้ประสบภัยลำอื่น ๆ และออกตามหาแม่ซึ่งจมน้ำหายไป เมื่อครั้งเรือที่เธอ แม่ น้องชายและชาวเวียดนามคนอื่น ๆ โดยสารมากลับถูกโจรสลัดปล้นแล้วจมน้ำเรือ นอกจากนั้นลักษณะเหนือจริงยังแสดงออกทางความคิดอ่านที่รู้และเข้าใจโลกและชีวิตลึกซึ้งเกินกว่าเด็ก 10 ขวบอย่างเธอ น่าจะรู้ การที่ ดิช นัท ฮันท์ สร้างตัวละครรองให้มีลักษณะเหนือจริงดังที่กล่าวมา รวมทั้งการที่ ดิช นัท ฮันท์ ตั้งชื่อเรื่องโดยใช้ตัวละครรองนั้น แสดงให้เห็นว่า ดิช นัท ฮันท์ ต้องการถ่ายทอดแก่นความคิดสำคัญผ่านทัศนะของตัวละครรองและให้ตัวละครรองเป็นผู้เสนอทางออกแก่ “คำว” ตัวละครเอกของเรื่องนี้

33 Ibid., p. 156.

หังเป็นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นให้มีบทบาทหน้าที่เช่นเดียวกับเด็กชายกอนหินในเรื่อง The Stone Boy ได้แก้บทบาทในการดำเนินเรื่องคือการทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคมและความเป็นไปทางการเมืองที่เกิดกับผู้อพยพทางเรือชาวเวียดนาม เพื่อให้ตัวรับรู้และตระหนักถึงสิ่งที่ตนต้องกระทำต่อไป อีกทั้งหังเป็นสัญลักษณ์ของปัญญา (wisdom) ซึ่งเป็นตัวแทนของแนวคิดแนวปฏิบัติทางศาสนา ในขณะที่ตัวเป็นตัวแทนของความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นในโลก บทบาทที่หังมีต่อผู้อ่านมีอยู่สองประการ ได้แก่

ประการแรก คือ เพื่อให้ตัวละครนี้เป็นกระบอกเสียงในการถ่ายทอดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชะตากรรมและปัญหาของผู้อพยพทางเรือชาวเวียดนาม โดยใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเพื่อลดความรู้สึกสะเทือนใจที่จะเกิดแก่ผู้อ่าน แทนการรับรู้เรื่องราวอย่างตรงไปตรงมา เช่น ดิซ นัท ฮันห์ นำเสนอสาเหตุที่เกิดปัญหาเรือผู้อพยพทางเรือชาวเวียดนาม ทั้งนี้เพื่อให้นวนิยายเป็นสื่อหนังสือที่ช่วยถ่ายทอดข้อเท็จจริงดังกล่าวต่อไปนี้

“... The governments of Thailand, Singapore, Malaysia, and Indonesia did not want to accept refugees on their shores, and they resented any efforts to save refugees at sea. These governments preferred to let refugees die at sea, rather than subject their countries to the economic and political problems of accepting refugees...”³⁴

และตัวอย่างตอนที่มีการถ่ายทอดสถานการณ์ระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ในช่วงสงครามเวียดนามที่ต่างฝ่ายต่างก็โกหกประชาชนของตนตนเองเพื่อให้พวกเขาร่วมอาสาทำสงครามกับอีกฝ่ายหนึ่งผ่านเด็กชายกอนหินว่า

“When the people heard Stone Boy talk about the real situation in the south, they realized they had been deceived. They trusted their sons and their brothers had gone south to fight foreign invaders. They had no idea that brothers were killing brothers...”³⁵

34 Thich Nhat Hanh, The Stone Boy and Other Stories, p. 149.

35 Ibid., p. 105.

ประการที่สอง คือ เพื่อถ่ายทอดแนวคิดแนวปฏิบัติทางศาสนาเรื่องการเจริญสติเพื่อหยุดแล้วมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของ ดิข นัท ฮันท์ ที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างไม่ขัดเขิน เนื่องจากเป็นตัวละครที่มีลักษณะเหนือจริงอยู่แล้ว ดังนั้น การที่ตัวละครจะมีความคิดความเข้าใจลึกซึ้งเกินตัวไปนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลก ยกตัวอย่างเมื่อดาวรู้สึกแปลกใจที่เด็กอายุเพียง 10 ปีอย่างหนึ่งสามารถเข้าใจโลกและชีวิตได้อย่างลึกซึ้งยิ่งนัก

“...How could a ten - year - old, eleven at most, speak with such authority? ‘You’ve endured one part of our people’s great sufferings. Who among us has not been wounded? Who among us has been able to keep wholly intact our body and spirit? In my eye you are still pure and chaste. The pirates attacked you , but they could not really take anything away from you. Your wounds (are) like the wounds of someone who has survived an attacked by a shark.’”

These words containing such deep understanding , soothed the pain in Dao’s heart. A ten-year-old girl had taught her more in one day than she had learned in all her years of school...”³⁶

นอกจากนั้นการที่ ดิข นัท ฮันท์ กำหนดให้เด็กอายุเพียง 10 ปีเป็นตัวละครรองที่ทำหน้าที่สื่อแก่นความคิดสำคัญด้านศาสนาในการมองโลกและชีวิตนั้น อาจเป็นเพราะเห็นว่า เด็กเป็นผู้มีสายตาและจิตใจบริสุทธิ์และโดยพื้นฐานเด็กมักมองโลกในแง่ดี มองเห็นความดีงามที่แฝงอยู่ในธรรมชาติรอบตัว อีกทั้งยังสามารถสร้างความรู้สึกละเอียดอ่อนทำให้ผู้อ่านและผู้รับฟังความคิดของเด็กรู้สึกยอมรับทัศนคติเหล่านั้นได้มากกว่าตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งอาจทำให้การนำเสนอแก่นความคิดของเรื่องดูเหมือนเป็นการสั่งสอนมากกว่าเสนอแนะ

ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ ลักษณะท่าทางของหนึ่งจะคล้ายกับลักษณะท่าทางของเด็กชายก่อนหิน ลักษณะดังกล่าวคือ ดิข นัท ฮันท์ มักให้ภาพของตัวละครที่เป็นคนสื่อแนวคิดทางศาสนาโดยตรงนี้มีลักษณะสงบ และใสบริสุทธิ์ ค่อย ๆ ได้เรียนรู้ความจริงแห่งชีวิตด้วยพื้นฐานความคิดจิตใจที่มีความรักและเมตตาต่อบุคคลอื่น ดังเช่นในข้อความต่อไปนี้

36 Ibid., p. 128.

“...How does this young child know so much? And how extraordinary is her calm, mature bearing and manner of speaking. A normal ten-year-old, lost on a deserted island, far from her family, would never speak so serenely and matter of factly. It would seem more natural for such a young child to cling to me as an older sister and cry out for her mother. Yet here she is taking care of me as though she were the elder sister, giving me clothes to eat. Perhaps I'm dreaming, thought Dao, and she bit her lip until it drew blood.”³⁷

และขอความว่า

“Hong's clear and innocent eyes looked at Dao as though amused...”³⁸

ส่วนตัวละครสำคัญที่มักถูกกล่าวถึงในเรื่องนี้บ่อยครั้งแต่ไม่มีบทบาทให้เห็นในการดำเนินเรื่องคือ แม่ของหัง ซึ่งเป็นตัวละครที่หังหังและคำวมักพูดถึงการตามหาแม่เสมอ ๆ เช่นเดียวกับเรื่อง *The Stone Boy* แม่เมื่อพิจารณาถึงเหตุการณ์ตอนที่เรือพยของหังถูกโจรสลัดปล้นและจมเรือลงแล้ว ดูเหมือนว่าแม่ของหังน่าจะตายไปแล้วแต่หังก็ยังคงออกช่วยเหลือเรือผู้พยพล้ออื่น ๆ และตามหาแม่ของเธออยู่ทุกวันเช่นเดิมอย่างมีความหวัง ดังที่หังกล่าวว่า

“I dove deep to look for Mother, but all I saw was the fathomless water. I swam around that spot for a week, but there was no sign for Mother. Had she been devoured by a shark? Or had she turned into a fish, too? If Mother was a fish, was she nearby looking for me? I resolved to swim the entire Gulf of Siam searching for Mother.

Every day I swam quite far, and on full moon nights I returned to the spot where our boat had sunk, in hope of finding Mother...”³⁹

³⁷ Ibid., p. 122.

³⁸ Ibid., p. 143.

³⁹ Ibid., p. 141.

และขอความว่า

“Hong smiled and said, ‘Why should I cross to the other side? I need to remain here. I must continue looking for my mother and helping refugees in trouble.’”⁴⁰

จากที่กล่าวมานี้ อาจตีความได้ว่า ‘แม่’ ที่หังกล่าวถึงนี้มีนัยหมายถึงสันติภาพเช่นเดียวกันกับเรื่อง *The Stone Boy* ซึ่งสามารถตีความได้ว่า ‘แม่’ ที่กล่าวถึงในแต่ละครั้งนั้นอาจหมายถึงทั้งแม่ในความหมายปกติและหมายถึง ‘สันติภาพ’ เพราะบ่อยครั้งตัวละครมักกล่าวหาว่าหากตามหาแม่พบสันติสุขก็คงจะกลับคืนมาสู่ประเทศอีกครั้งในตอนจบของทั้งสองเรื่องซึ่งจบด้วยความหวังว่าสักวันโตและหังจะได้พบแม่อีกครั้งหนึ่ง ดังข้อความจากเรื่อง *The Stone Boy* ในตอนที่โตฝันว่าเธอกับเด็กชายก้อนหินกำลังตามหาแม่อยู่ในสถานที่ที่แปลกมาก ที่นั่นมีดวงอาทิตย์ 7-8 ดวง มีดวงจันทร์และดวงดาวปรากฏอยู่พร้อม ๆ กัน แต่แล้วมันก็ระเบิดออกเป็นเสียง ๆ ทุกสิ่งมีดมิด โตและเด็กชายก้อนหินพลัดจากกัน โตคิดว่าหากเธอตามหาแม่พบทุกอย่างคงจะกลับมาเป็นเช่นเดิม

“...The sky went dark, and the moon and stars disappeared. Cries of anguish could be heard from every direction, and she knew that these terrible things were happening because she had lost her mother. She knew that if she could find Mother, the suns would come back bright and hot in the sky, and the moon and stars would reappear too. She staggered in the dark, listening to cries of thousands of motherless children.”⁴¹

ลำดับการดำเนินเรื่องของ *A Lone Pink Fish* นี้เปิดเรื่องตรงกลางเรื่อง โดยเริ่มจากตอนที่ดาวได้รับความช่วยเหลือจากหังนำตัวมายังเกาะร้างแล้วจึงย้อนกลับไปเล่าเหตุการณ์ก่อนหน้าที่ว่าจะถูกโยนลงทะเลหลังจากถูกโจรสลัดปล้นเรือและข่มขืนเธอ เมื่อเรื่องดำเนินมาถึงจุดกลางเรื่องแล้วจึงเล่าไปตามลำดับไปจนจบที่ดาวสามารถยืนหยัดและมีความหวังที่จะดำเนินชีวิตต่อไป

⁴⁰ Ibid., p. 155.

⁴¹ Ibid., p. 99.

คำว่าเป็นตัวละครเอกที่ถูกกำหนดให้ตกอยู่ในสถานการณ์บังคับที่เลวร้ายที่สุดในชีวิตเธอ เพราะนอกจากเธอจะสูญเสียครอบครัวและคนรักไปโดยไม่รู้ชะตากรรมในขณะที่ต้องจากแผ่นดินเกิดมาแล้ว เธอยังต้องเผชิญกับความจริงที่เธอถูกพวกโจรสลัดข่มขืน ความสูญเสียประการหลังนี้เป็นการจุดกระชากเอาสิ่งเดียวที่เธอคิดว่าเธอมีนั่นคือ ศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นคนของเธอไป ปมขัดแย้งที่เกิดกับคำนี้ผลักดันกระบวนการคิดในการพยายามหาทางออกของคำมาถึงทางตัน ดังนั้น คำจึงเลือกจะฆ่าตัวตายหลายต่อหลายครั้ง แต่การที่ตัวละครจะสามารถทนทานกับความทุกข์ที่เกิดจากอารมณ์และความคิดเชิงมโนทัศน์ที่ได้รับการหล่อหลอมจากประเพณีและวัฒนธรรมตั้งแต่เกิดจนมาถึงปัจจุบันนั้นย่อมเป็นสิ่งที่ดูจะเกินความสามารถของปุถุชน ดิษ นัท ฮันท์ จึงกำหนดให้มีสองเป็นตัวละครที่มีบทบาทคอยปลอบใจ เป็นเพื่อนยามทุกข์ที่มีสายตามองโลกลึกซึ้งคอยชี้ทางที่จะพาตัวให้ก้าวพ้นความทุกข์ และชี้ให้คำตระหนักถึงความทุกข์ที่ผู้อพยพชาวเวียดนามทั้งผู้ที่ลอยคว้างอยู่ในเรืออพยพที่ถูกโจรสลัดปล้นฆ่าแล้วฆ่าเล่า ผู้อพยพที่ต้องประสบชะตากรรมอันไม่คาดคิดความทุกข์ด้วยกันจะกระทำได้ หลังจากที่พวกเขาไปเข้าฝั่งที่ใดที่หนึ่งได้ และผู้อพยพที่รอคอยอย่างไร้ความหวังอยู่ในค่ายผู้อพยพ เช่นเมื่อหนึ่งเล่าให้คำฟังว่า บ่อยครั้งที่ผู้อพยพไม่อาจขึ้นฝั่งได้ หรือเมื่อไปถึงฝั่งประเทศสิงคโปร์ได้ในขณะที่เรือก็ใกล้อับปางเต็มที แต่เจ้าหน้าที่ของประเทศสิงคโปร์ก็ยังคงยืนยันไม่รับผู้อพยพขึ้นฝั่งแล้วจัดการให้ช่างช่วยซ่อมเรืออย่างลวก ๆ เมื่อผลึกเรือลงทะเล เรือไปได้ไม่ไกลก็จมลงต่อหน้าต่อตา คำและหนึ่ง เข้าใจความหวาดกลัวเหล่านั้นดีดังข้อความที่บรรยายว่า

“...Trembling, she felt as if her heart were being squeezed by a cruel hand, and she asked herself why her people had had to endure such suffering day after day for more than fifty years. She looked at Hong and saw the child's cheeks stained with tears...”⁴²

การปลอบประโลมใจร่วมกับการชี้ให้คำเห็นความทุกข์ยากของพี่น้องร่วมชาติคนอื่น ๆ อีกนับพันทำให้คำเริ่มหยุดมองตนเองและสรรพสิ่งอย่างสงบ จากนั้นหนึ่งจึงสอนให้คำท่องพระสูตร “ปารมิตาหฤทัยสูตร” (The Heart of Perfect Understanding Sutra) ซึ่งช่วยให้คำรู้สึกผ่อนคลายความเจ็บปวดลงได้

⁴² Ibid., p. 130.

“Hong began to chant without waiting for Dao to respond. As Dao listened , she felt the pain within her subside. Tears as sweet as dew rolled down her cheeks...” 43

การกระทำของห้งที่กล่าวมานี้ เป็นกระบวนการที่พยายามช่วยนำจิตวิญญาณของคาวไห่สงบ เพื่อจะได้หยุดมองตนเองและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างลึกซึ้งเหมือนกับในขณะที่ผู้ปฏิบัติซาเซนกำลังขบโกอัน ดังจะเห็นได้ว่า การบรรยายความรู้สึกและสายตาในการมองโลกของคาวไห่เปลี่ยนไป ในวันรุ่งขึ้นคาวไห่รู้สึกถึงความอัศจรรย์และการมีชีวิตอยู่ของเธอได้เต็มที่ เช่น เมื่อคาวไห่กินขนมปังและดื่มน้ำครั้งที่สองหลังจากติดอยู่บนเกาะร้าง คาวไห่และดื่มน้ำอย่างมีสติ เธอจึงรู้สึกถึงรสชาติของอาหารและความชุ่มฉ่ำของน้ำที่ดื่มน้ำอย่างเต็มที่ซึ่งต่างจากคำบรรยายเมื่อคาวไห่กินขนมปังในตอนแรก คาวไห่ไม่รู้สึกถึงรสชาติของขนมปังและน้ำเลย เธอเพียงแต่นึกถึงอดีตที่เธอเคยกินขนมปังกับเพื่อน แต่เมื่อกินเสร็จคาวไห่ก็คุยเรื่องอื่น ๆ กับห้งต่อ

เมื่อคาวไห่กินขนมปังและน้ำครั้งแรก ผู้เล่าบรรยายว่า

“...She hadn't eaten a thing in nearly two days. The crackers were the kind on which she and her friends had always spread sweetened condensed milk. Each cracker was four fingers wide. After eating one, Dao asked, “Where did you get these?”44

เมื่อคาวไห่กินขนมปังกรอบและน้ำครั้งที่สองเธอรู้สึกถึงความสดชื่นที่เกิดจากน้ำและรสอร่อยของขนมปังกรอบ ดังจะสังเกตได้ว่าคำขยายกริยาของบทบรรยายนี้แสดงให้เห็นความแตกต่างในกริยาอาการของคาวไห่ ดิซ นัท ฮันท์ ต้องการสื่อ ผู้เล่าบรรยายว่า

“Hong lifted the leaf cup to Dao's lips. The sweet water refreshed Dao all the way down down to her stomach...”45

และ

43 Ibid., p. 126.

44 Ibid., p. 121.

45 Ibid., p. 121.

“...She took small bites and chewed slowly and carefully. The cracker was fragrant and buttery, truly delicious...”⁴⁶

สภาพจิตใจของคาวที่ดำเนินไปเช่นนี้เป็นภาวะเตรียมพร้อมที่จะรับความจริงใด ๆ ก็ตามที่เกิดกับแม่และคนรักรวมทั้งผู้อพยพชาวเวียดนามคนอื่น ๆ ได้ดีมากขึ้น เนื่องจาก ดิชนัท ฮันท์ ต้องการให้เรื่องราวจบอย่างมีความหวังเพื่อจะได้สร้างกำลังใจในการยื่นหยัดฝ่าฟันอุปสรรคชีวิตที่เกิดจากสงครามเวียดนามให้แก่ผู้อ่านชาวเวียดนามซึ่งเคยประสบชะตากรรมคล้าย ๆ กัน ดิชนัท ฮันท์ จึงกำหนดให้ คาวได้รู้ว่าแม่และคนรักรวมทั้งผู้อพยพในเรื่องลำเค็ญกันกับเธอปลอดภัยและได้ขึ้นฝั่งที่ค่ายผู้อพยพของสิงคโปร์แล้ว ทั้งยังเล่าว่ามีคนบางกลุ่มรวมตัวกันอย่างลับ ๆ เพื่อออกเรือคอยช่วยเหลือผู้อพยพเท่าที่จะทำได้อย่างจริงจัง และจากข่าวดีนี้เองทำให้ภาวะจิตใจของคาวเริ่มมีความศรัทธาและความหวังสูงงอมเต็มทีพร้อมที่จะพัฒนาต่อไปจนเข้าสู่ภาวะพ้นทุกข์กล่าวคือ เข้าใจและยอมรับสถานการณ์ที่ต้องดำเนินไปเช่นนั้นอย่างไม่ทรมาน และสามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปด้วยความเข้าใจ ความรัก และมีจุดหมายของชีวิตอยู่ที่การช่วยเหลือเพื่อนร่วมทุกข์คนอื่น ๆ ต่อไป ตลอดเวลาที่เรื่องราวค่อย ๆ ดำเนินไป ดิชนัท ฮันท์ ได้กำหนดให้ตัวละครทั้งสองมักจะท่อง ปารมิตาหฤทัยสูตร ที่กล่าวถึงในตอนต้นเสมอ พระสูตรเป็นกุญแจสำคัญที่ค่อย ๆ นำชีวิตภายในของคาวไปพบแสงสว่างแห่งพุทธภาวะในที่สุด ดังตอนที่คาวก้าวเข้าสู่พุทธภาวะ (ในระดับที่ปุถุชนสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้) บรรยายว่าคาวลองพยายามนั่งสมาธิ เธอไม่เคยนั่งสมาธิมาก่อน เธอเคยได้ยินว่าการหายใจเป็นส่วนสำคัญของการนั่งสมาธิ เธอจึงเริ่มหายใจยาว ๆ อย่างเงิบ ๆ ยืมน้อย ๆ เพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อบนใบหน้า จากนั้นเธอเริ่มท่องพระสูตร แม้ว่าเธอจะไม่เข้าใจความหมายของพระสูตร แต่เสียงของการท่องพระสูตรนั้น ทำให้เธอรู้สึกเบิกบานและผ่อนคลาย เธอรู้สึกว่หากเธอท่องพระสูตรซ้ำสักพันครั้ง เธออาจจะเข้าใจความหมายได้อย่างลึกซึ้ง คาวรู้ว่าพระสูตรนี้จะต้องมีเนื้อหาที่สำคัญมากแม้เธอจะไม่เข้าใจก็ตาม แต่ขณะเดียวกันเธอก็รู้สึ่วว่าเธอเข้าใจบางอย่าง แม้จะไม่แน่ใจว่ามันคืออะไร

“...Dao knew they contained something very important, though she could not penetrate their meaning. At the same time, she knew she understood something, though she was not sure exactly what. She only knew that she was drawn to those words.”⁴⁷

⁴⁶ Ibid., p. 127. (เป็นการเน้นของผู้นิพนธ์)

⁴⁷ Ibid., p. 155.

ความรู้สึกความเข้าใจบางสิ่งที่คุณเองก็ไม่แน่ใจว่ามันคืออะไรนี้เป็นปัจจัยอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยทำให้จิตใจของคุณเริ่มฟื้นตัวแข็งแรงยิ่งขึ้น เหมือนกับที่ ดิซ นัท ฮันท์ กล่าวว่า

“... ถ้าเธอยังไม่เข้าใจตรงนี้ ก็อย่ากังวล เธอไม่ต้องเข้าใจอะไรเลย แค่เพิลิตเพิลินกับด้อยคำอันไพเราะของพระสูตรนี้ ถ้าเธอรู้สึกสบายขึ้น แค่นี้ก็พอแล้ว เธอไม่จำเป็นต้องแบกภาระไว้บนบ่า สักวันหนึ่งเธออาจเข้าใจเรื่องนี้ได้โดยไม่ต้องใช้ความพยายามอะไรเลยขอแค่เธอได้อยู่กับปัจจุบันขณะพบเห็นอะไรก็งสัมผัสมันอย่างลึกซึ้ง... การใช้สติปัญญามากเกินไปอาจยังเป็นอุปสรรค ของฟังโดยไม่ต้องใช้สมองครุ่นคิด... วันหนึ่งเธอก็จะซึมซาบเข้าไปในความเป็นอยู่ร่วมกันอันแท้จริง และสภาวะนั้นก็จะซึมซาบอยู่ในตัวเธอ”⁴⁸

สิ่งต่าง ๆ ที่ ดิซ นัท ฮันท์ กำหนดให้เป็นแรงเกื้อหนุนให้พัฒนาการทางพุทธิปัญญาของคุณเติบโตงอกงามจนก้าวข้ามภาวะแห่งความทุกข์ได้นั้นเป็นการประยุกต์แนวคิดแนวปฏิบัติและกุศโลบายของเซนมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพจิตใจของแต่ละคน กล่าวคือในฐานะที่คุณเป็นผู้แสวงหาความรู้เพื่อเอาชนะความทุกข์ ดิซ นัท ฮันท์ ก็ให้ทั้งเป็นเหมือนอาจารย์เช่นผู้ชี้ทางที่ถูกต้องและเหมาะสมกับศิษย์แต่ละคน โดยเสนอทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติให้แก่คุณ และคุณเองก็ทำหน้าที่ของตนโดยการนำแนวคิดเหล่านั้นมาใคร่ครวญ และลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่ทั้งให้ไว้จนกระทั่งเอาชนะความทุกข์ได้ในระดับหนึ่ง

3.1.5 Peony Blossoms

แมงซีเจิง คีอิม เขียนไว้ในหนังสือรักที่แท้ (*Learning True Love*) ว่า ดิซ นัท ฮันท์ แต่งวรรณกรรมเรื่องนี้เพื่อช่วยเพื่อนของท่านชื่อ เหงเวียน วัน ฮีอง เอาชนะความทุกข์ทรมานหากเกิดอะไรขึ้นกับภรรยาผู้ป่วยหนักของเขา⁴⁹ วรรณกรรมเรื่องนี้ถกปัญหาเกี่ยวกับการมีชีวิตและการตายของเด็กชายคนหนึ่งภายในความคิดคำนึงของตัวเองแต่ผู้วิจัยเห็นว่าในท้ายที่สุดแล้ว ดิซ นัท ฮันท์ ต้องการนำเสนอแนวคิดเรื่องอัตตา อนัตตา และสุญญตาเป็นหลักโดยใช้ความขัดแย้ง (Conflict) เรื่องการมีชีวิตและการตายเป็นจุดเชื่อมโยงความคิด หรือสามารถกล่าวอีกนัยได้ว่า

⁴⁸ ดิซ นัท ฮันท์, *ปลูกรัก : วิชาฝึกมองอย่างลึกซึ้งตามคติพุทธศาสนา* หน้า 82-83

⁴⁹ Cao Ngoc Phuong Chan Khong, *Learning True Love : How I Learned & Practiced Social Change in Vietnam*, p. 177. “...and “Peony Blossoms,” about the near death experience of one scientist friend, Ta Hue Chau, and the suffering of Nguyen Van Huong. They wrote “Peony Blossoms” to help Nguyen Van Huong overcome his suffering if something happened to his beloved wife, Chau, who was quite ill. (Fortunately, Chau’s health returned.)...”

เพราะแนวคิดทั้งสองที่กล่าวมานั้นสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น แนวคิดเรื่องการมีชีวิตและการตายนั้นมาจากความไม่เข้าใจในสังขารเรื่องอัตตา อนัตตา และสุญญตา จึงต้องมีการทำความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว และความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวก็สามารถเป็นสะพานเชื่อมโยงให้เข้าใจธรรมชาติและที่มาของแนวคิดเรื่องการมีชีวิตและการตายได้เป็นอย่างดี ดังนั้นในการสร้างสรรค์วรรณกรรมเพื่อเสนอแนวคิดทั้งสองจึงมีการให้น้ำหนักความสำคัญแก่แนวคิดทั้งสองเกือบเท่าเทียมกัน

แก่นความคิดสำคัญในเรื่อง *Peony Blossoms* มุ่งเสนอแนวคิดเรื่องอัตตา อนัตตา และสุญญตา เพื่อให้เราเข้าใจและยอมรับ “ความเป็นเช่นนั้นเอง” ของทุกสิ่งผ่านความพยายามในการเอาชนะความกลัวการพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รักของตัวละครเอกชื่อว่า ‘ควาน’ (Doan) โดยการพิจารณาธรรมชาติที่แท้ของความตายเพื่อจะได้เข้าใจและยอมรับความตายว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

“Doan became aware of a new yearning within him. He wanted to awaken from his illusory dream world and enter the world of reality. He realized that time and space were a net imprisoning him. Thi’s critical condition, a source of overwhelming anxiety, had become a doorway to Doan’s liberation. Through the ordeal of his son’s illness, Doan had come to realize that his world of scientific research was as valid as the world of everyday preoccupations.”⁵⁰

ควานเป็นนักวิทยาศาสตร์เขาจึงใช้การพิจารณาเรื่องความว่างที่แท้จากข้อมูลทางกลศาสตร์ที่เขาคลุกคลีและคุ้นเคยกับธรรมชาติของมัน แล้วในที่สุดเขาก็สามารถพ้นจากความทุกข์ทรมานที่เกิดจากความหวาดกลัวการสูญเสียนุตรชายของเขาชื่อว่า ‘ที’ (Thi) ได้เพราะควานตระหนักแล้วว่า การสำคัญมันหมายในความมีอยู่ของตัวตนและการคิดแบ่งแยกสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นสองหรือมากกว่าเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ติดอยู่ในวังวนของความทุกข์ดังในความคิดตอนหนึ่งของตัวละครที่กล่าวว่า

⁵⁰ Ibid., p. 210.

“...By contemplating facts such as these, Doan realized that most human beings live their lives based on illusory perceptions which cause them untold pain and fear.”⁵¹

และสิ่งที่เขาปรารถนาที่สุดหลังจากตระหนักเรื่องราวของความทุกข์เช่นที่กล่าวไปแล้วนั้น จึงเป็นการได้ตื่นขึ้นรับรู้ความเป็นไปของธรรมชาติที่แท้ในสรรพสิ่งอย่างแท้จริงดังข้อความว่า

“...If someone asked him, ‘What is your innermost wish at this moment?’ He would answered, ‘To achieve total awakening.’ He did not wish to return to the dream of a son in perfect health and himself busily engaged in research and teaching. Although exhilarating, it was still a dream, and Doan knew that even beautiful dreams can be followed by nightmares, such as the one he had just lived through.”⁵²

หากพิจารณาจากการผูกเรื่องของวรรณกรรมหลาย ๆ เรื่องของ ดิช นัท ฮันท์ ประกอบกันจะเห็นว่าบ่อยครั้งที่ ดิช นัท ฮันท์ นำปัญหาเรื่องความตายมาเป็นปมขัดแย้งในการนำเสนอแนวคิดเรื่องการมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของความตายและการมีชีวิต แต่การที่ ดิช นัท ฮันท์ ตั้งใจเลือกกลวิธีการใช้มุมมองทางวิทยาศาสตร์มาอธิบายแก่นเรื่อง น่าจะเป็นเพราะ ดิช นัท ฮันท์ ไม่ต้องการที่จะจำกัดการนำเสนอแก่นความคิดต่อเฉพาะผู้อ่านที่มีพื้นฐานความคิดความเชื่อมาจากสังคมพุทธเท่านั้น แต่ ดิช นัท ฮันท์ น่าจะมีเจตนาที่จะสื่อแก่นความคิดต่อผู้อ่านทั่วไปในทุกสังคมเช่นในเรื่อง *Peony Blossoms* โดยผ่านความคิดคำนึงของตัวละครเอกชื่อ ควาน ที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ ดิช นัท ฮันท์ ใช้วิธีการชี้ให้ผู้อ่านเห็นสังขรณ์ผ่านกระบวนการความคิดแบบวิทยาศาสตร์ แล้วเสนอให้เห็นว่าผลสรุปของความคิดที่จากกระบวนการคิดแบบวิทยาศาสตร์นั้นก็สอดคล้องกันกับพุทธปรัชญาในเรื่องความว่างที่แท้ของสรรพสิ่ง (สุญญตา) เพราะสังขรณ์ย่อมแสดงตัวของมันเองให้ปรากฏชัดต่อผู้ที่หยุดมองมันจากภายใน แต่จะมองด้วยสายตาหรือมุมมองเช่นไรย่อมขึ้นกับลักษณะนิสัย ความคิดอ่าน ความเชื่อ ฯลฯ ของแต่ละคน เช่นเป็นเพียงหนทางหนึ่งที่ช่วยเปิดเผยสังขรณ์ที่คนเรามองข้ามไปด้วยความหลงลืมขาดสติเท่านั้น ดังที่ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ว่า

⁵¹ Ibid., p.211.

⁵² Ibid., p.211.

“เนื้อแท้ของพระพุทธศาสนานั้น ไม่อาจเป็นเถรวาทหรือมหายาน หรือเซน หากแต่เป็นวิธีการที่สามารถแก้ปัญหาหรือดับทุกข์ได้อย่างเหมาะสมแก่สมัย ซึ่งก็จำเป็นอยู่เอง ที่จะต้องปรับปรุงเฉพาะวิธีการ ให้เข้าถึงหัวใจของเรื่อง อย่างเหมาะสมแก่กาลเทศะที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปโดยนำมือของมนุษย์อย่างบัคคิง”⁵³

เรื่อง Peony Blossoms นี้โดยส่วนใหญ่จะดำเนินเรื่องด้วยกระแสความคิดคำนึงของตัวละคร 2 ตัว คือ คว่าน และ ตันท์ การที่ ดิช นัท ฮันท์ กำหนดให้มีการสื่อสารแก่นความคิดสำคัญในเรื่อง Peony Blossoms ผ่านความคิดคำนึงของตัวละครเอก ‘คว่าน’ นั้นเป็นเพราะ ดิช นัท ฮันท์ มีจุดมุ่งหมายที่จะเสนอให้เห็นสังขรณ์ที่ปรากฏอยู่ในทุกสิ่งรายรอบตัวเรา เพื่อเราจะได้เห็นและตระหนักถึงธรรมชาติที่แท้ของตนเองและสรรพสิ่งในแบบที่เหมาะสมกับภูมิหลังและลักษณะนิสัยของเราเอง เหมือนวิธีการที่เซนไซโกอัน (Koan) ในการชี้ทางธรรมให้แก่ศิษย์แต่ละคนดังที่กล่าวว่าโกอันทั้งหลายล้วนมุ่งสู่ประสบการณ์อย่างเดียวกัน ตามหลักแล้วคำตอบของโกอันเหล่านั้นจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ในการฝึกฝนเราต้องนำประสบการณ์นี้ออกจากแก่นความคิดของโกอันที่ได้รับ ในการแสดงออกซึ่งประสบการณ์นี้แก่นความคิดดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม

“All the koans shoot at the same experience, and in the theory perhaps the answers should be interchangeable, but in the training as it has developed this experience has to be extracted from a given koan theme, and the same theme is manipulated in expressing it...”⁵⁴

ภูมิหลังของตัวละครเอกซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์เป็นส่วนที่ทำให้ตัวละครมีพื้นฐานความคิดและความเชื่อในเรื่องความมีเหตุมีผลอันเป็นส่วนสำคัญที่บีบบังคับให้ตัวละครต้องหาที่พึ่งทางใจที่จะสามารถช่วยบรรเทาความกลัวการสูญเสียดู๊กชายของเขาจากสิ่งที่เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เขาคุ้นเคยมาตลอดชีวิตให้ได้ ในขณะที่ภรรยาและน้องชายของภรรยามีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติสมาธิเป็นสิ่งที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ ดังข้อความต่อไปนี้

“...Thi had to fight. And he, Doan, was fighting too. He did not have his wife's faith or his brother-in-law's meditation practice, and he could not borrow from them. What practice did he have that he could call his own?”

⁵³ สุวรรณ ภาดาพันธ์, “วรรณกรรมอนุโมทนา,” ภูมิปัญญาวิชาเซ็น: บทวิเคราะห์คำสอนของปรมาจารย์โคเก็น

⁵⁴ Trevor Leggett, Zen and the Ways (Lowe & brydone Ltd., 1978), p. 10.

He thought about his vacation, his love of physics and mathematics. Was there anything in the research to which he had devoted years of his life that could help him now?”⁵⁵

ในที่สุดความก็ค้นพบและตระหนักถึงแนวคิดเรื่องความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่งด้วยการนึกถึงกลศาสตร์คว้นตันัม เพราะจากการทดลองค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์เรื่องกลศาสตร์ปรมาณูภาคซึ่งนักวิทยาศาสตร์ไม่อาจกำหนดตัวตนของสสารได้ บอกได้แต่เพียงเป็นโน้นเป็นนี่ตามมโนทัศน์ของตน ดังข้อความว่า

“Doan understood from quantum mechanics that there comes to be an infinite indeterminate with regard to speed and energy when one tries to specify the position of an electron. One cannot satisfactorily describe the actions and reactions of subatomic matter by mathematical formulas. In the domain of subatomic physics, the very nature of space and time becomes imprecise, so that one cannot always tell what is past and what is future. Some subatomic ‘entities’ even seem to go in the opposite direction of the casual order itself.”⁵⁶

ในที่สุดความก็ตระหนักว่าเมื่อทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงและสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา จึงไม่มีสิ่งใดยั่งยืน “ไม่มีสิ่งใดถูกสร้าง และไม่มีสิ่งใดถูกทำลาย” ทุกสิ่งที่เราสัมผัสได้ทั้งตา หู จมูก ปาก ลิ้น และกาย ล้วนเป็นมายา การเอาชนะความทุกข์คือการทำให้สงบ มองลึกถึงความ เป็นจริงของชีวิตและสรรพสิ่งในจักรวาล เพราะความทุกข์เกิดจากการรับรู้ที่ผิด ๆ ของคนเรา ด้วยการยึดมั่นสำคัญว่ามีตัวตน มีความดี-มีความชั่ว มีการเกิด-มีการตาย แบ่งสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นสองดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ว่า

“The scientist’s perception was trapped within dualistic vision, seeing reality in terms of opposites. Although this vision had cracked with regard to phenomena whose very natures seemed to be in contradiction—matter and energy, inertia and gravity, time and space, space and matter, wave and

⁵⁵ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*, p. 210.

⁵⁶ *Ibid.*, p. 213.

particle—it remained intact concerning phenomena such as matter and spirit, subject and object.”⁵⁷

การเผชิญหน้ากับความทุกข์จากการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่นี้ทำให้ความตื่นขึ้นอย่างแท้จริง การนำพาให้ผู้อ่านติดตามความคิดคำนึงของตัวละครเอกทำให้ผู้อ่านได้เห็นพร้อม ๆ กันกับตัวละครเอกว่า ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการพลัดพรากจากสิ่งที่ตนรักเกิดจากมายาของความจำได้หมายรู้ ดังนั้นสิ่งที่ตัวละครเอกกล่าวว่าเขาต้องการมากที่สุดหลังจากที่ได้ตระหนักถึงสาเหตุที่แท้ของความทุกข์ครั้งนี้จึงเป็น “การตื่นอย่างเต็มที่” เพราะความรู้ว่าแม่เขาจะได้ฟื้นคืนกลับมา แต่สักวันหนึ่งเขาก็ต้องพบกับฝันร้ายอีก มโนทัศน์เรื่องการเกิดการตายมีขึ้นเพราะเราถูกผูกมัดอยู่กับความจำได้หมายรู้ และต่อจากนี้ไปหากว่าต้องพบกับการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่เขาก็จะสามารถยืนหยัดต่อสู้กับความพลาดพลังในชีวิตต่อไปได้

ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้กลวิธีการสื่อแก่นความคิดสำคัญด้วยมุมมองทางวิทยาศาสตร์เช่นในเรื่องนี้นับได้ว่าประสบความสำเร็จในการเสนอสังขรณ์จากมุมมองทางวิทยาศาสตร์ที่สอดคล้องกับแนวคิดแห่งพุทธศาสนานิกายเซน เนื่องจาก ดิช นัท ฮันท์ สามารถนำข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์มาอธิบายแนวคิดทางศาสนาให้เข้าใจง่ายและเห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้นด้วยองค์ประกอบทางวรรณกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกันทั้งโครงเรื่อง ตัวละครเอก ภูมิหลังของตัวละคร นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนแนวคิดเรื่องการอิงอาศัยซึ่งกันและกันของสรรพสิ่งและความว่างที่แท้ที่เป็นเนื้อหาสาระแห่งธรรมทั้งปวงในพุทธศาสนาด้วยมุมมองทางวิทยาศาสตร์ให้ประจักษ์แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ตัวละครสำคัญในเรื่อง *Peony Blossoms* อีกตัวหนึ่งคือ ตันท์ (Tanh) น้องชายภรรยาของควาน ทำหน้าที่สื่อแนวคิดทางศาสนาควบคู่กับควานซึ่งเสนอการค้นพบธรรมชาติที่แท้ด้วยพื้นฐานความคิดแบบวิทยาศาสตร์ การที่มีตันท์เป็นตัวละครเสริมเช่นนี้ช่วยทำให้การเสนอแนวคิดหลักเชิงศาสนาเด่นชัด โดยมี “ที่” เป็นตัวกลางทำให้เกิดปมขัดแย้งภายในใจตัวละครทั้งสองคน แม้ว่าที่มาของความขัดแย้งและวิถีการปฏิบัติและกระบวนการพัฒนาความเข้าใจจะต่างกัน แต่ตัวละครทั้งสองก็ได้ประจักษ์ถึงความจริงอย่างเดียวกัน ดังผู้เล่าบรรยายความในใจของควานระหว่างกำลังพิจารณาธรรมชาติของความตายจากแง่มุมของวิทยาศาสตร์ว่า เขาหวงนึ้กถึงการสนทนาระหว่างเขากับตันท์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ในตอนนั้นเขายังไม่เข้าใจ แต่เมื่อเขามานึกถึงในขณะนี้เขาก็กลับเข้าใจขึ้นมาทันทีทันใดว่า คนเราถูกผูกมัดไว้ด้วยการรับรู้โลกภายนอก

⁵⁷ Ibid., p. 213.

ของเรา การรับรู้ที่แบ่งแยกความจริงแท้ให้เป็นเกิดและตาย หนึ่งและหลาย ยั่งยืนและไม่ยั่งยืน อดีตและปัจจุบัน ความเข้าใจสิ่งที่ค้นพบแล้วในตอนนี เขาสามารถมองผ่านธรรมชาติอันเป็นมายาของโลกได้ เขาตระหนักแล้วว่าการรับรู้ผ่านอายตนะของเราล้วนเป็นมายา

“For over a year, Doan and Tanh had been having conversations on subjects like this, but suddenly Doan realized their real importance. ‘We are bound by our perception,’ Tanh had said. ‘It is our faculty of perception which divides reality into birth and death, one and many, permanent and impermanent, past and present.’

Tanh had jokingly told Doan that his world of elementary particles was a world of ghosts. Now Doan understood that it was through this ‘world of ghosts’ that he was able to see through the illusory nature of the ordinary world and grasp that the things we perceive through our senses are themselves illusions.”⁵⁸

นอกจากกำหนดให้ ต้นไม้ทำหน้าที่ช่วยสนับสนุนแก่นความคิดสำคัญด้านศาสนา ต้นไม้ยังสื่อการประยุกต์แนวคิดเรื่องเอกภาพในสรรพสิ่ง และสรรพสิ่งในภาวะหนึ่งเดียวมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคความทุกข์ของชาวเวียดนามที่ต้องอพยพจากบ้านเกิดเมืองนอนและสูญเสียญาติพี่น้องที่ไม่สามารถหนีมาได้ไ้ว่างหลังโดยไม่รู้ชะตากรรม ต้นไม้เป็นจิตรกรที่มีอุดมการณ์ เขาพอใจจะวาดภาพที่เขารู้สึกอยากวาดเท่านั้น และทุกครั้งที่เขาเกิดความรู้สึกขัดแย้งเรื่องใดก็ตามขึ้นในใจ ต้นไม้จะเก็บตัวนิ่งสมาธิเพื่อมองย้อนดูภายในจิตใจของเขา เขาไม่ต้องการให้เหตุผลหรือหาเหตุผลจากสิ่งที่เกิดขึ้น แต่เขาจะนั่งสมาธิเพื่อรอคอยเวลาให้คำตอบเผยตัวออกมาเอง เช่นตอนที่ต้นไม้เห็นว่าเขาและที่กำลั้งเดินอยู่ในป่าที่เต็มไปด้วยต้นไม้และดอกไม้งดงาม เมื่อเขากับที่กำลั้งช่วยกันสร้างวังจากกิ่งไม้และใบไม้อยู่ ทันใดท้องฟ้ากลับมืดมน ต้นไม้กับที่ปลัดจากกัน พื้นดินกลายเป็นของเหลว เขาจึงทรงตัวไม่อยู่และตกลงไป ขณะที่ต้นไม้กำลั้งเดินรอนอยู่ภายในของเหลวกลายน้านั้น เขาก็คว้าแขนของที่ได้ ต้นไม้และที่ลอยคอกอยู่ระยะหนึ่ง ในที่สุดพวกเขาก็ว่ายน้ำถึงต้นไม้และปีนขึ้นไป พลันเวลาก็กลายเป็นกลางวัน พวกเขาเห็นว่าป่าหายไป ต้นไม้กับที่จับมือกันวิ่งข้ามผืนดินกว้างใหญ่ไพศาลที่เต็มไปด้วยหินคม ๆ เศษแก้ว และซากต้นไม้ที่ถูกไฟไหม้ เมื่อมองไปเหนือศีรษะพวกเขา พายุโกลบเข้ามา ต้นไม้ได้ยินเสียงกรีดร้องของกลุ่มคนกลุ่ม

⁵⁸ Ibid., p. 213.

หนึ่งติดตามพวกเขาอย่างโกรธเกรี้ยวเขมองหาที่หลบซ่อน แต่พื้นที่นั้นมีแต่ความว่างเปล่า และการทำลายอยู่รอบตัวพวกเขา ดันท์และที่รู้ดีว่าพวกเขาจะวิ่งหนีไปไกลเท่าไรมันก็เปล่าประโยชน์ พวกเขาจึงยืนนิ่ง ๆ พรอมเผชิญหน้ากับผู้ที่ติดตามพวกนั้น และแล้วเสียงกรีดร้องก็หยุดลงพร้อมกับพายุก็สงบลงเช่นกัน ความฝันที่เล่ามานี้เป็นคั่งปริศนาธรรมสำหรับดันท์(เป็นกุญแจนำดันท์สู่โลกใบใหม่ที่เชื่อมโยงระหว่างที่ประเทศเวียดนามและดันท์) เมื่อดันท์ตื่นขึ้นมา เขาต้องนั่งพิจารณามันต่อไปอย่างอ่อนโยน หายใจลึก ๆ ความคิดบางอย่างที่อาจทำให้เขาเข้าใจความฝันนี้จะได้ปรากฏขึ้นมา เขาไม่ต้องการใช้เหตุผลเพื่ออธิบาย เพราะเขารู้สึกว่าสัญชาตญาณส่วนลึกของเขาทำให้บังเกิดการหยั่งรู้ที่ลึกซึ้งได้ และแม้ว่าเขายังไม่เข้าใจสิ่งใดเลย การกำหนดลมหายใจก็ช่วยให้เขาสดชื่นขึ้น

“All this point, Tanh awake. He knew he had to continue concentrating on his gentle, deep breathing, in order to invite a thought that could help him understand the dream. He did not want to use reason to arrive at an explanation, for he felt that his intuition could offer him a much deeper understanding. A long while passed, and no insight arose, but Tanh did feel refreshed from the breathing exercise...”⁵⁹

การกำหนดให้ดันท์เป็นจิตรกรที่มีจิตใจละเอียดอ่อนนั้นเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่เอื้อต่อการแสดงทัศนะเรื่องการอิงอาศัยซึ่งกันและกัน 2 ทาง คือ 1) ผ่านภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นตามกระแสสำนึกของดันท์ และ 2) ผ่านภาพวาดที่ดันท์วาดหลังจากพบคำตอบในใจ

จวบจนปัจจุบันนี้แม่ ดิซ นัท ฮันท์ จะจากประเทศเวียดนามมากกว่า 30 ปีแล้วแต่ท่านยังคงคิดถึงประเทศเวียดนามอยู่ตลอดเวลา⁶⁰ ชาวเวียดนามที่อพยพไปอยู่ยังประเทศต่าง ๆ ก็คงรู้สึกไม่ต่างไปจากนี้ และคั้งที่กล่าวไปบ้างแล้วว่า ดิซ นัท ฮันท์ เขียนวรรณกรรม(โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี)เพื่อสื่อสารวิธีบรรเทาความทุกข์ที่เกิดจากประสบการณ์ร่วมกันระหว่างชาวเวียดนาม ปรากฏว่าในเรื่อง *Peony Blossoms* ได้มีการแทรกมุมมองที่ลึกซึ้งที่ ดิซ นัท ฮันท์ อาจเห็นว่าจะช่วยบรรเทาความทุกข์จากการพลัดพรากจากมาตุภูมิได้ โดยท่านได้ประยุกต์แนวคิดเรื่องการอิงอาศัยซึ่งกันและกันมาใช้ในการมองปัญหานี้ให้ลึกซึ้งลงไป ดิซ นัท ฮันท์ ใช้ความฝันของดันท์เป็นกุญแจนำไปสู่การเสนอโลกทัศน์ใหม่ของตัวละครที่เห็นถึงสายใยที่เชื่อมโยงระหว่างที่และประเทศเวียดนาม เมื่อดันท์นั่งสมาธิเพื่อพิจารณาความฝันของเขา ภาพ

⁵⁹ Ibid., p. 196.

⁶⁰ ลัดดา วิวัฒน์สุระเวช, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2542

เหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นไม่มีความเชื่อมโยงกันในทางกายภาพ(ลำดับเวลา สถานที่ เนื้อเรื่อง)เลย แต่ภาพเหตุการณ์เหล่านั้นให้ข้อคิดที่เชื่อมโยงกันและกันทั้งยังทำให้เกิดทัศนะใหม่ ในการมองโลกแล้วสื่อออกมาทางภาพวาด “ที” ในชุดประจำชาติเวียดนามถือดอกโบตั๋นช่อหนึ่ง อยู่ในมือ เด็กน้อยยิ้มอย่างสดใส ในขณะที่ฉันเริ่มนั่งสมาธิฉันเห็นภาพตัวของเขาเองใน หมู่บ้านซึ่งเป็นบ้านเกิดของเขาในเวียดนาม เขานึกไปถึงชีวิตวัยเด็กที่มีความสุข นึกถึงเพื่อน คนหนึ่งที่ตายไปแล้วรวมทั้งเพื่อนและเด็กคนอื่น ๆ บางคนก็ตาย บางคนหายสาบสูญ บางคน อยู่ในค่ายกักกัน(Reeducation camps) แล้วเขาก็ทวนนึกถึงที นึกถึงความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติ ระหว่างเด็กคนอื่น ๆ ที่ตายหรือบางคนก็กำพร้าอยู่ในเวียดนามกับทีซึ่งมีชีวิตสุขสบายอยู่ใน ฝรั่งเศส ทุกครั้งที่ฉันเห็นเด็ก ๆ เล่นกัน ภาพเด็กน้อยที่ตายในอ้อมแขนของเขาช่วงที่เขาเป็น อาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัยสงครามก็ปรากฏขึ้น เขาจำได้ดีว่าเขารู้สึกหัวใจสลาย ในช่วง ระยะเวลาเพียงสองสามวินาทีเท่านั้นที่เขามีเวลามองดูเด็กหญิงในชุดประจำชาติตายในอ้อมแขนของเขา ฉันจำยิ้มน้อย ๆ ที่มุมปากของเธอได้ติดตา ยิ่งเจ็บปวดเท่าไรความผูกพันที่เขามีต่อมาตุภูมิ ก็ยิ่งทวีขึ้นเท่านั้น เขาตอบตัวเองไม่ได้ว่าเขาจากเวียดนามมาเพื่ออะไรกันแน่ ฉันนั้นก็ถึงบรรดา เพื่อน ๆ ทุกคน เด็กหญิงในชุดประจำชาติ พี่ชายและพ่อแม่ของเขาที่ตายไปว่าคงจะกลายเป็น ดินไปหมดแล้ว เขาทวนนึกถึงตอนที่เขากลับไปบ้านซึ่งถูกระเบิดพังเหลือแต่กองอิฐ เขาจำได้ ว่าเขาเห็นดอกไม้ป่าดอกเล็ก ๆ ขึ้นท่ามกลางซากปรักหักพัง แล้วทันใดนั้นเองที่เขาเข้าใจความหมาย ของสิ่งที่อาจารย์สอนศิลปะของเขาเคยพยายามบอกเขาได้ทันที

“...Sitting there, he caught sight of one tiny wildflower with five purple petals growing through a crack in the stone, and its fragile beauty touched him deeply. He realized that the flower did not mind the destruction at all. Here was life in all its power and wonder springing forth in the midst of chaos, hatred, and death.

The delicate flower called out to Tanh and told him that although the reality of life is suffering, suffering is not enough. Nothing exists forever; everything is interconnected. Life is the ceaseless movement of creation and destruction. Tanh realized that joy and pain, far from being in conflict with one another, are complementary in the same way as creation and destruction.

The wildflower helped Tanh understand the teachings of
Toan...⁶¹

เมื่อต้นหอมดอกไม้ดอกนั้นอย่างลึกซึ้ง จากท่วงทีที่ดอกไม้แย้มบานขึ้นท่ามกลางซากผู้
พังซึ่งเกิดจากผลแห่งความวุ่นวาย ความเกลียดชัง และความตาย ทำให้ต้นหอมเข้าใจว่าความทุกข์
คือความเป็นจริงของชีวิต แต่ความทุกข์เท่านั้นยังไม่พอ ไม่มีสิ่งใดคงอยู่ยั่งยืนทุกสิ่งต่าง
สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ชีวิตคือการสร้างสรรค์และการทำลายล้างที่ดำเนินไปไม่หยุดยั้ง ความ
นำรีนรมย์และความเจ็บปวดต่างเกี่ยวพันกันและกันทั้งในทางสร้างสรรค์และทางทำลาย จาก
ความเข้าใจในจุดนี้เองได้ค่อย ๆ กระจ่างชัดขึ้นจนต้นหอมเข้าใจความหมายของความฝัน โดย ดิษ
นัท ฮันท์ ได้ใช้กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นตัวแทนในการเสนอแนวคิดนี้ ต้นหอมถึงรูป
สลักพระมัญชุศรี(พระโพธิสัตว์แห่งความเข้าใจอันยิ่งใหญ่ The Bodhisattava of Great
Understanding) ที่อาจารย์ตวนป๋น ตวนสอนต้นหอมว่า “การนั่งสมาธิ” สำคัญต่อการสร้างสรรค์
ศิลปะเพราะการนั่งสมาธิจะช่วยให้แรงจูงใจของศิลปินสุกงอมเต็มที่แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นงาน
ศิลปะ ต้นหอมถึงครั้งหนึ่งที่เขากลับไปดูรูปสลักพระมัญชุศรีครั้งที่สอง และในครั้งนั้นเองที่
เขาตระหนักว่าคงไม่มีศิลปินคนใดสามารถสลักรูปปั้นที่งดงามเช่นนั้นได้หากเขาผู้นั้นไม่เคย
ประสบความทุกข์และความรักที่ยิ่งใหญ่ ต้นหอมเห็นว่าใบหน้าของรูปสลักนั้นเป็นใบหน้าของผู้ที่
เข้าใจอย่างลึกซึ้งในสรรพสัตว์ทั้งปวง ในดวงตาของรูปสลักพระโพธิสัตว์สะท้อนให้เห็น
ธรรมชาติที่แท้ของความสุขและความเจ็บปวด สายตาของรูปสลักนั้นดูราวกับดอกไม้ที่ผลิ
บานรับแสงอาทิตย์ ช่างเป็นสายตาที่เต็มไปด้วยความเข้าใจและความสงบ รอยยิ้มบนใบหน้า
ของรูปสลักนั้นชวนให้สัมผัสได้ถึงความเมตตากรุณาของพระโพธิสัตว์

จากที่กล่าวมานี้อาจกล่าวได้ว่าคนที่ได้ลิ้มรสความเจ็บปวดแสนสาหัสที่สุดเท่านั้นที่
สามารถจะยิ้มได้อย่างอ่อนโยนและมองโลกด้วยสายตาแห่งความรักความเมตตาอย่างลึกซึ้ง
เพราะฉะนั้นเมื่อใดที่มนุษย์ได้สัมผัสภาวะเช่นเดียวกันนี้เขาก็สามารถเป็นพุทธะได้เช่นกัน

“Only one who had known the deepest pain could smile so gentle, and look
on the world with such compassionate eyes...”⁶²

61 Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*, p. 199.

62 *Ibid.*, pp. 199–200.

ชวนช่วยสอนให้ค้นหาเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมาตุภูมิและตัวเขาเองในฐานะศิลปินว่าเขาสามารถเป็นตัวแทนของคนในชาติถ่ายทอดทั้งความหวังและความเจ็บปวดที่ประชาชนได้รับค้นหามองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างที่กับเด็กหญิงในชุดประจำชาติและเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งต้องทนหนาว หิวโหย และหลงทางอยู่ในโลกแห่งความเกลียดชัง เมื่อค้นหาหนักถึงความฝันเขาตระหนักแล้วว่า การวิ่งหนีของเขากับที่แสดงถึงความต้องการหนีจากความตาย ความสิ้นหวัง และความไม่ยั่งยืน แต่เมื่อรู้ว่าการหลบซ่อนจากความจริงเหล่านี้เป็นไปไม่ได้ เขาจึงหยุดวิ่งและเมื่อเขาหยุดวิ่ง เสียงหวีดร้องและพายุจึงหยุดลง ศัตรูที่แท้จริงก็คือความกลัวและความเจ็บปวดที่เกิดจากความปรารถนาที่จะมีชีวิตซึ่งปลอดความทุกข์ ในตอนนี้ค้นหาใจแล้วว่าหากจะยอมรับชีวิตอย่างเต็มใจเราก็ต้องยอมรับความจริงทั้งสองด้านของชีวิต (ชีวิตและความตาย) ภาพที่ปรากฏขึ้นในขณะที่นั่งสมาธิอีกสองภาพต่อมาจึงเป็นภาพรอยยิ้มของเด็กหญิงที่ตายไปกับหลานชายของเขา นั่นเป็นภาพระหว่างเด็กคนหนึ่งที่ต้องประสบชะตากรรมและความทุกข์แสนสาหัสในประเทศที่แตกร้าวกับภาพเด็กที่มีชีวิตสุขสบายในประเทศที่สงบสุข ค้นหาใจอย่างลึกซึ้งว่าเขาและที่ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของคนและกัน และหลังจากความเข้าใจความฝันของค้นที่ปรากฏขึ้นในใจอย่างสมบูรณ์แล้วค้นจึงเริ่มวาดรูปที่ในชุดประจำชาติของเด็กหญิงที่ตายไป

การเลือกเด็กเป็นตัวละครสำคัญในเรื่องนี้ทำให้ภาพความเข้าใจของค้นที่ปรากฏให้ความรู้สึกอ่อนคลายและอ่อนโยนด้วยความน่ารักไร้เดียงสาของเด็ก ๆ ทั้งยังทำให้สารที่สื่อผ่านเด็ก ๆ เรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง ดังข้อความตอนหนึ่งที่พิมพ์เป็นตัวเอนไว้ราวกับผู้แต่งต้องการบอกแก่ผู้อ่านว่า ภาพวาดของค้นที่บอกกล่าวแก่พบเห็นมันว่า

“เด็กน้อยเอ๋ย เมื่อเจ้าเดินสู่ออนาคต จงนำชีวิตน้อยๆ นับหมื่นแสนที่ล้มตายไปกับเจ้า เราผู้ใหญ่ ผู้มืดบอดไปกับความเกลียด ความอยากใคร่มี ต้องหลีกทางให้เจ้าเดิน ดี(ที)น้อยจะไม่มีวันตาย อดีตมีชีวิตอยู่ในตัวเขา และโดยผ่านเขา เด็กทุกคนทั้งที่ตายและยังอยู่ จะเดินไปข้างหน้าอย่างเข้าใจอนาคต”⁶³

⁶³ ดิช นัท ฮันท์, “ไม้พระจันทร์,” แปลโดย สดใส ชันฉวีรพงศ์, พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์สยาม, 2538), หน้า 153. (ข้อความในวงเล็บเป็นของผู้วิจัย) “O, children, as you walk toward the future, take with you the thousands of small one who were struck down. We adults who have been blinded by ambition and hatred must step aside and let you pass. Little Thi will never die. In him, the past is alive, and through him, all children, dead and alive, can go forth and realize the future” (จาก *The Stone Boy and Other Stories*, p. 202)

อธิบายว่าเขาไม่อยากกินมันเพราะเขารู้สึกว่าลูกพีชเป็นผลงานที่น่าทึ่งมาก มันคงต้องใช้เวลาหลายเดือนกว่าแม่ของมันจะปั้นมันออกมาได้ มันมีพื้น้องมากมาย และที่ที่เอาลูกพีชมาแนบแก้มเพราะที่อยากเป็นเพื่อนกับมัน

“... , Thi told him , “When I looked at that peach ,I realized it was a miraculous creation . How many months it must have taken for its mother , the tree , to create it! How many brothers and sisters it must have! I held it against my cheek and enjoyed its friendship.” Thi had treated the peach as a being worthy of his full attention, not just as something to ingest.”⁶⁴

หรือตัวอย่างตอนที่ครั้งหนึ่งที่เขาไปจุดหนึ่งบนต้นเชสต์นัทตามต้นหว่านนั้นสีอะไร ตรงนั้นเป็นดวงตะไคร่น้ำสีกลาง ๆ ระหว่างเขียวกับม่วง แต่ไม่ใช่ทั้งสีม่วงและสีฟ้า ต้นเองก็ตอบไม่ได้ว่าสีอะไร เขาจึงตอบว่า “ก็สีนั้นแหละ” ที่ก็เข้าใจและพอใจในคำตอบที่ได้

“... , One time ,Thi pointed to a spot on a chestnut tree and asked what color it was. It was a patch of moss somewhere between green and purple , certainly not any kind of blue. Tanh did not know what to call it, so he answered, ‘It’s just that color!’ The boy understood, and was satisfied.”⁶⁵

จากสองตัวอย่างนี้ เราจะเห็นว่าที่ไม่พยายามหาข้อจำกัดความหรือมองสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเขาด้วยความคิดแบ่งแยกเหมือนผู้ใหญ่ จิตใจที่ไร้เดียงสาของที่ทำให้รวมเป็นหนึ่งเดียวกับสิ่งที่เขาสัมผัสอย่างเต็มที่ นั้นแสดงให้เห็นว่าที่ไม่เคยคิดว่าสิ่งไหนสำคัญกว่ากันระหว่างเขากับลูกพีช ที่มองและยอมรับโลกแห่งสัมผัสของเขาอย่างที่มันเป็น คำถามและคำตอบที่ที่พูดและคิดจึงเป็นความจริงที่น่ารักในสายตาผู้ใหญ่

การดำเนินเรื่องของ *Peony Blossoms* นี้แสดงทัศนคติต่อความจริงผ่านคนที่มองโลกต่างกัน 2 คน คนหนึ่งอยู่ในโลกแห่งผัสสะ (World of feeling and sensations) อีกคนอยู่ในโลกแห่งวิทยาศาสตร์ (World of elementary particles) โดยมีเด็กชายตัวน้อยผู้เป็นที่รักของทั้งสองคนเป็นตัวละครเชื่อมสายใยระหว่างคนสองคนนี้ แม้ว่าความจริงแท้จะถูกนำเสนอผ่านคนที่มองโลกต่างกันแต่ขั้นตอนที่สังขรรณค้อย ๆ ปรากฏขึ้นก็พัฒนามาจากจุด ๆ เดียวกันคือ อันตรายที่

64 Ibid., pp. 191–192.

65 Ibid., p. 191.

คุณค่าชีวิตของลูกและหลานอันเป็นที่รักซึ่งทำให้ตัวละครต้องแสวงหาทางออกจากความทุกข์ด้วยการนั่งสมาธิ แล้วในที่สุดทั้งสองก็ประจักษ์ถึงเอกภาพของสรรพสิ่งและมองเห็นมายาที่เกิดจากความคิดในเชิงมโนทัศน์ ทั้งสองจึงต่างพบคำตอบสำหรับตนเอง และอาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้ยู่เหนือความทุกข์ที่กำลังเผชิญ

ลักษณะร่วมที่พบในวรรณกรรมที่มีลักษณะแก่นความคิดสำคัญมุ่งสู่ภาวะพ้นทุกข์ของตัวละครคือ การใช้ตัวละครเด็กเป็นสื่อในการถ่ายทอดแก่นความคิดสำคัญ ดิช นัท ฮันท์ เป็นผู้ให้ความสำคัญกับเด็ก ๆ มาก ดังเราจะพบว่า ดิช นัท ฮันท์ มักกำหนดให้มีตัวละครเด็กแทรกอยู่ในวรรณกรรมหลาย ๆ เรื่องทั้งเรื่องที่เราวิเคราะห์ไปแล้วและยังไม่ได้กล่าวถึง ได้แก่ *The Stone Boy* *A Lone Pink Fish* *The Moon Bamboo* *The Bodhisattava on the Fragrant Mountain* *Peony Blossoms* และเรื่อง *Old Path White Clouds: Walking in the Footsteps of the Buddha* ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ดิช นัท ฮันท์ มีความผูกพันกับเด็ก ๆ มาก ท่านเห็นว่าเด็กสามารถให้ข้อคิดดี ๆ แก่ผู้ใหญ่ได้มากมาย เช่นตอนหนึ่งในบทกวีของ ดิช นัท ฮันท์ ว่า

“ ...

โพธิสัตว์ผู้มาปลดปล่อยได้มาสู่แผ่นดินของฉัน
เมื่อเสียงแห่งชีวิตนิรันดรสะท้อนก้องอีกครั้ง
ในเสียงร้องเพลงของเด็กน้อย

และ

“ ...

น้ำพุแห่งความรักจักชำระหัวใจนับหมื่นดวง
เพื่อมนุษย์จะเรียนรู้ภาษาที่ไร้คำพูด
เมื่อนั้นเสียงอ้อแอ้ของเด็กไร้เดียงสา
จะกล่าวสอนพระธรรม”⁶⁶

การจะปลูกฝังเมล็ดพันธุ์แห่งสันติไว้ให้โลกได้ดีที่สุดก็คือ การเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งสันติไว้ภายในจิตใจของเด็ก ดิช นัท ฮันท์ กล่าวเสมอว่า “เด็กมีความสำคัญในการสร้างความสงบเย็น

⁶⁶ ดิช นัท ฮันท์, “ถิ่นแห่งการสวดภาวนา,” *ปราชญ์สาร 26 พุทธศตวรรษ* (ฉบับพิเศษ, 2520): หน้า . (เป็นการเน้นของผู้วิจัย)

ให้เกิดแก่ครอบครัว สามารถเชิญชวนให้พ่อแม่มีสติและนิ่งได้...”⁶⁷ ดิข นัท ฮันท์ มักตั้งฐานในการเทศนาธรรมของท่านอยู่ที่เด็ก ๆ แล้วย่อย ๆ เปลี่ยนเป็นธรรมสำหรับผู้ใหญ่ จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ผู้อ่านจะพบว่า ดิข นัท ฮันท์ จะกำหนดให้ตัวละครเด็กในวรรณกรรมมีบทบาทในการสื่อแนวคิดทางศาสนา เพราะนอกจากจะทำให้ผู้อ่านสัมผัสความเรียบง่ายและไร้เดียงสาของเด็ก ๆ แล้ว ยังทำให้น้ำเสียงในการสื่อแนวคิดสำคัญฟังดูอ่อนคลายและมีชีวิตชีวาด้วย

แนวคิดแนวปฏิบัติแห่งเซนซึ่งมุ่งสู่จุดหมายในการทำลายความคิดแห่งการแบ่งแยกสรรพสิ่งออกจากกันด้วยการมองย้อนเข้าไปภายในธรรมชาติของคนตระหนักถึงการอิงอาศัยซึ่งกันและกันของสรรพสิ่ง เพื่อจะได้ประจักษ์พุทธภาวะที่อยู่ภายใน ทั้งนี้แม้เซนจะมีแนวคิดแนวปฏิบัติโดยเนื้อแท้ไม่ต่างจากพุทธศาสนานิกายเถรวาท แต่การที่เซนเน้นแนวปฏิบัติเรื่องการเจริญสติ(ซาเซน) เพื่อทำลายความคิดเชิงมโนทัศน์ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ชัดเจนในสายตาของคนทั่วไปทำให้เซนมีคุณลักษณะที่เหมาะสมแก่การนำไปประยุกต์เข้ากับสังคมที่สับสนวุ่นวายจนหาทางออกไม่ได้ หากเรามองปัญหาในการดำเนินชีวิตเทียบกับปัญหาในการปฏิบัติธรรมจะพบว่า ปรีศนาธรรมหรือที่เรียกว่าโกอันซึ่งเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรมของรินไซเซนก็มีลักษณะเช่นเดียวกับปัญหาในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ เมื่อเรามาพิจารณาถึงที่กระบวนการทางจิตวิญญาณที่มาจากการใช้ปรีศนาธรรม ได้แก่ การจุดประกายความสงสัยใคร่รู้ภายใน ด้วยการไขข้อความที่ไรเหตุผลของโกอันซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติรู้สึกหมัดหวังต่อการไขความรู้ที่ตนมีอยู่จนไปถึงจุดที่เรียกว่าความสงสัยใคร่รู้หรือการแสวงหาทางวิญญาณ⁶⁸ ความสงสัยใคร่รู้ที่เกิดจากปรีศนาธรรมนั้นก่อให้เกิดความทุกข์(ความไม่สบายใจ) แก่ผู้ปฏิบัติในระดับหนึ่ง การที่ผู้ปฏิบัติพยายามไขความคิดเชิงมโนทัศน์ขบปัญหาจนกระทั่งถึงทางตันและต้องปล่อยให้ความจริงปรากฏขึ้นเองนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามึลักษณะคล้ายสถานการณ์จำลองของชีวิต ดังนั้นจึงไม่แปลกเลยหาก ดิข นัท ฮันท์ จะวางโครงเรื่องของวรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญมุ่งสู่ภาวะพ้นทุกข์ของตัวละครให้พ้องกับวิถีปฏิบัติของรินไซเซน โดยตัวละครถูกกำหนดให้ตกอยู่ในสถานการณ์บังคับและตัวละครไม่สามารถหาทางออกที่ดีกว่าอีกทางหนึ่งได้เลย ทางเดียวที่ตัวละครอาจทำได้ที่ดีที่สุดจึงเหลือเพียงการมองย้อนสู่ธรรมชาติที่แท้ของตนเองและสรรพสิ่ง เพื่อจะได้สัมผัสทุกสิ่งด้วยความเข้าใจและสามารถยอมรับสถานการณ์เลวร้ายที่จะเกิดขึ้นต่อไปได้อย่างมีสติเท่าทัน

⁶⁷ “การสนทนาระหว่างศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล และดร.สิริวรรณ จุฬากรม เรื่อง ‘หมู่บ้านพลัม’: ดิข นัท ฮันท์.” [เทพบันเทิงเสียง]. ธรรมสถาน : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

⁶⁸ เซนไต ชิบายามะ, ดอกไม้ไม่จ้านรรจ์. หน้า 52-53

3.2 วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญเน้นความสำคัญของสติ

เซนกล่าวว่าสรรพสิ่งมีธรรมชาติแห่งพุทธะอยู่ในตนเอง แต่จะเปิดเผยโฉมหน้าที่แท้ของธรรมชาติภายในตนเองได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับสติ การฝึกฝนจิตให้มีสติอยู่ทุกขณะจึงเป็นหนทางสู่การได้ประจักษ์ธรรมชาติแห่งพุทธะ ดังนั้นการได้ประจักษ์ธรรมชาติแห่งพุทธะซึ่งเป็นภาวะที่ขึ้นอยู่กับการดำรงชีวิตด้วยสติ จึงเป็นภาวะที่เลื่อนหายไปได้หากผู้ปฏิบัติถูกความหลงเข้าครอบงำอีกเมื่อใด ดังที่ ดิซ นัท ฮันท์ กล่าว ว่า ใครก็ตามที่เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เข้าใจเรียกได้ว่าเป็นพุทธะ พุทธะมีอยู่ในตัวเราทุกคน เราสามารถตื่นรู้ เข้าใจ และรักได้ ฉันทักบอกแก่เด็ก ๆ ว่า ถ้าแม่หรือพ่อของพวกเขาเข้าใจและรัก ทำงาน เอาใจใส่ครอบครัว และยิ้มแย้มน่ารักเหมือนกับดอกไม้ละก็ พวกเขาน่าจะพูดกับท่านว่า “วันนี้แม่ (พ่อ) เป็นพุทธะ”

“Someone who is awake, who knows, who understands, is called a Buddha. Buddha is in everyone of us. We can become awake, understanding, and also loving...I often tell children that if their mother or father is very understanding and loving , working, taking care of the family, smiling, being lovely, like a flower, they can say, ‘Mommy (or Daddy), you are all Buddha today.’”⁶⁹

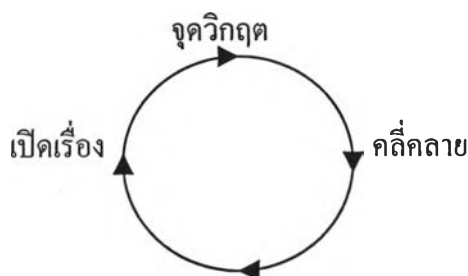
ทัศนะดังกล่าวสอดคล้องกับทัศนะของเซนที่เห็นว่า “การปฏิบัติวิชาเซ็นนี้เองคือการบรรลुरुธรรม...”⁷⁰ การวางโครงเรื่องของวรรณกรรมประเภทนี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องวิถีการปฏิบัติในทัศนะของเซน(โดยเฉพาะ โชโตเซน) ดังที่โคเก็นปรมาจารย์เซนท่านหนึ่งเสนอว่า วิชาเซนมิใช่การฝึกสมาธิแต่คือการบรรลुरुธรรมโดยท่านได้ยกตัวอย่างเรื่องการพักของอาจารย์เป่าฉี แล้วอธิบายว่า “...พุทธธรรมมิได้มีไว้เพื่อ ‘เข้าใจ’ เซนสติปัญญาเท่านั้น แต่พุทธธรรมมีไว้เพื่อปฏิบัติให้เห็นจริงในประสบการณ์...การอ้างว่า ‘รู้จัก’ ธรรมชาติของลมว่าเป็นนิรันดร์โดยไม่พัก (ปฏิบัติ) เป็นสิ่งที่ยังไม่พอเพียง การพักคือการทำให้ธรรมชาติของลมปรากฏขึ้นอย่างแท้จริง ในแง่ นี้การปฏิบัติและการบรรลुरुธรรมเป็นสิ่งเดียวกัน”⁷¹ ในเมื่อภาวะของการได้ประจักษ์ธรรมชาติแห่ง

⁶⁹ Thich Nhat Hanh, *Being Peace*, p. 15.

⁷⁰ สุวรรณา สถาอานันท์, *ภูมิปัญญาวิชาเซ็น : บทวิเคราะห์คำสอนของปรมาจารย์โคเก็น*, หน้า 51.

⁷¹ *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 56.

พุทธะขึ้นอยู่กับ การเจริญสติ (การปฏิบัติ) ดังที่กล่าวมานั้น แนวคิดเรื่องการได้ประจักษ์ธรรมชาติ แห่งพุทธะจึงส่งผลต่อการปิดเรื่องของวรรณกรรมที่มีแนวคิดหลักเรื่องการเจริญสติให้มีการปิด เรื่องแบบเหตุการณ์วนกลับซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวรรณกรรมประเภทนี้ กล่าวคือ คือ โครงเรื่องที่มีการปิดเรื่องโดยที่เหตุการณ์ในตอนจบเป็นเหตุการณ์ที่คล้ายกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนเปิดเรื่อง วรรณกรรมดังกล่าวได้แก่เรื่อง The Pine Gate และวรรณกรรมเรื่อง The Giant Pines

ซึ่งเปิดเรื่องด้วยตอนที่ตัวละครเอกมีความรู้ความเข้าใจในธรรมะอย่างแจ่มแจ้งแล้ว แต่เมื่อมีผู้ให้ความ เคารพสรรเสริญเขามากขึ้นเรื่อย ตัวละครเอกเริ่มกลายเป็นผู้ที่ทะนงในความสามารถของตนจนลืม ตัว ความสามารถที่เขาเคยมีอยู่ทั้งหมดไป พวกเขาได้ตกเป็นเหยื่อของอวิชาในที่สุด ในตอนจบ ตัวละครเอกของทั้งสองเรื่องจึงต้องเริ่มฝึกฝนตนเองใหม่อีกครั้งอย่างมีสติ

แก่นความคิดสำคัญของเรื่อง The Pine Gate มุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของ “สติ” ในการ ดำเนินชีวิต เพราะหากดำเนินชีวิตอย่างไร้สติแล้ว แม้ผู้ที่เคยตระหนกและแจ้งในสังขารไม่ว่าจะ เป็นทางโลกหรือทางธรรมก็สามารถกลับกลายเป็นผู้ที่หลงลืมและเพิกเฉยต่อสังขารเหล่านั้น ได้ อุปมาดั่งปีศาจตนหนึ่งที่เดินอยู่ท่ามกลางเหล่าปีศาจด้วยกันอย่างทะนงตน โดยมีได้รู้เลยว่าตนมิใช่ ผู้ตื่นทางมโนวิญญาณอีกต่อไปแล้ว ดังนั้นการดำเนินชีวิตอย่างมีสติเพื่อคอยสำรวจตรวจตรา โฉมหน้าที่แท้จริงของตนเองไปในขณะเดียวกับที่ตรวจตราดูโฉมหน้าที่แท้ของผู้อื่นอยู่เสมอจึงเป็น สิ่งสำคัญยิ่งนัก เพราะคนเรามักชอบสอดส่องตรวจตราพฤติกรรมของผู้อื่น โดยลืมที่จะใช้สติพิจารณา ตนเองไปพร้อม ๆ กัน ในเรื่องนี้ ดิษ นัท ฮันท์ ได้ใช้วรรณกรรมเชิงสัญลักษณ์เป็นเครื่องมือในการสื่อ แนวคิดเรื่องความสำคัญของสติผ่านตัวละครเอกซึ่งเป็นนักดาบ (Swordsman) ผู้ลงจากเขาเพื่อทำ หน้าที่ปราบปีศาจในสถานที่ต่าง ๆ ตามคำสั่งสอนของอาจารย์แต่ตัวเขาเองกลับไม่เคยมองย้อนดู สิ่งที่อยู่ภายในตัวเขาเองเลย

“...he realized that for all the years he was away, he had used the glass to look at others, but never once had he looked at himself through it...”⁷²

แต่ท้ายที่สุดนักคาบก็พบว่าตนเองก็มีปิศาจแฝงร่างอยู่เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ เขาจึงต้องตามศิษย์น้องของเขากลับขึ้นสำนักเพื่อไปฝึกฝนตนเองใหม่ ดังตัวอย่างตอนหนึ่งจากวรรณกรรมที่กล่าวไว้ว่า

“A loud scream escaped from the throats of both of them. It reverberated through the forest...The younger disciple could not believe what he had seen. There he was in his flowing robe, jug in hand, standing next to a towering demon whose eyes were deep and dark like waterwells and whose long fangs curved down around its square jaw. ...

...the swordsman came to, his face ravaged with despair. His true image had appeared in the *me ngo* glass so unexpectedly, bringing him self-knowledge in such a swift, brutal fashion that he could do nothing but collapse under below...”⁷³

3.2.1 The Pine Gate

แม้ว่าลำดับเหตุการณ์ของวรรณกรรมเรื่องนี้เริ่มที่เหตุการณ์ตอนกลางของเรื่อง จากนั้นตัวละครจึงนึกย้อนถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว (Flashback) ซึ่งเป็นรายละเอียดของที่มาแห่งความขัดแย้งที่กำลังจะเกิดขึ้น แล้วเหตุการณ์จึงดำเนินกลับมาอยู่ที่ปัจจุบันซึ่งเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องจากเหตุการณ์ในตอนเปิดเรื่อง เมื่อผู้อ่านอ่านจนจบจะพบว่าการดำเนินเรื่องมีลักษณะวนกลับมาที่เดิม กล่าวคือ เหตุการณ์เริ่มต้นเมื่อตัวละครลงจากเขาหลังจากฝึกฝนตนเองจนสามารถรับมอบหมายหน้าที่ในการปราบปิศาจสืบต่อจากอาจารย์ได้แล้ว ในขณะที่เหตุการณ์ในตอนจบของเรื่องตัวละครเอกต้องกลับขึ้นเขาเพื่อเริ่มฝึกฝนตนเองใหม่ ดังข้อความว่า

⁷²Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*. p. 35.

⁷³ Ibid., p. 36.

“...Our master has nothing but compassion for you. Let’s go up now. We’ll live and work and study together again.”⁷⁴

แม้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้จะมีการเล่าเรื่องแบบย้อนหลังแล้วจึงกลับมาดำเนินเรื่องต่อจากตอนต้นเรื่อง และการเล่าเรื่องเช่นนี้ก็มิใช่อุปสรรคที่ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถสังเกตเห็นลักษณะการปิดเรื่องแบบเหตุการณ์วนกลับมาในลักษณะเดิม การดำเนินเรื่องในลักษณะเช่นนี้เห็นได้ชัดว่าสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภาวะแห่งการรู้แจ้งที่ขึ้นอยู่กับการเจริญสติในทุกขณะ เพราะเมื่อใดที่ตัวละครดำเนินชีวิตด้วยความประมาท เขาย่อมตกเป็นเหยื่อของปิศาจซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของกิเลสทุกชนิด ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้

วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมเชิงสัญลักษณ์ ทั้งเหตุการณ์และตัวละครต่าง ๆ ล้วนเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่เป็นนามธรรมและความผันแปรของจิตที่ขาดการฝึกฝนสติของตัวละคร เรื่องราวเริ่มต้นเมื่อนักดาบต้องเดินทางลงจากเขาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นตามคำสั่งสอนของอาจารย์

“... ‘I cannot keep you here forever. I know you have to go down the mountain and into the world to carry out the Way and help people’...”⁷⁵

ตัวละครเอกที่มีลักษณะเหนือจริงในเรื่องนี้ผู้เล่าเรื่องเรียกเขาว่า “นักดาบ” (Swordsman) ลักษณะเหนือจริงของตัวละครแสดงออกทางพฤติกรรม บทบาทตามท้องเรื่องของนักดาบในเรื่องนี้คือ เป็นนักดาบผู้ทำหน้าที่ปราบปิศาจซึ่งแฝงอยู่ในร่างมนุษย์โดยมีกระงวิเศษใช้ส่องดูร่างที่แท้จริงของปิศาจและใช้ดาบฆ่าปิศาจแต่ปรากฏว่าท้ายที่สุดกลับพบว่าตนได้กลายเป็นปิศาจไปด้วยแล้วเช่นกัน ในขณะที่บทบาทที่แท้จริงในการสื่อแก่นความคิดสำคัญซึ่งต้องอาศัยการตีความสัญลักษณ์ที่มีอยู่ทั้งหมดร่วมกันคือ บทบาทของตัวละครเอกเอง เหตุการณ์แวดล้อมตัวละคร ดาบและกระงวิเศษที่ตัวละครใช้ และประตูทางเข้าสำนัก (The Pine Gate) ตัวละครทำหน้าที่แทนคนทั่วไปผู้ซึ่งครั้งหนึ่งเคยฝึกฝนการเจริญสติของตนจนมีสติมั่นคงและมองเห็นธรรมชาติที่แท้ของตนเองและผู้อื่นได้แล้ว เมื่อเขายึดติด (Attachment) กับความสามารถของเขาจนกระทั่งลืมมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของตน แต่กลับคอยสอดส่องและเตือนให้ผู้อื่นมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของตนเอง ความ

⁷⁴Ibid., p. 36.

⁷⁵Ibid., p. 30.

หลงลืมขาดสติเช่นนั้นทำให้ภาวะทางพุทธปัญญาของตัวละครเอกกลับสู่สถานะเดิม เขาจึงไม่สามารถเปิดประตูทางเข้าสำนักได้ด้วยตนเองซึ่งเท่ากับว่าเขาไม่สามารถเข้าสู่ภาวะแห่งการรู้แจ้งได้ด้วยตนเองอีก ในตอนจบเขาจึงต้องให้ศิษย์น้องนำทางเข้าสำนักและเริ่มฝึกฝนตนเองใหม่อีกครั้ง ในตอนจบของเรื่องหลังจากที่นักดาบรู้ว่าถูกรอจับโดยปีศาจ เขาจึงต้องตามศิษย์น้องขึ้นเขาด้วยความรู้สึกสิ้นเรี่ยวแรงและกำลังใจ

“The two figures made their way slowly up the steep, rock strewn path that wound its way up the mountain... The first rays of sun finally reached the two men and heightened the contrast—the swordsman seemed only more broken in body and spirit walking next to the younger disciple whose steps were firm and whose mien was gentle.”⁷⁶

นอกจากการใช้การสร้างตัวละครที่มีลักษณะเหนือจริงเพื่อเป็นกลวิธีในการสื่อแนวคิดทางศาสนาให้ชัดเจนด้วยกระบวนการทางวรรณศิลป์แล้ว การสร้างตัวละครให้มีลักษณะดังกล่าวยังเป็น การเพิ่มสีสันในการนำเสนอแนวคิดทางศาสนาให้น่าติดตามและสนุกสนานอีกด้วย การตีความสัญลักษณ์ในวรรณกรรมเรื่องนี้จำเป็นต้องทำความเข้าใจประเด็นทางศาสนาที่แฝงอยู่

เมื่อผู้อ่านอ่านเรื่อง *The Pine Gate* นี้จึงน่าจะเข้าใจว่า นักดาบเป็นสัญลักษณ์แทนคนทั่วไปที่ดำรงชีวิตโดยขาดสติและไม่เท่าทันการกระทำของตนเอง กระจกวิเศษ (Me Ngo Glass) ที่กล่าวถึงในเรื่องก็คือสติซึ่งใช้มองธรรมชาติที่แท้ของมนุษย์ ดังที่เซนกล่าวว่า เราอาจเรียกมนุษย์ได้อย่างถูกต้องว่า ‘กระจกแห่งจักรวาล’ เพราะจิตมนุษย์สะท้อนทุกสิ่งในจักรวาล⁷⁷ ดาบที่ใช้ฆ่าปีศาจ หมายถึงวิธีใช้สติในการดำรงชีวิต และปีศาจที่พบระหว่างการเดินทางและที่แฝงอยู่ภายในตัวของนักดาบเองก็คือความชั่วร้ายที่เกิดจากความโลภ โกรธ หลง ที่มีภายในจิตใจมนุษย์ทุกคน ปีศาจ 4 คนซึ่งแฝงในร่างมนุษย์ที่นักดาบพบในระหว่างการเดินทางปราบปีศาจเป็นตัวแทนของอวิชชา (Ignorance) ชนิดต่าง ๆ ของมนุษย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

⁷⁶ Ibid., p. 37.

⁷⁷ *เรื่อง ร้อย ถ้อย เชน [พจนานุกรมเซน]*, แปลและเรียบเรียงโดย จงชัย เชนหัตถการกิจ, หน้า 160

ปีศาจตนที่ 1

“...Once, he met a monk, an old sage, whose appearance instantly inspired reverence. The old man invited him back to his hermitage to discuss how they might ‘join their efforts to help humankind.’...He took out the *me ngo* glass and when he looked through it, he saw in front of him a giant demon with eyes sending forth crackling sparks, a horn of its forehead, and fangs as long as his own arms!...”⁷⁸

ปีศาจตนที่ 2

“Another time, he met a mandarin, an old man with white beard. It was a happy encounter between a young hero out to save the world and a high official, a ‘father and mother to the people’ bent on finding better ways to govern and benefit the masses. Again, the young man’s instinct was aroused, and under the glass, the handsome, awe-inspiring official turned out to be an enormous hog whose eyes literally dripped with greed...”⁷⁹

ปีศาจตนที่ 3 และ 4

“...The vendor was a beautiful young lady with a smile as radiant as a lotus opening to the sun. Seated nearby was another beautiful young lady singing softly while plucking the strings of a lute. The young lady’s beauty and the grace of the songs so captivated everyone present that no one left the stall once they had stopped...Yet an uneasiness arose within him, and when he reached for his *me ngo* glass, he saw that the two beautiful girls were actually enormous snakes whose tongues darted back and forth like knife blades...”⁸⁰

เมื่อผู้อ่านเข้าใจสัญลักษณ์สำคัญ ๆ เหล่านี้ ผู้อ่านก็จะสามารถตีความต่อไปได้ว่าครูดาบ (The swordsman’s master) เป็นสัญลักษณ์แทนคำสอน (Doctrine) ศิษย์น้องเป็นสัญลักษณ์แทนคนที่

⁷⁸ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*. p. 31.

⁷⁹ Ibid., p. 31.

⁸⁰ Ibid., p. 32.

เริ่มฝึกฝนการดำรงชีวิตอย่างมีสติ และประตูไม้สน (The Pine Gate) เป็นสัญลักษณ์แทนหนทางสู่สันติภาพภายในด้วยการดำรงชีวิตทุกอย่างก้าวอย่างมีสติ

3.2.2 The Giant Pines

วรรณกรรมที่นำแนวคิดเรื่องการเจริญสติเพื่อมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้มาเป็นแก่นความคิดสำคัญของวรรณกรรมคือเรื่อง The Giant Pine มุ่งแสดงให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติธรรมที่แท้จริงคือ การปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้น (วิมุตติ) มิใช่เพื่อหวังชื่อเสียงเกียรติยศ กล่าวคือ วิธีการที่ ดิษ นัท ฮันท์ นำเรื่องราวที่มีอยู่เดิมของพุทธศาสนานิกายเซนมาเล่าใหม่ในคราวนี้ ก็เพื่อเป็นอุทาหรณ์และเป็นการเตือนสติไปในคราวเดียวกัน เพราะเมื่อคนคนหนึ่งได้ปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้นด้วยความบริสุทธิ์ใจ ก็อาจเป็นไปได้ที่คนผู้นั้นจะหลงมัวเมาอยู่ในลาภ ยศ สรรเสริญ ที่ผู้นับถือต่างนำมาให้แก่เขา บุคคลดังกล่าวพึงตระหนักอยู่เสมอว่า การปฏิบัติธรรมนั้นเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น และพึงระมัดระวังรักษาจิตใจของตนให้มีสติอยู่ทุกขณะ ดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอกซึ่งเป็นพระผู้มีชื่อเสียงรูปหนึ่งชื่อว่า ตรี เหวียน (Tri Huyen) ซึ่งในตอนแรกเขาเป็นพระที่ขยันหมั่นเพียรและมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นที่ตั้ง แต่ต่อมาเมื่อเขาได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนจำนวนมากรวมทั้งกษัตริย์ก็ให้การอุปถัมภ์เขาเป็นพิเศษทั้งยังแต่งตั้งให้เขาเป็น The Teacher of the Nation นอกจากนั้นยังมีสิ่งของและสิทธิพิเศษอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่กษัตริย์ทรงพระราชทานให้ด้วยศรัทธาที่พระองค์มีต่อเขา ดังข้อความนี้

“ ...The king was very pleased and ordered that a purple monk’s robe be offered to Tri Huyen. From then on, his fame spread far and wide. He was still only forty-three.

After Tri Huyen had given several such Dharma talks, the king prostrated himself before him and proclaimed him to be the Teacher of the Nation. By royal decree, the king gave him the glorious name Ngo Dat, ‘The One Who has Attained Full Enlightenment.’ An Quoc Temple, next door to the royal palace, was prepared to become the Master’s own residence. The king wanted him nearby so he could see him often and benefit from his teachings.”⁸¹

⁸¹ Ibid., p. 14.

ตรี เหวียน กลายเป็นคนลืมหืมตา ความทะนงตนได้เข้ามาครอบงำจิตใจเขา ดังนั้นหน้กรรมที่เขา มี จึงติดตามเขาและนำความทุกข์ทรมานมาให้เขาได้ดังข้อความนี้

“...Below and all around him, many thousands of people were bowing low, in awe—the king among them. Ngo Dat looked down, and even he was amazed. It was indeed extraordinary for a monk, one who had forsake everything for the Way, to have reached such a lofty place among mortals. And so, for a moment, for the batting of an eye, he felt pride in himself. Immediately, a strange fire surged to his face, and he knew that evil had penetrated him...”^{๕2}

แต่เมื่อ ตรี เหวียน ต้องทนทุกข์ด้วยความเจ็บปวดจากเคราะห์กรรมที่เกิดขึ้นอยู่เป็นเวลานาน เขา จึงตระหนักว่าตนได้ตกเป็นเหยื่อของอวิชชา (Ignorance) และได้เข้าใจคำเตือนที่พระรูปหนึ่งชื่อว่า Kanishka ซึ่งเขาได้พบตอนที่เขายังเป็นพระฝึกหัดอยู่เตือนเขาว่า

“...One day, you will be a great monk and teacher. Your fame will spread far and wide. Let me say only this: Study the Way to become free, and not for any other reason. Our friendship is deep and true. Please remember what I have told you.”^{๕3}

ตัวละครเอกของวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งซึ่งป่วยเป็นโรคที่หาทางรักษาไม่ได้ เขาเคยเป็นพระสงฆ์ผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง มีคนให้ความเคารพและถวายเครื่องสักการะแก่เขามากมาย รวมทั้งพระราชของเมื่อนั้น แต่วันหนึ่งในขณะที่เขากำลังแสดงธรรมเทศนาแก่พระราชและประชาชนจำนวนมาก ในวันนั้นเขารู้สึกภาคภูมิใจในฐานะของตนเต็มที่และทันใดนั้นเอง ความเจ็บปวดเกินจะทนทานที่ต้นขาทำให้เขาต้องล้มลง เขาเป็นแผลขนาดใหญ่ที่บริเวณต้นขา เขาต้องทนทุกข์ทรมานจากความเจ็บปวดทุกวันทุกคืน ผู้เล่าบรรยายว่าแผลนี้มีลักษณะเหมือนหน้าคน มีปากแผลสามแห่งใหญ่ หลังจากที่เขาล้มป่วยเขาตัดสินใจปลีกวิเวกออกเดินทางตามหา พระอินเดีรูปหนึ่งชื่อ Kanishka เพื่อให้ท่านช่วยรักษาบาดแผลของเขา และแล้วในระหว่างที่เขา

^{๕2}Ibid., p. 15.

^{๕3}Ibid., p. 13.

กำลังจะใช้น้ำในลำธารวิเศษชำระบาดแผลของเขาตามที่ Kanishka บอกมาเขาพบว่า บาดแผลของเขาพูดได้ บาดแผลเล่าเรื่องราวความแค้นเกี่ยวกับบาดแผลในชาติก่อนกับตัวละครเอกที่ทำให้มันพยายามหาทางแก้แค้นตัวละครเอก และในตอนนี่เองที่เป็นส่วนที่เฉลยความนัยของเรื่องราวทั้งหมดตั้งแต่ต้น

แม้ตัวละครที่มีลักษณะเป็นตัวละครแบบบุคลาธิษฐานในเรื่องนี้จะมีบทบาทในการดำเนินเรื่องอย่างเต็มที่อยู่เพียงเล็กน้อย แต่เนื้อเรื่องในตอนดังกล่าวกลับเป็นเป็นกุญแจสำคัญในการค้นหาคำตอบของเรื่องราวที่ดำเนินมาทั้งหมดก่อนหน้านั้น ตัวละครแบบบุคลาธิษฐานในเรื่องนี้คือบาดแผลพูดได้ของตัวละครเอกซึ่งเป็นพระ (ซึ่งเคยมีชีวิตอยู่จริง) ผู้มีชื่อเสียงและเป็นที่ปรึกษาของกษัตริย์ในสมัยราชวงศ์ถังของจีน (พระภิกษุชาวจีนนามกระเดื่องในสมัยราชวงศ์ถัง) นามว่า โง ดาด (Ngo Dat) (ชื่อของ ตรี เหวงเวียน หลังจากบวช) เมื่อ โง ดาดป่วยด้วยพิษจากบาดแผลซึ่งหาทางรักษาไม่ได้ เขาจึงออกเดินทางเพื่อไปยังเขา Cuu Lung ตามที่พระรูปหนึ่งนามว่า Kanishka ซึ่งเคยบอกเขาเอาไว้ว่า เมื่อใดที่เกิดเหตุการณ์เช่นที่กำลังเกิดขึ้นกับ โง ดาด ก็ให้เขาไปตามหา Kanishka เพื่อรักษาบาดแผล โดยให้สังเกตต้นสนยักษ์สองต้นตรงทางเข้าวัดที่ Kanishka พำนักอยู่ หลังจากได้พบ Kanishka แล้ว และเดินทางไปที่ลำธาร เมื่อถึงตอนที่เป็นจุดวิกฤตของเรื่องคือตอนที่ โง ดาด วกน้ำในลำธารวิเศษมาล้างแผล เขาได้พบว่าบาดแผลซึ่งผู้เล่าบรรยายไว้ตั้งแต่ต้นแล้วว่ามีปากแผลอยู่สามแห่งซึ่งมองดูเหมือนหน้าคนกลับพูดได้ และมีความคิดเป็นของตัวเอง

“...When it came into contact with the open sore, he felt a stabbing pain that went straight to his marrow, and he collapsed right on the bank of the brook. Half-conscious, he saw an angry face, its hair and beard upright, glaring at him and speaking, ‘Ah! You who are reputed to so wise and well-read, tell me, have you ever read the *Book of the Western Han*?’

...

‘Then you must recall the affair of Vien An and Trieu Pho? Because of Vien An’s slanderous statements, Trieu Pho had to die by back-chopping in the middle of the Eastern Market. What a horror! What an injustice...’⁸⁴

⁸⁴ Ibid., p. 20.

ผู้วิจัยเห็นว่าบทบาทของตัวละครแบบบุคลาธิษฐานในเรื่องนี้สำคัญยิ่ง เพราะบทสนทนา ระหว่างบาดแผลกับตัวละครเอก เป็นส่วนที่สอดแทรกรายละเอียดด้านเนื้อหาของแนวคิดแนวปฏิบัติแห่งเซนในเรื่องสติได้เป็นอย่างดีดังข้อความต่อไปนี้

“...For ten lifetimes, I have pursued you, but I have not been able to take revenge because in each existence you have been so blameless I could find no opening for an attack. But Vien An, I finally caught up with you! **The king’s devotion and the people’s worship brought you down. You exposed yourself to pride and egotism, and I found a way in. I am the sore you have been carrying on your body!**” ^{๘๕}

บทสนทนานี้เป็นตอนที่เริ่มเผยแก่นความคิดสำคัญของเรื่องเป็นตอนแรก เหตุการณ์ที่ดำเนินมาก่อนหน้านั้นเป็นเหตุการณ์ที่ดำเนินไปอย่างราบเรียบและไม่สามารถเข้าใจการกระทำของตัวละครได้ด้วยการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลที่ชัดเจน ดังนั้นผู้อ่านอาจยังไม่เห็นทิศทางในการนำเสนอแก่นความคิดสำคัญของเรื่อง แต่จากบทสนทนาที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ก็กลับทำให้เราเข้าใจเหตุผลในการกระทำของตัวละครและแก่นความคิดสำคัญที่ ดิช นัท ฮันท์ ต้องการนำเสนอได้ว่า ดิช นัท ฮันท์ มีเจตคติที่จะเสนอให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของสติในการดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นทางโลกหรือทางธรรม”

ดิช นัท ฮันท์ เห็นว่านอกจากวรรณกรรมจะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดสถานการณ์ที่เป็นจริงของประชาชนแล้ว วรรณกรรมควรเสนอทางออกให้แก่ปัญหานั้น ๆ ด้วย ในวรรณกรรมเรื่อง *The Giant Pines* นี้ก็เช่นกัน ดิช นัท ฮันท์ ได้เสนอทางออกให้แก่ความผิดพลาดในการดำเนินชีวิตหลังจากที่ตัวละครเอกหลงมัวเมาในลาภยศ สรรเสริญ จนกระทั่งประสบความทุกข์จากโรคภัย

^{๘๕} Ibid., p. 21

“ ผู้อ่านอาจไม่เข้าใจเจตคติแท้จริงของ ดิช นัท ฮันท์ ในการนำเรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวประวัติของพระรูปหนึ่งในช่วงที่ท่านพบอุปสรรคใหญ่ก่อนการรู้แจ้ง (และต่อมาพระรูปนี้ได้เขียนหนังสือขึ้นเล่มหนึ่งชื่อว่า *The Water of Compassion that Washes Away All Wrongdoing* ซึ่งยังคงใช้เป็นคัมภีร์สำหรับผู้เริ่มปฏิบัติธรรมในวัดต่าง ๆ จนทุกวันนี้) มาเขียนเป็นเรื่องสั้น แต่เมื่อผู้อ่านได้อ่านจนจบจะพบว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในขณะที่ตัวละครเอกกำลังอยู่ในภาวะครึ่งหลับครึ่งตื่นแล้วฝันไปว่าบาดแผลพูดได้เป็นส่วนสำคัญของเรื่องที่ทำให้คำตอบแก่ผู้อ่านได้ค่อนข้างชัดเจนว่า แก่นความคิดสำคัญของเรื่อง *The Giant Pines* คือ การกล่าวถึงความสำคัญของการเจริญสติและจุดมุ่งหมายที่แท้ของการปฏิบัติธรรม

และทำให้ตัวละครหยุดมองธรรมชาติที่แท้ของตนเองอีกครั้งหนึ่ง ดิช นัท ฮันท์ เสนอทางออกผ่านตัวละครแบบบุคลาธิษฐานนี้ว่า

“... I have myself suffered because of this desire for revenge. I have sunk into darkness because of my hatred for you. But the Most Venerable Kanishka proposed using this miraculous water to wash your sore, and doing so has washed away my hatred. I will no longer chase after you. It is your great blessing to have met the holy Kanishka and to be saved by him. Our karmic debt to one another is released!...”³⁶

ดูเหมือน ดิช นัท ฮันท์ ได้ให้คำตอบตรงนี้ว่าแม้คนเราจะทำความผิดพลาดไปในอดีต แต่กระนั้นความรักความเมตตาต่อสรรพสิ่งที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมก็สามารถเยียวยารักษาบาดแผลแห่งความผิดพลาดเหล่านั้นไปได้ หากจะถามว่าแล้วผู้อ่านจะทราบได้อย่างไรว่าสิ่งที่ช่วยรักษาบาดแผลแห่งความผิดก็คือความรักความเมตตา คำตอบที่ได้นั้นผู้อ่านต้องอาศัยการตีความเชิงสัญลักษณ์จากเรื่องราวทั้งหมด โดยเริ่มตั้งต้นจากคำตอบของเรื่องที่ได้จากบทสนทนาระหว่างบาดแผลกับ โง ดาด แล้วจะเห็นว่า โง ดาด เป็นตัวแทนของคนทั่วไปที่อาจตกเป็นเหยื่อของความหลงได้แม้ว่าเขาจะเป็นผู้รู้และเชี่ยวชาญข้อธรรมคำสอนก็ตาม ถ้าเราเปรียบเสมือนความรักและความเมตตาที่นำมาซึ่งความรู้สึกเย็นชื่นใจให้แก่ผู้ที่สัมผัส ทั้งยังเป็นสิ่งที่ช่วยชำระล้างสิ่งสกปรกต่าง ๆ ให้หมดไป และการที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับ ตาม เท (Tam The) ตัวละครรองที่มีบทบาทในการดำเนินเรื่อง เป็นเหตุการณ์ที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นไปคล้าย ๆ กับที่เคยเกิดขึ้นกับ โง ดาด ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าความหลงเป็นสิ่งที่เกิดได้กับทุก ๆ คน เราจึงควรดำเนินชีวิตอย่างมีสติอยู่เสมอ

สามารถกล่าวได้ว่าแม้ตัวละครแบบบุคลาธิษฐานในเรื่องนี้จะมิบทบาทในการดำเนินเรื่องเพียงชั่วขณะเดียว แต่แท้จริงแล้วยังเป็นตัวละครสำคัญตัวหนึ่งที่มีผลสำคัญต่อการนำเสนอแก่นความคิดเทียบเท่ากับเด็กชายก้อนหินและเด็กหญิงหึ่ง (ปลาสีชมพู) ในเรื่อง *The Stone Boy* และเรื่อง *A Lone Pink Fish* ซึ่งมีบทบาทในการช่วยอธิบายและขยายความแง่คิดทางศาสนาที่มีในแต่ละเรื่องเลยทีเดียว

³⁶ Ibid., p. 21.

ดิช นัท ฮันห์ สร้างตัวละครแบบเหนือจริงและแบบบุคลาธิษฐานเพื่อใช้ตัวละครเหล่านี้เป็นทั้งส่วนที่ช่วยเสริมความสนุกสนานเพลิดเพลินและต้องการให้ตัวละครแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สัมพันธ์กับการเสนอแนวคิดและแนวปฏิบัติทางศาสนาได้ชัดเจน ฉะนั้นผู้อ่านจำเป็นต้องอาศัยบริบทต่าง ๆ ในวรรณกรรมแต่ละเรื่องเพื่อตีความแก่นความคิดสำคัญที่แฝงอยู่ภายใต้เรื่องราวที่สนุกสนาน สิ่งเหล่านี้ทำให้วรรณกรรมที่มีตัวละครแบบเหนือจริงและแบบบุคลาธิษฐานของ ดิช นัท ฮันห์ เป็นวรรณกรรมเชิงสัญลักษณ์

ตัวละครที่มีบทบาทในการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบคือ ตาม เถ่ (Tam The) ในตอนจบเขาเป็นเจ้าอาวาสวัด Phap Van Temple เมื่อครั้งที่เขายังเป็นสามเณร ตาม เถ่ เคยพบและได้ปรนนิบัติ โง่ ดาด ในขณะที่ โง่ ดาด เดินทางผ่านมาขอพนักอยู่ที่วัด เรื่องราวเริ่มต้นด้วยเหตุการณ์ในตอนที่ ตาม เถ่ ยังเป็นสามเณรและได้พบกับ โง่ ดาด จากนั้นตัดกลับมาที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับ โง่ ดาด ขณะที่เดินทางไปยังเขา Cuu Lung Mountain ตามหา Kanishka เพื่อรักษาบาดแผล ในระหว่างนั้น โง่ ดาด ย้อนนึกถึงสาเหตุที่เขาต้องออกเดินทางตามหา Kanishka จากนั้นจึงกลับมาเล่าถึงตอนที่ได้พบ Kanishka แล้วเดินทางไปทีลำธารวิเศษจนถึงตอนที่ได้อยู่กับบาดแผลพุศได้ จากนั้นในตอนจบ เป็นเหตุการณ์หลังจากที่ โง่ ดาด เสียชีวิตไปแล้ว เขาได้ก่อตั้งวัด Chi Duc ซึ่งเป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมแห่งเซน (Chi Duc Zen Retreat) ตาม เถ่ เดินทางมาพักที่วัด Chi Duc นี้จึงได้ฟังเรื่องราวทั้งหมดเกี่ยวกับ โง่ ดาด จากศิษย์ของเขา และในตอนจบ ตาม เถ่ เริ่มค้นพบความหมายที่แท้จริงของการปฏิบัติธรรมจากรีวิวของ โง่ ดาด เพราะเขาเองก็เริ่มตกอยู่ในสถานะเดียวกันกับ โง่ ดาด ก่อนที่ โง่ ดาด จะถูกกิเลสครอบงำจิตใจ ดังข้อความ

“Lying on his small cot, the Patriarch of Phap Van Temple remained wide awake. Forty years, he thought. What have I done these past forty years? I studied, worked with my hands, sat in meditation, and expounded the Dharma. I was a novice of sixteen, and now I am head of a large temple. Forty years, I have been tied down at Phap Van Temple while so much water has flowed down this brook at the foot of Cuu Lung Mountain.

Suddenly, the young novice that Tam The had been forty years earlier came alive came alive in him, and tears welled up his eyes...⁸⁷

⁸⁷ Ibid., p. 27.

เหตุการณ์ในลักษณะเดิมที่เคยเกิดขึ้นกับตัวละครเอกนั้น แทนที่จะเกิดขึ้นกับตัวละครเอกอีกครั้งหนึ่งในตอนจบ กลับเป็นเหตุการณ์ที่เกิดกับตัวละครรองที่มีบทบาทในเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องราวในอดีตกับปัจจุบันเข้าด้วยกัน ที่เป็นเช่นนี้เป็นความนัยที่บอกว่าเหตุการณ์ที่เกิดกับตัวละครเอกเป็นเหตุการณ์สามารถเกิดขึ้นได้กับคนทุกคน

หากเพียงแต่ผู้อ่านพอเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ในวรรณกรรมเรื่อง *The Pine Gate* นี้ ก็จะเข้าใจแก่นความคิดสำคัญของเรื่องได้ทันที เพราะเมื่อพิจารณาจากกลวิธีการสื่อแก่นความคิดสำคัญโดยใช้วรรณกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่มีเนื้อเรื่องและตัวละครที่มีสีสันน่าติดตามเหมาะสำหรับทั้งเด็กและผู้ใหญ่แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า ดิช นัท ฮันท์ คงมิได้ต้องการจะสื่อเนื้อหาอันเป็นรายละเอียดของแนวคิดเช่นซึ่งเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนแต่อย่างใด แต่ ดิช นัท ฮันท์ น่าจะมีเจตนาสื่อแก่นความคิดสำคัญเรื่องความไม่ประมาทซึ่งปลุชนโดยทั่วไปก็สามารถพบได้ในชีวิตประจำวัน

3.3 วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญแสดงอานุภาพของความเข้าใจ ความรัก และความเมตตา

วรรณกรรมประเภทนี้ได้แก่เรื่อง *There Are Beautiful Eyes* *The Bodhisattava On the Fragrant Mountain* *The Moon Bamboo* และ *The Path of Return Continues the Journey* แก่นความคิดสำคัญของวรรณกรรมประเภทนี้ทุกเรื่องต้องการสื่ออานุภาพของความเข้าใจ ความรัก และความเมตตาที่สามารถก่อให้เกิดสิ่งอัศจรรย์ภายในโลกแห่งความรู้สึกรของมนุษย์ได้ โดยการใช้วรรณกรรมเชิงสัญลักษณ์ซึ่งมีตัวละครที่มีอิทธิฤทธิ์หรือสามารถทำให้เกิดปาฏิหาริย์ได้เช่นเดียวกับคติความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ผู้ทรงรักและเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์อย่างประมาทขอบเขตมิได้

เรื่องความเข้าใจ ความรัก และความเสียสละอันเป็นหัวใจแห่งโพธิสัตว์ธรรมเป็นคติสำคัญแห่งพุทธศาสนิกายเช่น “...เพราะโพธิสัตว์กับเขานั้นเป็นสิ่งเดียวกันที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ปรัชญาเขาก็คือธรรมะของพระโพธิสัตว์ โดยนัยเดียวกัน ข้อธรรมแห่งโพธิสัตว์ก็คือปรัชญาเช่น...”^{๑๖} คติเรื่องพระโพธิสัตว์นี้บ้างก็ปรากฏเป็นแนวคิดหลักบ้างก็เป็นแนวคิดที่สอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ เพราะแนวคิดเรื่องความรัก ความเข้าใจ และความเสียสละเกิดจากการค้นพบธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่ง ทำให้บุคคลผู้ประจักษ์สัจจะแห่งความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสรรพสิ่งทั้งปวงและสามารถสัมผัสถึงความทุกข์ยากและความเศร้าโศกของมวลมนุษยชนอื่น ๆ ได้ สิ่งที่ผู้ประจักษ์ธรรมชาติที่แท้แล้วปรารถนาที่จะกระทำจึงเป็นการปฏิบัติเพื่อปลุกให้ผู้ที่ยังทนทุกข์ด้วยสาเหตุแห่งความไม่รู้(อวิชชา)ได้

^{๑๖} พงนา จันทรสันติ, *ปรัชญาเซน โพธิสัตว์ธรรม* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม, 2525), หน้า (6-7)

ตระหนักว่าสิ่งที่กักขังให้ตนอยู่ในความทุกข์คือความโลภ โกรธ หลง ดังนั้นผู้ที่อุทิศตนด้วยความหวังจะให้ผู้อื่นตื่นทางมโนวิญญาณจึงอาจเรียกได้ว่าเป็นพระโพธิสัตว์เช่นกัน

3.3.1 There are Beautiful Eyes

ในเรื่อง There are Beautiful Eyes ดิซ นัท ฮันห์ มุ่งนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นว่า การที่คนผู้หนึ่งมีศรัทธา ความรัก และพร้อมที่จะเสียสละทุกสิ่งแม้กระทั่งเลือดเนื้อและวิญญาณของตนให้แก่ผู้ที่ตนรัก แม้ว่าเขาผู้นั้นจะไม่ได้ได้รับความรัก ความซื่อสัตย์ หรือน้ำใจกลับมาเลย นั่นก็มีใช้สิ่งที่จะมาขัดขวางความศรัทธาและความรัก ความเข้าใจที่เขามีให้อีกต่อไป หากคนผู้นั้นมีสติในสิ่งที่ตนทำอยู่ตลอดเวลา “ความรัก” ของเขาจะเป็นความรักที่ประกอบด้วยความเข้าใจและการยอมรับความเป็นเช่นนั้นเองของสิ่งที่ตนรักอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับความรักและความปรารถนาดีที่ตัวละครรองในวรรณกรรมเรื่องนี้ซึ่งผู้เล่าเรียกเขาว่า ‘ชายหนุ่ม’ (The Young Man) มีต่อ ‘หญิงสาว’ (The Young Woman) ชายหนุ่มรู้ตัวอยู่เสมอว่าดวงตาที่สวยงามที่เขาได้มอบให้หญิงสาวซึ่งได้มาจากการผลแห่งการนั่งสมาธิของเขานั้น เขาให้ด้วยความรักอย่างแท้จริงโดยมิได้หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ แม้ว่าในตอนจบเขาจะถูกฆ่าตายด้วยน้ำมือของหญิงสาวก็ตาม การให้ของเขาก็มีได้หยุดตามลมหายใจของเขาไปด้วย เขาบอกกับคนรับใช้ของเขาบ่อยครั้งว่าตราบใดที่หญิงสาวมีความสุขเขาไม่มีทางที่จะรู้สึกเสียใจต่อเรื่องใด ๆ เลย ดังข้อความ

“...She asked him many questions about the young man, and the old servant explained quite frankly that the two pearls had been the result of many years of practice and purification, the crystallization of the young man’s mental and physical essence. The young man had told his servant many times that as long as she was happy, he would not regret anything. Even as the young man was being poisoned, he understood what was happening, and he told his servant that if he had any more precious pearls, he would offer them to her...”⁸⁹

เหตุการณ์ในวรรณกรรมเรื่องนี้ดำเนินไปตามลำดับปกติ สาเหตุของปมปัญหาแรกคือการที่ตัวละครเอกเป็นคนหน้าตาซีเห่ทำให้เธอปรารถนาที่จะมีหน้าตาสวยเช่นคนอื่น ๆ บ้าง ชายหนุ่มซึ่งเป็นตัวละครรองจึงมอบดวงตาที่สวยงามให้เธอ ความช่วยเหลือของชายหนุ่มก่อให้เกิดปมขัดแย้งที่สองคือเมื่อไรที่หญิงสาวได้พบหรือเพียงแค่เห็นหน้าชายหนุ่มเธอจะสูญเสียดวงตาที่

⁸⁹ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*, p. 54.

สวยงามและดวงตาของเธอจะกลายเป็นดวงตาคู่เดิม หญิงสาวจึงพยายามหาทางรักษาให้ดวงตาคู่นั้นอยู่กับเธอตลอดไป เธอเริ่มกลายเป็นคนเห็นแก่ตัวและหยิ่งโโสในความงามของตนเอง ในที่สุดความต้องการที่จะมีดวงตาที่สวยงามตลอดไปทำให้เธอตัดสินใจวางยาพิษฆ่าชายหนุ่ม ในตอนจบเป็นการปิดเรื่องแบบสมบูรณ์ หญิงสาวได้รู้ความจริงว่าชายหนุ่มมีความรักและปรารถนาดีต่อเธออย่างแท้จริงและไม่มีที่สิ้นสุด แม้ว่าเขาจะตายด้วยน้ำมือของหญิงสาวแต่เขามีได้โกรธเคืองเธอเลย เมื่อดวงตาของหญิงสาวกลับเป็นดวงตาคู่เดิมอีกหลังจากที่ชายหนุ่มตายไปแล้ว เธอลองอธิษฐานเพื่อขอดวงตาคู่งามเช่นเดิมที่เคยทำมาอีกครั้ง เธอจึงได้รู้ว่าเธอได้ทำผิดอย่างมหันต์กับชายหนุ่มผู้เปี่ยมด้วยความรักและความเสียสละ

“ชายหนุ่ม” เป็นตัวละครที่มีลักษณะเหนือจริง ในเรื่อง *There are Beautiful Eyes* ดิชนัท ฮันท์ ตั้งใจสร้างให้ตัวละครเอกและตัวละครรองสื่อความหมายต่างกัน กล่าวคือ ตัวละครเอกทำหน้าที่สื่อความเป็นไปในทางโลก ตัวละครรองทำหน้าที่ในการสื่อแก่นความคิดสำคัญทางด้านศาสนา โดยมีเหตุการณ์ที่ชักนำให้ตัวละครทั้งสองต้องมาเกี่ยวข้องกันเพื่อสื่อแก่นความคิดสำคัญเรื่องความเข้าใจที่ก่อให้เกิดความรักความเมตตาที่แท้จริงจนกระทั่งบุคคลสามารถเสียสละตนเองเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ได้อย่างจริงใจเฉกเช่นความรักความเมตตาที่พระโพธิสัตว์มีต่อสรรพสัตว์บนโลกมนุษย์

ลักษณะเหนือจริงดังกล่าวของตัวละครรองคือ “ชายหนุ่ม” (The Young Man) แสดงออกทางพฤติกรรมของตัวละคร ชายหนุ่มแสดงปาฏิหาริย์โดยเขาสามารถเนรมิตให้ตัวละครเอกซึ่งหน้าตาไม่สวยโดยเฉพาะที่ดวงตาของเธอให้เธอมีดวงตาที่แสนสวยได้ด้วยผลจากการนั่งกรรมฐานอย่างสม่ำเสมอของชายหนุ่ม แม้ว่าในตอนจบเขาจะถูกหญิงสาวซึ่งเป็นตัวละครเอกลอบวางยาพิษจนตาย แต่ปาฏิหาริย์ที่เขาเคยทำให้หญิงสาวที่เขารักก็ยังคงอยู่ และเขาก็ได้ตายจากไปอย่างมีความสุข การที่ ดิชนัท ฮันท์ สร้างตัวละครรองซึ่งทำหน้าที่สื่อแนวคิดทางศาสนาเรื่องอุดมคติพระโพธิสัตว์ในเรื่องนี้เป็นตัวละครรอง เป็นเพราะ ดิชนัท ฮันท์ ต้องการเน้นน้ำหนักในการนำเสนอไปที่ตัวละครเอกซึ่งสื่อความเป็นไปในทางโลกที่เต็มไปด้วยความโลภ โกรธ หลง ว่าไม่อาจจะทำให้ผู้ที่มีความรักความเข้าใจอย่างแท้จริงต่อผู้อื่นคลอนแคลนได้แม้ว่าตัวเองต้องตายไปดังที่ในตอนจบกล่าวไว้ว่า

“...Then, as she read the last two words of the book, two shining pearls appeared, sparkling on the page. She picked them up, overcome with pain and joy, and she cried, ‘Oh, my dear one! My heart is loathesome and ungrateful, but your

love is boundless.’ And the young man, lying quietly in the earth, smiled, once again offering the two shining pearls.”⁹⁰

3.3.2 The Bodhisattava on the Fragrant Mountain

วรรณกรรมเรื่อง *The Bodhisattava on the Fragrant Mountain* เป็นวรรณกรรมที่นำแนวคิดเรื่องความรักและการเสียสละของพระโพธิสัตว์ที่ปรารถนาจะให้สรรพสัตว์ตื่นทางมโนวิญญาณเพื่อความพ้นทุกข์ เพราะประสบการณ์ที่แท้ของแต่ละบุคคลที่ได้มาจากการปฏิบัติและศึกษารวมเท่านั้นจึงจะทำให้บุคคลพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง ไม่มีใครสามารถหิบบิ้นหรือถ่ายทอดประสบการณ์ดังกล่าวให้แก่ผู้อื่นได้นอกจากตัวของบุคคลคนนั้นเองมาเป็นแก่นความคิดสำคัญในการสร้างสรรค์วรรณกรรมโดยเสนอผ่านเค้าโครงเรื่องที่น่ามาจากการตำนานเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์กวนอิมของจีนและเวียดนาม ดังนั้นในตอนจบเราจะพบว่าคำสัญญาที่พระโพธิสัตว์กวนอิมขอจากพระบิดาและพระมารดาก็คือขอให้พวกเขาทำการศึกษาและปฏิบัติธรรมเพื่อช่วยเหลือสรรพชีวิตทั้งหลายดังข้อความนี้

“...Sister Wonderous Goodness consoled him. ‘If you and mother vow to practice the Buddha’s teachings wholeheartedly, you will end your own afflictions and begin the task of saving all living beings. If you do that, my body will be restored as before.’...”⁹¹

วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ ดิซ นัท ฮันห์ เล่าให้เด็กที่หมู่บ้านพลัม (Plum Village) ฟังอีกทั้งยังเป็นเรื่องที่ใช้วัตถุดิบในการสร้างงานจากตำนานเรื่องพระโพธิสัตว์กวนอิมของจีนและเวียดนามซึ่งมีอยู่ในคัมภีร์ที่เขียนเป็นภาษาฮ้านมาก่อนแล้วเมื่อสมัยศตวรรษที่ 16 ตัวละครเอกของเรื่องคือ “พระโพธิสัตว์กวนอิม” (Bodhisattava Kwan Yin) หรือที่ในเรื่องเรียกว่า “Sister Wonderous Goodness” ซึ่งชาวเวียดนามและพุทธศาสนิกชนต่างทราบกันเรื่องภูมิหลัง ลักษณะนิสัยและการมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์อยู่แล้ว ดังนั้นการที่ ดิซ นัท ฮันห์ สร้างตัวละครให้มีลักษณะเหมือนจริงนั้นมีได้มีเจตนาที่จะสื่อเน้นสำคัญใดผ่านตัวละครเอกเป็นพิเศษนอกจากเนื้อหาและสาระที่มีอยู่เดิม เจตคติของ ดิซ นัท ฮันห์ ต่อการสร้างสรรคัวรรณกรรมเรื่องนี้คือ เพื่อเผยแผ่ตำนานพระโพธิสัตว์กวนอิมพร้อมกับสอดแทรกความสำคัญของความรักและความเสียสละของพระโพธิสัตว์

⁹⁰Ibid., p.55.

⁹¹Ibid., p. 71.

3.3.3 The Moon Bamboo

วรรณกรรมเรื่อง The Moon Bamboo มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้วรรณกรรมเป็นสื่อเสนอทัศนะใหม่ในการมองโลกเพื่อบรรเทาความทุกข์ของชาวเวียดนามที่ต้องจากเวียดนามมาอยู่ในประเทศต่าง ๆ โดยทิ้งพ่อแม่พี่น้องผู้เป็นที่รักไว้ข้างหลัง

แก่นความคิดสำคัญในวรรณกรรมเรื่อง The Moon Bamboo การเสนอให้ผู้อ่านเห็นว่าแม่ในยามที่เราไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ในสถานที่ที่เรารักและผูกพัน หรือมีอาจอยู่ใกล้บุคคลที่เรารักและห่วงใย แต่หากเรามีความรักที่แท้จริงต่อสิ่งเหล่านั้นแล้ว เราก็สามารถดำรงอยู่ในสถานที่ที่เรารักและดูแลเอาใจใส่บุคคลที่เรารักและห่วงใยได้แม้เราจะอยู่คนละแห่งหนตำบลไกลสักเท่าใด เหมือนกับตัวละครเอกของวรรณกรรมเรื่องนี้ที่ชื่อว่า ‘เมีย’ (Mia) เมียไม่มีครอบครัวที่อบอุ่นเมื่อเธอได้มีครอบครัวของตนเองก็กลับมีอันที่จะต้องพลัดพรากจากครอบครัวไป แม่ต่อมาเมียจะสามารถยอมรับการต้องพลัดพรากจากครอบครัว สถานที่ที่ตนรักและคุ้นเคย (ดวงจันทร์) ได้อย่างเจ็บปวด แต่เมื่อเธอได้มีครอบครัวใหม่บนโลก ต่อมาเมียบอกได้มีโอกาสพบกับครอบครัวของเธอจากดวงจันทร์อีกครั้ง ด้วยความรักที่เธอมีต่อครอบครัวทั้งสองของเธอ เมียจึงตัดสินใจจะเอาใจตัวเองเป็นสองซีก (ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าตนจะต้องตาย) ด้วยความปรารถนาว่าตนได้อยู่ดูแลให้มีความสุขกับครอบครัวทั้งสองของเธอพร้อม ๆ กันได้ แต่ด้วยปาฏิหาริย์เมียสามารถแบ่งร่างออกเป็นสองส่วนได้ หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้น เมียได้เข้าใจว่าทุกคนสามารถอยู่ในทุก ๆ ที่ในเวลาเดียวกันจากตรงไหนก็ได้ในจักรวาลนี้ เราไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาและสถานที่ เพราะ “เมื่อผู้ใดสัมผัสบางสิ่งบางอย่างด้วยความมีสติอย่างลึกซึ้ง มองอย่างลึกซึ้งแล้วไซ้ เขาหรือเธอผู้นั้นก็จะสามารถสัมผัสเราได้...”⁹² ดั่งข้อความนี้

“...Both Earth and Moon lived in her own heart, and Mia was at peace...”⁹³

แก่นความคิดดังกล่าวนี้มีแนวคิดเรื่อง “เอกภาพในสรรพสิ่ง และสรรพสิ่งในภาวะหนึ่งเดียว” แฝงอยู่ กล่าวคือ หากเรามีความรักและความปรารถนาดีอย่างแท้จริงต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เราไม่อาจเก็บรักษาให้อยู่กับเราได้ทางกาย แต่เราก็ยังสามารถทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อสิ่งที่เรามาได้จากทุกขณะ แล้วระยะทางหรือกาลเวลาก็จะไม่เป็นอุปสรรคสำหรับบุคคลผู้ตระหนักรู้เช่นนั้นอีกต่อไป

⁹² ดิษ นัท ฮันห์, ปลูกรัก: วิธีฝึกมองอย่างลึกซึ้งตามคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท, หน้า 74.

⁹³ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*, p. 186.

เปรียบเหมือนความรักความเมตตาอันยิ่งใหญ่ที่พระโพธิสัตว์มีต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย จึงสามารถแบ่งภาคลงมาบน โลกมนุษย์เพื่อช่วยสรรพสัตว์และสามารถสละได้แม้กระทั่งเลือดเนื้อของตน

โครงเรื่องในระดับแรก(โครงเรื่องในระดับที่ยังไม่ได้ตีความ)ของวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นเรื่องราวชีวิตของตัวละครเอกชื่อว่า‘เมีย’ (Mia) ซึ่งเป็นลูกกำพร้า เธออาศัยอยู่กับป้าและลูกของป้าอีกสองคนซึ่งโหดร้ายกับเธอทั้งทางร่างกายและจิตใจจนทำให้เธอตัดสินใจหนีออกจากบ้านและได้ไปพบต้นไม้ที่สูงขึ้นไปพาดถึงดวงจันทร์ เมียจึงได้พบกับค่านซึ่งเป็นคนบนดวงจันทร์ เมียตกลงอยู่กับค่านบนดวงจันทร์จนมีลูกด้วยกันสองคน แต่ต่อมาเมื่อค่านซึ่งเป็นคนที่หลงรักเมียพบว่าเมียอยู่บนดวงจันทร์เขาก็หาทางพูดให้เมียยอมลงมาจกดวงจันทร์จนได้ ขณะที่ทั้งเมียและค่านกำลังปีนลงมาจกดวงจันทร์ค่านได้จัดการตัดต้นไม้เพื่อป้องกันไม่ให้เมียพรางจากเขาไปอีกเมียจึงต้องจำใจและตัดใจอยู่กับค่านบนโลกจนมีลูกด้วยกันหนึ่งคน แต่วันหนึ่งเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดได้เกิดขึ้นกับเธอ เมียได้พบค่านและลูก ๆ ซึ่งกลายเป็นก้อนเมฆลอยผ่านบ้านของเธอและค่าน พวกเขาจึงได้กลายร่างลงมาบนโลกมนุษย์และขอร้องให้เมียกลับไปอยู่กับเขาอีกครั้งหนึ่ง การพบกันครั้งนี้บีบบังคับให้เมียต้องเลือกครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งซึ่งเธอไม่อาจจะตัดใจจากครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งได้ เมียรักและห่วงใยครอบครัวทั้งสองเท่ากัน ในที่สุดเธอก็ตัดสินใจเอาผิดว่าตัวเองและได้เกิดอภินิหารทำให้เธอสามารถแบ่งร่างไปอยู่กับครอบครัวทั้งสองได้

โครงเรื่องในระดับที่สองคือโครงเรื่องที่แสดงความสามารถในการเสี่ยสละอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่เกิดจากความรักที่เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาโดยผ่านตัวละครเอก ผู้อ่านสามารถตีความได้จากความคิดของตัวละครเอกเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องความรักและความเมตตาของพระโพธิสัตว์ หลังจากที่ตัวละครได้ผ่านเหตุการณ์การแบ่งร่าง ยกตัวอย่างเช่นเมื่อเมียย้อนนึกถึงยามที่แม่ของเธอยังมีชีวิตอยู่เคยบ่นว่าอยากจะมีมือสักสี่มือ แม้จะได้สามารถทำงานให้คนที่แม่รักได้ตามที่ทุกคนปรารถนา

“Mia had thought, at the time, how strange a person with four arms would look. But a few days later, her mother took her to a temple where she saw a Buddha with many arms, each holding something different-----a pen, a lotus flower, a flute-----to perform a different task. Mia’s mother told her it was Kwan Yin Bodhisattva, who had a thousand arms to perform a thousand deeds,

and a thousand eyes to see a thousand things. Mia's mother had only wished for four arms."⁹⁴

อย่างไรก็ตามเมื่อผ่านเหตุการณ์ที่เมี่ยต้องตัดสินใจเลือกครอบครัวทั้งสองของเธอ เมี่ยจึงเข้าใจแล้วว่าแม่ของเธอไม่ได้อยากจะมีมือสี่มือหรือตาพันตาอย่างแม่บอก แต่แม่เพียงอยากจะทำให้ทุกคนมีความสุขเท่านั้นดังข้อความต่อไปนี้

"But in truth, Mia's mother did not really need four arms. With only two, she cared for Mia's grandmother, assisted her husband, cared for Mia, managed the household tasks, and worked in the garden. She was as talented as Kwan Yin..."⁹⁵

นอกจากนั้นทัศนคติที่แสดงให้เห็นว่าคนทั่วไปก็สามารถทำเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ได้ด้วยความรักและความปรารถนาดีที่มีให้บุคคลรอบข้างยังถ่ายทอดผ่านความคิดของตัวละครเอกที่กล่าวถึงความปรารถนาของหญิงชาวบ้านคนอื่นที่อยากจะมีมือหลาย ๆ มือไว้ทำงานหลาย ๆ อย่างในขณะเดียวกันเพื่อคนที่พวกเขารัก ดังข้อความนี้

"Mia knew other village women who expressed the desire to turn into four or five persons-----one to care for their own parents, one to care for their husband's parents, one to care for their husband and children, another to cook the meals and tend the garden. Mia wished everyone could divide themselves as she had, like a plant that puts forth shoots to create new plants."⁹⁶

ตัวละครเอกในเรื่อง *The Moon Bamboo* ชื่อว่า "เมี่ย" (Mia) เป็นตัวละครที่มีลักษณะเหนือจริงทางพฤติกรรมซึ่งปรากฏในตอนจบของเรื่อง เมื่อเรื่องดำเนินถึงจุดวิกฤตเมี่ยต้องตัดสินใจว่าตนจะเลือกไปอยู่กับครอบครัวบนดวงจันทร์ซึ่งเมี่ยต้องจากมาโดยไม่คิดว่าจะมีทางกลับมาพบกันได้อีก หรือเมี่ยจะเลือกอยู่กับครอบครัวบนโลก เมี่ยไม่ต้องการให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องเป็นทุกข์ เมี่ยอยากจะสามารถแบ่งร่างเป็นสองส่วนเพื่อจะได้ไม่ทำให้สามีและลูกที่ตนรักต้องทุกข์ แต่เมี่ยก็ทำไม่ได้จึง

⁹⁴ Ibid., p. 184.

⁹⁵ Ibid., p. 185.

⁹⁶ Ibid., p. 185.

ตัดสินใจเอาמידแทงตัวเอง ปรากฏว่าร่างของเม็บบ้างออกเป็นสองส่วนได้ เม็บบ้างสองส่วนจึงต่างแยกย้ายกันไปอยู่กับครอบครัวทั้งสองของคนดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

“... ‘On earth I miss the Moon, I long terribly for Dan, Spring, and Summer. On the Moon I would long for Tao and Autumm. What should I do?’

...Panic-stricken, Mia gasped in terror. Not knowing which family to choose, she grabbed a knife from a corner of the room and plunged it into her head.

...at a most scared and magical moment, and something most wonderous occurred. The knife, as if it had a will of its own, proceeded to cleanly cut through Mia’s head, neck, and body, dividing Mia into two identical and whole Mias....One Mia, whose hand still held the knife, said to the other Mia, ‘Sister, you take Dan and find a way to return to the Moon. I’ll stay here.’”

การที่ ดิซ นัท ฮันท์ สร้างให้ตัวละครมีลักษณะเหนือจริงเช่นนี้ (สามารถแบ่งร่างได้) ก็เพื่อให้ตัวละครเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายให้สอดคล้องกับแก่นความคิดสำคัญเรื่องความรักและความเสียสละคู่เคียงความรักของพระโพธิสัตว์ที่ ดิซ นัท ฮันท์ ต้องการ ในเรื่อง *The Moon Bamboo* เราจะเห็นว่า เพราะความรักที่เม็บบ้างมีต่อทั้ง 2 ครอบครัวของเธอบีบบังคับให้เธอต้องเลือกใช้มิดแทงตัวเองทั้ง ๆ ที่เธอคิดว่าเธอต้องตาย เม็บบ้างไม่คำนึงถึงเหตุผลความเป็นจริงที่จะเกิดขึ้นอีกต่อไป การตัดสินใจเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าความรักของเม็บบ้างได้แปรเปลี่ยนจากความรักที่ยังผูกพันกับเงื่อนไชทางโลกมาเป็นความรักในโลกแห่งจิตที่อยู่พ้นข้อจำกัดแห่งตรรกวิทยา การที่เม็บบ้างสามารถแบ่งร่างได้อย่างไม่คาดฝันจึงเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงการก้าวพ้นขอบเขตแห่งตรรกวิทยา ลักษณะเหนือจริงที่ตัวละครสามารถแบ่งร่างได้นี้ก็เพื่อสื่อว่าความรักที่แท้จริงจะทำให้บุคคลผู้นั้นยอมเสียสละได้แม้กระทั่งความสุขและชีวิตของตนเองเฉกเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ผู้สามารถแบ่งภาคลงมาช่วยเหลือสรรพสัตว์ที่ตกทุกข์ได้ยากด้วยความรักและความกรุณาตามที่เม็บบ้างคิด

“Earth Mia lived happily with Tao and Autumm. Though she was Earth Mia, she was no different from Moon Mia. She was neither younger nor smaller. Her heart filled with warm affection, and she smiled whenever she

thought of Moon Mia. She was at ease, knowing that her identical half was caring for Dan and the children.”^{๙๗}

นอกจากลักษณะเหนือจริงดังกล่าวจะทำหน้าที่สื่อแก่นความคิดสำคัญให้ชัดเจนยิ่งขึ้นแล้ว ภูมิหลังและสถานภาพของตัวละครซึ่งเป็นหญิงชาวบ้านธรรมดา ๆ ยังเป็นอีกส่วนที่ช่วยบอกความ สัมพันธ์ของการนำแนวคิดแนวปฏิบัติทางศาสนามาประยุกต์ใช้กับชีวิตคนธรรมดาทั่วไป อีกทั้งยัง แสดงให้เห็นทัศนะของเซนที่เชื่อว่าธรรมชาติแห่งพุทธะมีอยู่แล้วภายในมนุษย์ทุกคน ดิช นัท ฮันท์ จึงได้ใช้ตัวละครที่เป็นชาวบ้านธรรมดามาสื่ออุคมคติเรื่องพระโพธิสัตว์แทนที่จะใช้ตัวละครที่มี สถานภาพสูงส่งกว่านี้

3.3.4 The Path of Return Continues the Journey

ดิช นัท ฮันท์ แต่งวรรณกรรมเรื่องนี้เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ทางธรรมหลังจากผ่าน ความเจ็บปวดจากการสูญเสียลูกศิษย์ในโครงการเยาวชนเพื่อบริการสังคมในเวียดนาม ดิช นัท ฮันท์ เสนอทัศนะเรื่องการมองทุกสิ่งอย่างลึกซึ้งเพื่อจะได้มองเห็นปัญหาที่แท้จริงของความขัดแย้ง และสาเหตุที่แท้ของความคิดเรื่องชีวิตและความตาย ดังที่ ดิช นัท ฮันท์ กล่าวว่า “...พลังเมตตาในตัวเธอจะเปลี่ยนชีวิตเธอให้งดงามขึ้น เมตตาเกิดจากความเข้าใจ และความเข้าใจคือผลจากการ มองอย่างลึกซึ้ง”^{๙๘}

เรื่อง The Path of Return Continues the Journey นำเสนอแนวคิดเรื่องชีวิตและความตายมิ ได้เป็นสิ่งที่แตกต่างกันหากเราเข้าใจและยอมรับธรรมชาติที่แท้ประการนี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ สรรพชีวิตและสรรพสิ่ง แท้จริงแล้ว “การมีชีวิต” และ “ความตาย” เป็นเพียงคำที่คนเรากำหนด ให้มิให้เป็นเท่านั้น ความตายคือการละทิ้งเรือนกายซึ่งเป็นเหตุที่มาแห่งความอยากและความ โกรธ ชีวิตหลังความตายจะเป็นเช่นไรมิได้เป็นสิ่งที่น่ากลัวอีกต่อไป หากคนคนหนึ่งมีศรัทธาใน การปฏิบัติงานใด ๆ อย่างมั่นคงเช่นเดียวกับตัวละครทั้ง 5 ตัวที่กล่าวถึงในเรื่อง ไม่ว่าจะป็นหรือ ตายกิจกรรมที่ทำมาจะได้รับการสานต่อโดยผู้อื่นต่อไป ฉะนั้น เมื่อเรามีศรัทธาที่จะทำสิ่งใดด้วยความ รักและเสียสละเพื่อผู้อื่นอย่างแท้จริงความตายก็ไม่อาจขัดขวางความตั้งใจของเราได้ ดังข้อความที่ตัวละครสนทนากันถึงเรื่องดังกล่าวโดยใช้การเฝ้าถ่านเป็นความเปรียบว่าเมื่อถ่านเฝ้าไหม้

^{๙๗} Ibid., p. 183.

^{๙๘} ดิช นัท ฮันท์, ปลุกรัก: วิธีฝึกมองอย่างลึกซึ้งตามคตินิพุทธศาสนา มหานาน, หน้า 107

ไปแล้วก็ยังคงเหลือความร้อนซึ่งเป็นพลังงานชนิดหนึ่งที่มีผลต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งอื่น ๆ อีกมากมายในธรรมชาติทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ดังข้อความต่อไปนี้

“MAI: If you set fire to a piece of charcoal, it burns red and becomes heat. When the fire dies, the charcoal is reduced to ash. Heat is the afterlife of the charcoal. From then on, the heat begins an uninteruptes process of influences, either in terms of energy or physical properties. And that process of transformation, like a chain reaction, takes place either directly or indirectly in relation to other processes of transformation.

TUAN:

MAI: Yes, “correlated reactions.” Nothing can be lost; yet at the same time, nothing that remains static can keep its nature intact.”^{๙๙}

นอกจากแนวคิดเรื่องดังกล่าวแล้ว แนวคิดอีกประการที่น่าเสนออย่างเด่นชัดในเรื่องนี้คือการเสนอให้ผู้อ่านมองบุคคลที่เป็นผู้ฆ่าในอีกมุมมองหนึ่งของความเป็นจริง นั่นคือเสนอให้ผู้อ่านเห็นว่าสาเหตุที่แท้จริงของการเข่นฆ่ากันคือความกลัวที่ซ่อนอยู่ภายในจิตใจของคนเราทุกคนดังที่ตัวละครกล่าววว่า

“TUAN: I agree with you, Sister Mai. ‘Youth for Social Service’ is just a label that they pasted on the objects of their hatred or fear, an object that exists only in their perception. It has nothing to do with us as persons. They shot only at the object of their fear and hatred, but because they had pasted the label of this object on us, they ended up shooting us, and we died by mistake. They killed us because they truly did not know who we were.”^{๑๐๐}

วรรณกรรมบางเรื่องไม่จำเป็นต้องมีปมขัดแย้งของเรื่องเสมอไป เพราะในบางครั้งวรรณกรรมก็อาจทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดและทัศนคติของตัวละครในเรื่องต่าง ๆ โดยมีได้จำกัดเฉพาะแนวคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้ นอกเหนือจากแก่นความคิดสำคัญซึ่งเป็น

^{๙๙} Thich Nhat Hanh, “The Path of Return Continues the Journey,” *Love in Action* (CA: Parallax Press, 1996), p.

^{๑๐๐} Ibid., p.30.

ประเด็นกว้าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้อภิปรายความคิดปลีกย่อยที่เกี่ยวข้องกันอีกมากมาย ดังนั้นวรรณกรรมเรื่องนั้นจึงต้องการกลวิธีการ-ดำเนินเรื่องที่มีความเป็นอิสระในการถ่ายทอดความคิด ดังเช่นวรรณกรรมเรื่อง *The Path of Return Continues the Journey* ดิซ นัท ฮันห์ กำหนดให้เรื่องดำเนินไปภายใต้กรอบที่ถูกกำหนดให้เป็นจุดเปิดเรื่องและจุดจบของเรื่อง ซึ่งเปิดเรื่องด้วยการเริ่มเดินทางไปยังหมู่บ้านแห่งหนึ่งของตัวละครทั้งหมดในโลกหลังความตาย โดยมีได้มีปมขัดแย้ง จุดวิกฤต และจุดคลี่คลายปัญหาแต่อย่างใด

บางครั้งหากเรามองดูก้อนหินก้อนหนึ่งอย่างสงบ เราอาจพบความจริงที่ว่าก้อนหินก้อนนั้นก็เหมือนกับชีวิตคนเรา มันย่อมผ่านแดด ผ่านฝน ผ่านหนาว ผ่านทั้งพายุที่บ้าคลั่ง ผ่านสายน้ำที่เชี่ยวกราก ผ่านสายลมที่อ่อนโยน ผ่านกาลเวลาที่แสนยาวนาน ที่กักร่อนก้อนหินให้เล็กลง หากแต่กล้าแกร่งยิ่งขึ้น สงบและมั่นคงยิ่งขึ้น ในขณะที่เรามองก้อนหินเราจึงเห็นสังขรณ์ที่ผุตัวของมันออกมาเอง โดยก้อนหินไม่ต้องเอ่ยถึงความปรวนแปรและความรุนแรงที่ธรรมชาติกระทำต่อมันเลย ก้อนหินอาจทำให้เราได้ตระหนักว่าคนก็สามารถแข็งแกร่งและมั่นคงดุจเดียวกับมันได้ ความทุกข์ทรมานที่ผ่านมาในชีวิตไม่ว่าจะหนักหนาสาหัสสักเพียงใด เราก็สามารถแปรเปลี่ยนให้กลายเป็นส่วนเสริมสร้างความแข็งแกร่ง ความมั่นคง และความสงบสุขแก่เราได้ ด้วยการยอมรับและด้วยความเข้าใจในธรรมชาติที่แท้ของสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องเป็นไปอย่างเกื้อหนุนและมีอิทธิพลต่อกัน ดังเช่นก้อนหิน หากแต่หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของเราคือการกระทำดุจเดียวกับก้อนหิน สงบ เย็น แข็งแกร่งและมั่นคง เพื่อชักนำให้ผู้ตกทุกข์่อีกมากมายที่ยังไม่เคยหันมามองดูก้อนหินนั้นอย่างจริงจังได้เห็นสิ่งที่เรามีได้เปิดเผยหรือบอกเล่าด้วยคำพูด แต่เราบอกได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ชัดเจนถึงทุกสิ่งที่เป็นอย่างที่เราเป็นด้วยการกระทำของเรา

ผู้วิจัยใช้ความเปรียบข้างต้นนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่าการที่ ดิซ นัท ฮันห์ เลือกใช้กลวิธีการนำเสนอแก่นความคิดสำคัญในวรรณกรรมเช่นเดียวกับที่ก้อนหินได้แสดงสังขรณ์ให้มนุษย์เห็นนั้นเป็นเพราะปัญหาในชีวิตเราบางเรื่องก็ไม่อาจแก้ไขได้ด้วยการตั้งโจทย์ปัญหาที่แสดงตัวออกมาอย่างชัดเจน (เช่นเดียวกับปมขัดแย้งในวรรณกรรม) เนื่องด้วยปัญหาหรือปมขัดแย้งต่าง ๆ จะเป็นปัญหาหรือไม่มันขึ้นอยู่กับทัศนคติและการมองโลกของคนแต่ละคน ดังที่ตัวละครตัวหนึ่งชื่อตวน (Tuan) กล่าวว่

“Tuan (in a low voice, to himself) : The mind is like a painter. It can paint anything it wants.”¹⁰¹

¹⁰¹ Thich Nhat Hanh, *Love in Action*, p.15.

ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในบางครั้งคือการเดินทางตามเส้นทางชีวิตของตนอย่างสงบนิ่ง ผ่อนคลาย และมีสติพอที่จะมองเห็นหนทางที่คิดว่าในแต่ละครั้งเมื่อถึงทางแยก แล้วการเดินทางสายชีวิตครั้งต่อไปก็จะปราศจากปัญหาเพราะเราได้รู้แล้วว่าแม้เราจะเลือกทางผิดไปบ้างหรือแม้จะไม่มีทางให้เราเลือกเลยมันก็เป็นเพียงแค่ทางเดินทางหนึ่ง หากเราเดินอย่างมีสติแม้ทางเดินที่เราเลือกจะเป็นทางตันหรือเต็มไปด้วยขวากหนามเราก็จะยอมรับมันแล้วเลียวซ้ายหรือขวาเพื่อหาทางออกต่อไป ทุก ๆ ก้าวของเราจะทำให้เราเหยียบย่างได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น ดังนั้น สิ่งสำคัญคือ เราพึงเข้าใจสังขารหรือธรรมชาติที่แท้ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งสามารถถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมที่ไม่มีโครงเรื่องได้อย่างลึกซึ้งและผ่อนคลาย

ในวรรณกรรมเรื่อง *The Path of Return Continues the Journey* ใช้รูปแบบบทละครไม่มีโครงเรื่องและไม่แบ่งเป็นฉากเป็นองก์ การดำเนินเรื่องโดยตัวละครตั้งแต่ต้นจนจบเน้นที่บทสนทนาของตัวละคร 5 คน เกี่ยวกับแนวคิดทางศาสนาเรื่องการมองลึกลงสู่ธรรมชาติที่แท้และสัญญาตาที่มีผลต่อทัศนคติเรื่องการทำงานบริการสังคม โดย ดิช นัท ฮันท์ กำหนดระยะเวลาของบทสนทนาให้อยู่ระหว่างการพบกันบนเรือที่ 'มาย' (ตัวละครที่ตายไปก่อนแล้วในเหตุการณ์การเผาตัวตาย) พายเรือมารับ หลังจากตัวละคร 4 คนที่ถูกยิงตายไปจนกระทั่งเรือแล่นไปถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งอีกฟากของแม่น้ำ การที่ ดิช นัท ฮันท์ เลือกใช้บทละคร(ที่ไม่มีโครงเรื่อง)ซึ่งเป็นรูปแบบวรรณกรรมที่มีบทสนทนาและบุคลิกลักษณะของตัวละครเป็นส่วนที่โดดเด่นมากกว่าวรรณกรรมในรูปแบบอื่น ๆ เมื่อนำมาพิจารณาพร้อมกับลักษณะความเป็นวรรณกรรมแนวสัญลักษณ์ด้วยการใช้ฉากเป็นสองฝั่งแม่น้ำแทนการให้ภาพของการคิดแบ่งแยกของมนุษย์ (Dualistic vision) ทำให้สามารถถ่ายทอดแนวคิดเรื่องสัญญาตาผ่านประเด็นเรื่องความตายและการมีชีวิตได้อย่างแนบคาย นอกจากนั้นการที่ ดิช นัท ฮันท์ กำหนดให้ตัวละครซึ่งตายด้วยสาเหตุทางการเมืองเป็นนักศึกษาในโครงการเยาวชนเพื่อบริการสังคมยังเป็นส่วนที่ทำให้ประสบการณ์อันเต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลาย สับสนวนววย ไม่ปะติดปะต่อกัน และมีความหมายไม่ชัดเจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสามารถสื่อแก่นความคิดสำคัญทั้งในเรื่องศาสนา โลกทัศน์และชีวิตทัศน์ และกิจกรรมทางสังคมที่แต่ละปัจเจกมีอิทธิพลต่อกันและกัน ได้อย่างกลมกลืนและมีเอกภาพ

ตัวอย่างเช่นในตอนหนึ่งที่มายอธิบายเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่เพื่อน ๆ คนอื่นมีต่อการฆ่าและการไม่ฆ่า การตายและการมีชีวิต และการเลือกทำสิ่งใดก็ได้ตามใจปรารถนาในชีวิต หลังความตายให้ 'ฮี้' (Hy) ฟังว่า เรื่องต่างที่ทุกคนมานั้นล้วนมาพื้นฐานมาจากความเข้าใจในปรัชญาปารมิตาสูตรทั้งสิ้น เมื่อเราเห็นโฉมหน้าที่แท้ของสรรพสิ่งว่าประกอบขึ้นจากความไม่มี

ตัวคน เราจะตระหนักว่าจิตใจก็เปรียบได้กับช่างเขียน โลกจะดูเลวร้ายและมีดมนสำหรับเรา หรือสดใสสวยงามและเป็นอิสระก็ขึ้นกับจิตใจของเราเอง

“Mai: What wouldn't you be able to understand, Hy? **Just a while ago we discussed the *Prajnaparamita* itself! We each paint our lives.** If your work is broad and free, your life will be broad and free, also. That is all. We create our own worlds with our visions, conceptions, and thoughts. **We might create a constricted world of suffering and sorrow, or one that is immense and free, a truly beautiful place. The essential ingredient is a spirit of openness, tolerance, and freedom.**”¹⁰²

และหากมองว่าการทำงานบริการสังคมของมายและคนอื่นๆ ได้จบลงแล้วหลังจากที่พวกเขาตาย นั่นเป็นเพราะคนที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นยังมองไม่เห็นเมล็ดพันธุ์แห่งความตั้งใจในการสร้างสันติภาพที่ผู้ตายได้หว่านไว้ในใจของผู้ทำงานบริการสังคมคนอื่นๆ เขามองที่การมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของสังขารเป็นที่ตั้งแต่หากเขามองดูและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่มายและเพื่อนได้ทำไว้อย่างลึกซึ้งถึงเหตุที่มาแห่งการกระทำ เขาจะรู้ว่าการตายมิใช่การสิ้นสุด เพราะเมล็ดพันธุ์แห่งความตั้งใจที่จะช่วยเหลือประชาชนคนอื่นๆ ของมายและเพื่อนๆ ยังคงเจริญเติบโตและงอกงามอยู่ในใจของผู้ที่ยังมีชีวิต สิ่งเหล่านี้ผลิดอกออกผลเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่อย่างแข็งขันในโลกของคนเป็น ดังข้อความ

“Mai: I have gone to many places. Up the mountain, down to the sea. Don't you see ? I'm still wearing white grapefruit blossoms in my hair. Even though my eyes have seen our ruined garden and rice fields, my heart has been set free. I know that peace will come. The wheel is turning in that direction. **I've gone through entire areas where the forests have been burned down, charred and black, where the bombs have crushed everywhere...**

Lanh: Can the dead do anything to help the living, Sister?

¹⁰² Ibid., p. 33. (เป็นการเน้นของผู้วิจัย)

Mai (*laughs*): I died a long time ago, but I know I am not really dead. The voice and figure in front of you are only my voice and body in relation to yours. I am still present in the world of the living, and there I go on with my work.”¹⁰³

แต่หากจะถามว่าเหตุใด ดิซ นัท ฮันท์ จึงประพันธ์วรรณกรรมเรื่องนี้ซึ่งเป็นผลจากการภาวนาหลังความสะเทือนใจที่ได้รับข่าวการถูกลอบสังหารของศิษย์ในโครงการเยาวชนเพื่อบริการสังคมออกมาในรูปแบบบทละครที่ตัวละครต่างมีลักษณะที่แสดงออกทางกิริยา ท่าทาง และคำพูด หยอกลือที่ผ่อนคลายและสดใสทั้ง ๆ ที่สาเหตุการตายของนักศึกษาทั้ง 5 คนน่าจะนำความโศรกแค้นมาสู่มิตรสหายของพวกเขา ผู้อ่านน่าจะลองมองในมุมกลับของการพิจารณาองค์ประกอบของวรรณกรรมมาเป็นเจตคติในการนำเสนอมุมมองอีกด้านของความตายโดยผ่านตัวละครทั้ง 5 คนดูบ้าง

ผู้อ่านได้อ่านวรรณกรรมเรื่องนี้แล้วย่อมได้รับทราบข้อมูลรวมทั้งที่มาของการประพันธ์วรรณกรรมเรื่องนี้และภูมิหลังทางความคิดของตัวละครจากบทบันทึกสั้น ๆ ของ ดิซ นัท ฮันท์ ดังนั้นการจะมาเล่าถึงความทุกข์ยากที่ตัวละครเคยเผชิญมาหรือความเจ็บปวดที่ตนต้องตายไปจึงมิใช่สาระที่จำเป็นจะต้องนำเสนออีกต่อไป เพราะในขณะที่ผู้อ่านกำลังร่วมล่องเรือและสนทนาไปกับตัวละครทั้ง 5 คน ในขณะเดียวกันผู้อ่านก็ได้ร่วมสัมผัสกับประสบการณ์เรื่องความว่างที่แท้โดยไม่รู้สึกระงัดระงอยใจว่าผู้ร่วมสนทนากับท่านได้สัมผัสสิ่งเหล่านั้นแต่เพียงจากการใช้สติปัญญามาวิเคราะห์ เพราะตัวละครทั้ง 5 ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับคุณสมบัติของก้อนหินดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

นอกจากความคิดหลักของเรื่องที่ต้องการนำเสนอความคิดในเรื่องความตายและชีวิตหลังความตายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ตัวละครยังได้กล่าวถึงแก่นความคิดจาก ‘ปรัชญาปารมิตาสูต’ อันเป็นที่มาของความคิดและความเข้าใจในเรื่องชีวิตและความตายเอาไว้อย่างชัดเจนด้วย เพราะแก่นความคิดของปรัชญาปารมิตาสูตนั้นคือ แนวคิดเรื่อง ‘สุญญตา’ ซึ่งนำพาให้ตัวละครผู้ศึกษาปรัชญาปารมิตาสูตได้มองลึกถึงความเท็จจริงของสรรพสิ่งและยังลึกถึงความจริงที่กล่าวว่า ‘จิตก็เหมือนกับช่างเขียน’ สิ่งสำคัญอยู่ที่การบรรลุถึงจิตที่เบิกกว้างและเป็นอิสระ เพราะไม่มีสิ่งใดเป็นจริงอย่างที่เราเห็น เราต่างวาดชีวิตของเราด้วยกันทุกคน

¹⁰³ Ibid., p.26. (เป็นการเน้นของผู้วิจัย)

จากประเด็นเรื่องการสนทนากันถึงปรัชญาปารมิตาสูตริ นี้ ได้นำผู้อ่านให้เข้าใจถึงแนวคิดสำคัญของเซนซึ่งมุ่งนำผู้ปฏิบัติเข้าสู่การมองลึกสู่ธรรมชาติอันแท้จริงภายในตนเองและสรรพสิ่งซึ่งก็คือ ‘ความว่างเปล่า’ โดยอาศัยการปฏิบัติธรรมเพื่อได้ประจักษ์ถึงความว่างที่แท้จริงเป็นหลัก นอกจากการกล่าวถึงปรัชญาปารมิตาสูตราแล้ว ยังปรากฏลักษณะสาระสำคัญของพุทธศาสนานิกายเซนในบทสนทนาของตัวละครในเรื่องการตรัสรู้โดยฉับพลัน การมองเห็นถึงความสัมพันธ์กันของสรรพสิ่งอันนำไปสู่ความรักและความเข้าใจอย่างแท้จริงในสรรพชีวิตอีกด้วย

ปรัชญาปารมิตาสูตราเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องสูญญตาหรือที่เรียกว่าความว่างที่แท้ของสรรพสิ่งซึ่งนับเป็นปัญญาอันสูงสุด เพราะเมื่อตระหนักถึงความว่างของ ‘ตัวตน’ ไปพ้นจาก ‘ตัวกู-ของกู’ ดังที่ท่านพุทธทาสให้ข้อคิดไว้ว่า

“...แต่ถ้าเมื่อจิตว่างมองเห็นตามที่เป็นจริง ไม่ต้องการอะไร พระพุทธเจ้าก็หายไป แต่กลับเป็นตัวแท้ของพระพุทธเจ้า แต่เราไปเรียกเสียว่าความว่างนั้น ที่ว่างจริง ๆ ภาวะที่ว่างจากกิเลส ตัณหา ความทุกข์ อะไรทุกอย่างทุกประการนั้นแหละคือ พระพุทธเจ้าจริง แต่เราไม่เรียกว่าพระพุทธเจ้า เราเรียกว่า ‘ว่าง’”¹⁰⁴

ผู้ที่เข้าสู่ภาวะจิตว่างย่อมเห็นความเท่าเทียมกันของสรรพสิ่งจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดตาตนเองสู่ความจริงแท้ เขาจะรู้จักมองดูสิ่งต่าง ๆ ด้วยสายตาที่อ่อนโยน มองเห็นความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของสรรพสิ่ง จึงมองเห็นความเป็นนิรันดร์ท่ามกลางความแปรเปลี่ยน แนวคิดเรื่องสูญญตาและการกล่าวถึงปรัชญาปารมิตาสูตราจึงปรากฏในวรรณกรรมทุกเรื่องของ ดิษ นัท ฮันท์ เช่นเดียวกับแนวคิดและแนวปฏิบัติเรื่องอื่น ๆ ที่กล่าวมา เพราะการอธิบายสังขรณ์นั้นเป็นกิจที่มีอาจแยกแยะการอธิบายหรือแสดงให้เห็นธรรมชาติเรื่องหนึ่ง ๆ ของมันได้โดยแยกเป็นประเด็นการกล่าวถึงแนวคิดหรือแนวปฏิบัติหนึ่งย่อมสัมพันธ์ถึงประเด็นอื่นทั้งหมดอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ดังข้อความว่า

“When one point is gained, all other points go with it. As the Avatamska (Kegon) philosophy teaches: ‘The One embraces All, and All is merged in the One. The One is All, and All is the One. The One pervades All, All is in the One. This is so with every object, with every existence...’”¹⁰⁵

¹⁰⁴ พุทธทาสภิกขุ, จิตว่าง สิ่งที่เข้าใจผิดเรื่องความว่าง (กรุงเทพฯ: ลายกนก, 2539), หน้า 66

¹⁰⁵ Daisetz T. Suzuki, *An Introduction to Zen Buddhism*, p. 67.

ตัวอย่างเช่นผลของแนวคิดเรื่องสูญญานี้ปรากฏเด่นชัดที่สุดในการสร้างสรรค์วรรณกรรมเรื่อง *The Path of Return Continues the Journey* เสนอทัศนะเรื่องการมีชีวิตและการตายว่า การตายมิใช่จุดจบของกิจต่าง ๆ ที่แต่ละคนกระทำอยู่ในขณะที่มีชีวิต เราต่างล่องไปในกระแสธารแห่งการเกิด-ตาย ดิฆ นัท ฮันห์ เสนอว่าการตายคือการแปรสภาพจากสถานะหนึ่งมาสู่อีกสถานะหนึ่ง หากแต่จิตวิญญาณและความปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้คนที่ทนทุกข์ของผู้ตายยังคงดำเนินต่อไปในรูปของความศรัทธา ความเข้าใจและความรักที่ดำรงอยู่ในบุคคลอื่น ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ ทางกลับจึงมิใช่จุดจบแท้จริงมันคือการเดินทางต่อ ดิฆ นัท ฮันห์ นำเสนอแนวคิดนี้ด้วยวรรณกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อสารสำคัญอันมีปรัชญาปารมิตาสูตรเป็นที่มาได้อย่างลึกซึ้งผ่านตัวละครสมมุติที่เป็นนักเรียนในโครงการเยาวชนเพื่อบริการสังคมซึ่งถูกสังหาร หลังจากพวกเขาตายไปเขาก็ยังคงกระทำภารกิจที่เขาตั้งใจไว้ต่อไป เพราะเมื่อผู้ตระหนกถึงความว่างที่แท้ อันเป็นธรรมชาติแท้จริงของทุก ๆ สิ่งแล้ว บุคคลผู้นั้นจะรู้ว่าผู้ตายทั้ง 5 คนยังคงอยู่ในทุกหนทุกแห่ง พวกเขาดำรงอยู่ภายในผู้คนที่มิศรัทธาต่อการสร้างสันติภาพด้วยสันติวิธีเช่นเดียวกับพวกเขา พวกเขาไม่มีความโกรธแค้นใด ๆ เพราะพวกเขาต่างมองเห็นสาเหตุที่แท้จริงของการถูกฆ่าและการฆ่า

“Tuan: When I was alive, not a day passed when I did not recite the *Heart Sutra*. I thought I understood it. But it was only when the man with the poncho pointed a gun at my head that I really saw what the *Heart Sutra* was all about.

...

Tuan: Well, when that man with the poncho brought his gun up to my head, I realized immediately, without being aware of it consciously, that he was not going to shoot *me*. He was going to shoot something else, but not me. How could he shoot me without knowing who I was? Since then, I have been wondering how someone can blow the brains out of another without knowing him.”¹⁰⁶

เพราะสรรพสิ่งต่างถูกกำหนดด้วยความจำได้หมายรู้ว่าเป็นนั่นเป็นนี่ เมื่อผู้ฆ่าสำคัญว่าตัวเองเป็นคนของโครงการเยาวชนเพื่อบริการสังคมเขาจึงฆ่าตัวเอง เขามีได้ฆ่าเพราะเห็นว่าตัวเองเป็นคน แต่ฆ่าเพราะเขาต้องการฆ่าผู้ที่มีอุดมการณ์และความเชื่อตรงข้ามกับเขา แต่ตัวเองก็ยังเป็น

¹⁰⁶ Thich Nhat Hanh, *Love in Action*, p. 29.

ตัวอย่างที่เขาเป็น เมื่อตัวนเข้าใจสาเหตุที่แท้ของการฆ่าตัวนจึงมีอาจเคืองแค้นผู้ฆ่าได้อีกต่อไป และเมื่อผู้เข้าใจสาระสำคัญที่มีในพระสูตรนี้แล้ว เขาย่อมพัฒนาความรักที่มีพื้นฐานอยู่บนความเข้าใจและให้อภัยให้เกิดขึ้นในจิตใจเขาคุณตั้งธรรมของพระโพธิสัตว์

ประเด็นความคิดร่วมของวรรณกรรมประเภทนี้ก็คืออิสรภาพที่แท้จริงทางจิตที่เกิดจากความเข้าใจ ความรัก และความเมตตาสามารถทำลายขอบเขตของสถานที่และเวลาในความคิดของเราได้ กล่าวคือ เมื่อบุคคลตระหนักในธรรมชาติที่แท้แห่งการอิงอาศัยซึ่งกันและกันของสรรพสิ่ง มองสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง เขาจะมองเห็นสาเหตุแท้จริงของปัญหาและเกิดความเข้าใจและยอมรับในการกระทำของผู้อื่นอย่างที่มีนัยเป็นโดยไม่ใช้ความคิดเชิงมโนทัศน์มาตัดสิน แล้วจึงเกิดความรักความเมตตากรุณาต่อสรรพชีวิตทั้งหลายอย่างแท้จริง จากจุดนี้เองที่ขอบเขตของสถานที่และเวลาก็ไม่อาจจะคุมขังจิตของเขาไว้ได้อีก อานุภาพของความรักและความเมตตากรุณาที่เกิดจากความเข้าใจสามารถทำให้จิตของบุคคลผู้นั้นอยู่ ณ สถานที่ใดหรือช่วงเวลาใดก็ได้ตามปรารถนา ดิชนัท ฮันห์ จึงสร้างตัวละครที่มีลักษณะเหนือจริงสามารถแบ่งภาคและเนรมิตให้เกิดสิ่งอัศจรรย์ในสถานที่ที่ร่างกายของตนมิได้ดำรงอยู่เป็นตัวแทนของบุคคลที่อยู่พ้นจากโลกแห่งการแบ่งแยกแล้ว เพื่อเสนอแนวคิดเรื่องอานุภาพของความรักความเมตตาที่เกิดจากความเข้าใจ ดังตัวละครในเรื่องต่าง ๆ ที่วิเคราะห์มาแล้ว ได้แก่ *There are Beautiful Eyes* และ *The Bodhisattava on the Fragrant Mountain*

ส่วนในวรรณกรรมเรื่อง *The Moon Bamboo* และเรื่อง *The Path of Return Continues the Journey* นั้น นอกจากจะเสนอแนวคิดเรื่องอานุภาพของความรักความเมตตาแล้ว การดำเนินเรื่องจนถึงจุดที่ตัวละครแบ่งร่างหรือเป็นคนตายที่ยังคงมีชีวิตและทำภารกิจของเขาต่อไปอยู่ในโลกสมมุติได้ยังเป็นส่วนที่แสดงแนวคิดบางอย่างในเชิงปฏิเสธการใช้ตรรกวิทยาของคนอีกด้วย

3.4 วรรณกรรมอิงพุทธประวัติ

วรรณกรรมเรื่อง *Old Path White Clouds : Walking in the Footsteps of the Buddha* เป็นวรรณกรรมเรื่องเดียวที่มีแนวคิดแนวปฏิบัติเซนรวมทั้งทัศนคติของ ดิชนัท ฮันห์ ทุกเรื่องปรากฏอยู่และยังช่วยขยายความแก่นความคิดสำคัญของวรรณกรรมทุกเรื่องทีวิเคราะห์ผ่านมาให้กระจ่างขึ้นด้วยบทเทศนาธรรมของพระพุทธเจ้าซึ่งให้เทศนาโวหารอีกด้วยเพราะ เมื่อตัวละครได้ประจักษ์แนวคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การดำรงอยู่อย่างมีสติ การอิงอาศัยซึ่งกันและกันของสรรพสิ่ง ความว่างที่แท้ ฯลฯ เพียงประการเดียว ตัวละครย่อมตระหนักถึงแนวคิดอื่น ๆ ที่มีได้กล่าวไว้ทั้งหมดในวรรณกรรมแต่ละเรื่อง อาจกล่าวได้ว่าที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของ

สรรพสิ่ง คือการตระหนักถึงคุณลักษณะอื่น ๆ ทั้งหมด ตัวละครไม่อาจตระหนักถึงการอิงอาศัยซึ่งกันและกันของสรรพสิ่งได้โดยปราศจากการดำรงชีวิตอย่างมีสติในทุกขณะและสังขรณ์เรื่องความว่างที่แท้เป็นธรรมชาติของทุกสิ่ง หรือคำถามว่าทำไม ดิข นัท ฮันห์ จึงกำหนดให้มีตัวละครที่ช่วยทำหน้าที่เปรียบเหมือนผู้นำทางทางพุทธปัญญาให้ตัวละครเอก นั้นเป็นเพราะดังที่เคยกล่าวมาแล้วว่า เชนให้ความสำคัญกับการได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่แท้ด้วยตัวผู้ปฏิบัติธรรมเอง เพราะไม่มีคำพูดหรือการคิดและการวิเคราะห์ใด ๆ จะทำให้ผู้ศึกษาเซนเพียงอย่างเดียวบรรลุธรรมได้ การปลดเปลื้องความทุกข์ของมนุษย์ก็เป็นเช่นเดียวกัน ไม่มีใครสามารถทำให้ใครพ้นจากความทุกข์ได้อย่างแท้จริงนอกจากบุคคลผู้ตกอยู่ในความทุกข์นั้นจะตื่นรู้และพบทางที่จะปลดปล่อยตนเองจากพันธนาการได้ ดังข้อความที่กล่าวถึงสาระทั้งหมดของเซนว่า

“Taking it all in all, Zen is emphatically a matter of personal experience; if anything can be called radically empirical, it is Zen. No amount of reading, no amount of teaching, no amount of contemplation will ever make one a Zen master. Life itself must be grasped in the midst of its flow; to stop it for examination and analysis is to kill it...”¹⁰⁷

ดังที่กล่าวมานี้ส่งผลต่อการสร้างและกำหนดบทบาทตัวละครในวรรณกรรมแต่ละเรื่อง การที่ ดิข นัท ฮันห์ กำหนดให้มีตัวละครเอกเผชิญหน้ากับความทุกข์และปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต และตัวละครรองมีบทบาทช่วยเสนอทางออกจากมุมมองที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดแนวปฏิบัติทางศาสนา เป็นเพราะในขณะที่ตัวละครเอกกำลังจมอยู่ในความทุกข์ เขาย่อมมองไม่เห็นทางออก ดังข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงหนทางสู่ประสบการณ์ที่แท้ในวรรณกรรมเรื่อง *Old Path White Clouds : Walking in the Footsteps of the Buddha* ว่า

“ ‘Buddha we imprison ourselves in our suffering, we lose the ability to experience the wonders of life...Can you experience peace, joy, and freedom? If you are still locked in the prison of sorrow and anxiety, you will be unable to experience the wonders of the universe which include your own breath, body, and mind...’¹⁰⁸

¹⁰⁷ Daisetz T. Suzuki, *An Introduction to Zen Buddhism*, p. 132.

¹⁰⁸ Thich Nhat Hanh, “Early Morning Sunshine,” *Old Path White Clouds : Walking in the Footsteps of the Buddha*, p.

และ

“...My teaching is not a philosophy. It is the result of direct experience. The things I say come from my own experience. You can confirm them all by your own experience...My goal is not to explain the universe, but to help guide others to have a direct experience of reality. Words cannot describe reality. Only direct experience enables us to see the true face of reality.”¹⁰⁹

วรรณกรรมที่มีการเล่าเรื่องมาจากพระสูตรในพระไตรปิฎกพบว่ามีเพียงเรื่องเดียวคือ *Old Path White Clouds : Walking in the Footsteps of the Buddha* ซึ่งมีรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างจากวรรณกรรมที่ได้วิเคราะห์ผ่านมาอย่างชัดเจนคือ เป็นวรรณกรรมขนาดยาวโดยแบ่งเป็น 3 เล่มในเรื่องเดียวรวมทั้งสิ้น 81 บท เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าวรรณกรรมพุทธประวัติของพระพุทธรเจ้าที่พุทธศาสนิกชนรู้จักนั้นมีอยู่หลายฉบับแล้ว จึงทำให้จะนำตั้งสมมติฐานได้ว่าการ ดิชนัท ฮันท์ แต่งวรรณกรรมพุทธประวัติขึ้นใหม่เป็นสำนวนของตนเอง เป็นเพราะ ดิชนัท ฮันท์ ต้องการนำเสนอวรรณกรรมพุทธประวัติในมุมมองใหม่ ซึ่งน่าจะเป็นมุมมองที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานิกายเซนเช่นเดียวกับวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ

แก่นความคิดสำคัญของวรรณกรรมเรื่องนี้มุ่งเสนอให้ผู้อ่านตระหนักถึงสังขารของสรรพสิ่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งตามแนวคิดแห่งเซนก็คือ ได้มองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของตนเองและสรรพสิ่ง เพราะ ดิชนัท ฮันท์ เห็นว่าหากเราเข้าใจในธรรมชาติที่แท้ของตนเองและสรรพสิ่งแล้ว เราขอมเอาชนะความทุกข์ต่าง ๆ ได้ด้วยการยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยความเข้าใจและความรักความเมตตาที่เรามี ทั้งนี้เพื่อเสนอทางออกแห่งทุกข์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตมนุษย์ โดยผ่านตัวละครแต่ละตัวซึ่งมีปัญหาชีวิตที่แตกต่างกันไป ผู้อ่านจะพบการกล่าวอ้างถึงแนวคิดเรื่องความสำคัญของสติ ความรักและความเมตตากรุณาต่อสรรพสิ่ง ความเป็นเช่นนั้นเอง และการอิงอาศัยซึ่งกันและกันของสรรพสิ่งสอดแทรกอยู่เป็นระยะ ๆ ผ่านคำพูดที่พระพุทธรเจ้าซึ่งเป็นตัวละครเอกตอบคำถามของตัวละครย่อย ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในแต่ละบทแต่ละตอนของวรรณกรรม โดยมี ‘สวัสติ’ (Svasti) เป็นตัวละครที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินเรื่องราวให้ต่อ

¹⁰⁹ Nhat Hanh, Thich. “The Finger is not the Moon,” *Old Path White Clouds : Walking in the Footsteps of the*

เนื่องกันตลอดทั้งเรื่องเพื่อความเป็นเอกภาพของเนื้อหาตั้งแต่เปิดเรื่องจนกระทั่งจบซึ่งเป็นตอนที่แสดงแก่นเรื่องทั้งหมดของวรรณกรรมผ่านความคิดของ สวัสติที่กล่าวว่า แม้พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้วแต่ในความจริงพระองค์ยังคงอยู่ในทุก ๆ ที่ดังที่พระองค์เคยตรัสไว้ว่าไม่มีสิ่งใด ‘คงอยู่’ (Existence) หรือ ‘ไม่คงอยู่’ (Non-existence) เพราะสรรพสิ่งย่อมมีความเป็นเช่นนั้นเอง เมื่อมันแปรสภาพจากสิ่งหนึ่งนั่นมิได้หมายความว่าสิ่งนั้นสูญสลายไป มันเพียงเปลี่ยนรูปร่างและพลังงานไปเป็นอีกสิ่งหนึ่งหรืออีกหลาย ๆ สิ่ง ดังข้อความต่อไปนี้

“...The Buddha taught that nothing passes from existence to non-existence. The Buddha had changed form, but he was still present. Anyone who look deeply could see the Buddha within the sangha. They could see him in the presence of young bhikkhus who were diligent, kind, and wise. Venerable Svasti understood that he had a responsibility to nurture the Dharma body of the Buddha. The Dharma body was the teaching and the community. As long as the Dharma and the Sangha remained strong, the Buddha would remain present.”¹¹⁰

เรื่อง Old Path White Clouds : Walking in the Footsteps of Buddha ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่เน้นแก่นความคิดสำคัญเรื่องการเจริญสติโดยอาศัยพุทธประวัติเป็นแกนหลักในการนำเสนอใช้กลวิธีการนำเสนอโดยการย้ำแก่นความคิดสำคัญซ้ำ ๆ ด้วยรายละเอียดที่หลากหลาย ดิช นัท ฮันท์ ให้ความสำคัญกับการเจริญสติในการดำรงชีวิตทุกขณะ เพราะ ดิช นัท ฮันท์ เห็นว่าสติเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตดังที่ท่านกล่าวไว้ในหนังสือ กุญแจเซน ซึ่งแปลโดย พงนา จันทรสันติ ว่า

“...การกำหนดรู้ว่าตนทำอะไร พุดอะไร คิดอะไร คือการเริ่มต้นขัดขืนต่อการรุกรานจากสภาพแวดล้อม และเริ่มแก้ไขข้อผิดพลาดซึ่งความหลงลืมก่อให้เกิดขึ้น เมื่อจุดดวงไฟแห่งสติขึ้น ก็เท่ากับเป็นการจุดความมีศีลธรรมขึ้นด้วย ความคิดและอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดย่อมกระจ่างชัด ย่อมเกิดความเคารพต่อผู้อื่นขึ้นมาด้วย เมาแห่งมายาซึ่งคุกคามมนุษย์ก็ถูกขจัดออกไป จากสิ่งเหล่านี้เองที่พลังทางจิตวิญญาณจะเข้มข้นและสูงส่งขึ้นไปทุกที ๆ ...”¹¹¹

¹¹⁰ Thich Nhat Hanh, Old Path White Clouds: Walking in the Footsteps of the Buddha, p. 571.

¹¹¹ ดิช นัท ฮันท์, กุญแจเซน, แปลโดย พงนา จันทรสันติ, หน้า 7

ดิช นัท ฮันท์ มักสอดแทรกข้อคิดเรื่องสติหรือบางครั้งก็ใช้แนวปฏิบัติการเจริญสติเป็นกุญแจในการคลี่คลายปมขัดแย้งในวรรณกรรม โดยในวรรณกรรมแต่ละเรื่องที่ได้วิเคราะห์ผ่านมานั้น หากสังเกตให้ดีจะพบว่าเป็นการประยุกต์ธรรมแห่งพุทธศาสนานิกายเซนให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตและปัญหาที่ได้เป็นไปในปัจจุบันสมัยภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างกันไป แต่การที่ ดิช นัท ฮันท์ ใช้รูปแบบนวนิยายขนาดยาวในการนำเสนอแก่นความคิดสำคัญในเรื่อง *Old Path White Clouds : Walking in the Footsteps of Buddha* นี้ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้แตกต่างจากวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ที่ผ่านมาเพราะวรรณกรรมรูปแบบนี้เอื้อให้ ดิช นัท ฮันท์ มีโอกาสถ่ายทอดแนวคิดและแนวปฏิบัติแห่งพุทธศาสนานิกายเซนได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนมากขึ้นด้วยสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียดด้านบริบททางสังคม ความเชื่อ ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของผู้คนที่แตกต่างกันไปได้อย่างละเอียดละไม ด้วยการอาศัยพุทธประวัติเป็นโครงเรื่องหลักในการนำเสนอเนื้อหาที่เน้นเรื่องการเจริญสติเพื่อการรู้ตัวทั่วพร้อม

ดิช นัท ฮันท์ อาศัยกลวิธีการย้ำแก่นความคิดสำคัญซ้ำ ๆ โดยสื่อสารผ่านตัวละครเอกคือ ‘พระพุทธเจ้า’ (The Buddha) และมีตัวละครรองชื่อ ‘สวัสติ’ (Savasti) ซึ่งเป็นพระภิกษุรูปอยู่ในขณะสงฆ์สมัยพุทธกาลเป็นตัวละครที่ทำหน้าที่เป็นผู้สรุปแก่นความคิดสำคัญของวรรณกรรมและดำเนินเรื่องราวตลอดทั้งเรื่องให้เชื่อมต่อกันตั้งแต่บทแรกจนกระทั่งถึงบทสุดท้ายหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว แก่นความคิดสำคัญของเรื่องทุกประเด็นต่างมุ่งไปที่จุดหมายเดียวกันคืออิสรภาพแห่งจิตซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสติดังข้อความว่า

“...Zen wants to have one’s mind free and unobstructed; even the idea of oneness or allness is a stumbling-block and a strangling snare which threatens the original freedom of the spirit.”¹¹²

เพราะพื้นฐานแห่งการปฏิบัติเพื่ออิสรภาพแห่งจิตหรือพุทธภาวะก็คือ การฝึกฝนการดำรงชีวิตอย่างมีสติในทุกขณะลมหายใจ เพราะสติจะทำให้เกิดความเข้าใจในธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่งที่ประกอบด้วยคุณสมบัติของ ‘ความเป็นเช่นนั้นเอง’ และ ‘การอิงอาศัยซึ่งกันและกัน’ ไม่มีสิ่งใดที่มั่นคงถาวร ทุกสิ่งย่อมเปลี่ยนแปลงและแปรสภาพไปอยู่ตลอดเวลา ความเข้าใจเช่นนี้จะทำให้เราเห็นโฉมหน้าที่แท้จริงของ ‘อวิชชา’ (Ignorance) ที่ผูกมัดเราไว้กับ ‘ตัวตน’ (Selfness) และมโนทัศน์ต่าง ๆ เราจะตระหนักถึงความว่างที่แท้ของสรรพสิ่งอันเป็นธรรมชาติที่แท้ทุกสิ่ง และทำให้เกิดความเข้าใจและความรักที่เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาต่อสรรพชีวิตทั้งปวง ดังผู้

¹¹² Daisetz T. Suzuki, *An Introduction to Zen Buddhism*, p.41.

อ่านจะพบการเน้นย้ำแนวคิดและแนวปฏิบัติดังกล่าวนี้บ่อยครั้งทั้งทางพฤติกรรม บทสนทนา และเทศนาธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งแม้จะเป็นคำถามจากปัญหาชีวิตที่แตกต่างกันแต่คำตอบที่ได้ล้วนมีพื้นฐานจากแนวคิดและแนวปฏิบัติเรื่องการฝึกฝนจิตเพื่ออิสรภาพแห่งจิตเช่นเดียวกันเรื่อยมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการย้ำแนวคิดและแนวปฏิบัติเรื่องความสำคัญของการพัฒนาความรักและความเข้าใจที่เกิดจากการเจริญสติที่แสดงออกทั้งทางพฤติกรรม ความรู้สึกภายในของตัวละคร และทางบทสนทนา เช่นเมื่อตัวละครถามถึงเรื่องความรักที่จะไม่ทำให้เกิดทุกข์ทรมานทรมาย พระพุทธเจ้าก็ตอบว่าความรักที่เปี่ยมด้วยความเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่นเป็นความรักที่จะไม่ก่อให้เกิดทุกข์เผาผลาญจิตใจของเรา การจะพัฒนาความรักชนิดนั้นให้เกิดขึ้นภายในจิตใจเราได้ต้องมีการฝึกฝนจิตให้มีสติอยู่เสมอเพื่อมองลึกลงสู่ธรรมชาติแห่งความเป็นเช่นนั้นเองของสรรพสิ่ง เมื่อเราตระหนักถึงความ เป็นเช่นนั้นเองของสรรพสิ่งแล้วอย่างแท้จริงเราขอมเข้าใจและมอบความรักความเมตตา กรุณาให้แก่ผู้อื่นได้ แม้ความรักชนิดนี้จะทำให้เราทุกข์เพราะเราไม่สามารถช่วยเหลือให้ผู้ที่เรารักพ้นทุกข์ได้ แต่ความทุกข์เช่นนั้นก็เป็นทุกข์ที่ไม่ทำให้เราต้องทรมานทรมายต่อชะตากรรมที่เกิดขึ้นอีกต่อไป ดังข้อความต่อไปนี้

“Compassion is the fruit of understanding. Practicing the Way of Awareness is to realize the true face of life. That true face is impermanance. Everything is impermanent and without a separate self. Everything must one day pass away. One Day your own body will pass away. When a person sees into the impermanent nature of all things, his way of looking becomes calm and serene. The presence of impermanance does not disturb his heart and mind. And thus the feelings of pain that result from compassion do not carry the bitter and heavy nature that other kinds of suffering do. On the contrary, compassion give a person greater strength...”¹¹³

ตอนที่พระพุทธเจ้าเทศนาธรรมแก่พระราหุลเมื่อทรงเห็นว่าพระราหุลพร้อมที่จะรับพระธรรมเทศนาจากพระองค์แล้วดังนี้

¹¹³ Thich Nhat Hanh, *Old Path White Clouds: Walking in the Footsteps of the Buddha*. p.277.

“Rahula, loving kindness, compassion, sympathetic joy, and non-attachment are beautiful and profound states of minds. I call them Four Immeasurables. Practice them and you will become a refreshing source of vitality and happiness for others.”¹¹⁴

หรือในตอนที่เราไปเสนาทิทรงทูลถามพระพุทธเจ้าว่าแม้จะเป็นความจริงยิ่งนักที่ความรักทำให้เกิดทุกข์ แต่หากขาดความรักชีวิตย่อมว่างเปล่าไร้จุดหมายซึ่งย่อมทำให้เกิดทุกข์เช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วเราจะทำอย่างไร พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าความรักมีหลายชนิด ความรักที่มีความยึดมั่นถือมั่นและมีความหวงแหนเป็นพื้นฐานย่อมเป็นความรักที่ก่อให้เกิดความทุกข์ แต่ความรักที่เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาเป็นความรักที่สามารถทำให้เกิดความสุขทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ แม้ความรักชนิดนี้จะก่อทุกข์ไว้ในบางครั้งแต่ก็เป็นความทุกข์ที่ก่อประโยชน์และพลังในทางสร้างสรรค์ให้แก่ผู้อื่น ดังข้อความต่อไปนี้

“...There are many kinds of love. Life has a great need of the presence of love, but not the sort of love that is based on lust, passion, attachment, discrimination, and prejudice. Majesty, there is another kind of love, sorely needed, which consisted of loving kindness and compassion, or *maitri* and *karuna*.”¹¹⁵

และข้อความว่า

“Your question is very good. Thanks to this question, you will be able to understand more deeply the nature of compassion. First of all, you should know that the suffering caused by a love based on desire and attachment is a thousand times greater than the suffering that results from compassion. It is necessary to distinguish between the two kinds of suffering----one which is entirely useless and serves only to disturb our minds and bodies and the other which nourishing caring and responsibility. Love based on compassion can provide the energy needed to respond to the suffering of others. Love based on attachment and desire only creates anxiety and more suffering. Compassion provides fuel for the most helpful actions and service. Great King!

¹¹⁴ Ibid., p.321.

¹¹⁵ Ibid., p. 272.

Compassion is most necessary. Pain that results from compassion can be a helpful pain. If you cannot feel another person's pain, you are not truly human.”¹¹⁶

นอกจากการย้ำแนวคิดเรื่องความรักที่เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาที่มนุษย์พึงมีแล้ว ในส่วนต่าง ๆ ของเรื่องยังมีการย้ำแนวคิดเรื่องความว่างที่แท้โดยแสดงธรรมเรื่องความไม่มีตัวตน และการฝึกฝนจิตด้วยสติเพื่อมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่งอยู่ทั่วไปตลอดทั้งเรื่อง

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ดิช นัท ฮันท์ เน้นแนวปฏิบัติเรื่องการเจริญสติเพราะไม่ว่าจะเป็นการนั่งสมาธิหรือการเจริญสติในขณะที่ประกอบกิจวัตรประจำวันถือเป็น ‘หัวใจ’ แห่งประสบการณ์เช่น การเจริญสติเป็นทั้งวิถีทางและจุดหมายสู่การค้นพบธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่ง เมื่อบุคคลฝึกฝนที่จะดำรงชีวิตอยู่กับปัจจุบันขณะจนกระทั่งได้กลายเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติและสรรพสิ่งทั้งหมด การคิดแบ่งแยก (ทวิลักษณ์) หรือการไม่คิดแบ่งแยก (อทวิลักษณ์) จะไม่รบกวนเขาอีกต่อไป เขาสามารถสัมผัสถึงความเป็นเช่นนั้นเองของสรรพสิ่งทั้งหมดที่ปรากฏขึ้นมาตรงหน้าได้โดยตรง สิ่งเหล่านี้คือประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการค้นพบธรรมชาติที่แท้ คล้ายกับที่ ปราชญ์จีนผู้หนึ่งกล่าวไว้ว่า “ชีวิตมนุษย์มีขอบเขตจำกัด แต่ความรู้ที่มีอยู่ทั้งหมดนั้นหาขอบเขตมิได้ การพยายามนำสิ่งที่มีขอบเขตไปแสวงหาสิ่งที่ไร้ขอบเขต ย่อมนำหายนะมาสู่ตน และแม้การนึกว่าตนเองเป็นผู้รู้ ก็รังแต่จะนำความพินาศมาสู่ตนด้วย และสำหรับผู้รู้จักหยุดในสิ่งที่ตนไม่รู้ ก็นับได้ว่าเป็นผู้เข้าถึงขอบเขตอันไร้ขอบเขตของความรอบรู้แล้ว”¹¹⁷

เรื่องประสบการณ์ตรงนี้มีผลเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างสรรค์ทางวรรณศิลป์ เนื่องจาก เห็นว่า ‘ภาษา’ เป็นสื่อที่เกิดจากความคิดเชิงมโนทัศน์จึงมีอาจถ่ายทอดสังขารมใด ๆ ตามที่เป็นจริงได้ เพราะ “ชีวิตและวิญญูณที่แท้ของเซนก็คือประสบการณ์และความเป็นจริง”¹¹⁸ ทศณะดังกล่าวส่งผลต่อกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อภาวะการรู้แจ้งของตัวละครเอกในวรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ ได้แก่ การพรรณนาธรรมชาติที่มีชีวิตชีวา และการใช้ภาษาแบบอรรถวิภาษ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

¹¹⁶ Ibid., p.276.

¹¹⁷ พงนา จันทร์สันติ, อ้างจาก The Wisdom of Lao-Tzu, “ดรกรวิทยาแห่งความขัดแย้ง”, ปรัชญาแห่งนิภาชเซนโพธิสัตว์ธรรม, (กรุงเทพฯ: บริษัท ศึกษิตสยาม จำกัด, 2521), หน้า 80

¹¹⁸ เซนไก ชิบายามะ, ดอกไม้ในจานบรรจุ, หน้า 36

การพรรณนาธรรมชาตินี้มีชีวิตชีวา เมื่อเรื่องราวในวรรณกรรมดำเนินมาถึงจุดที่ตัวละครได้ประจักษ์ธรรมชาติแห่งพุทธะ ฉากและบรรยากาศที่ผ่านสายตาและความรู้สึกของตัวละครจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ตัวละครจะรู้สึกถึงความอัศจรรย์ของธรรมชาติที่ปรากฏต่อสายตาและความรู้สึกของตัวละครมากกว่าทุก ๆ ครั้ง เช่น ฉากและบรรยากาศหลังการตรัสรู้ของเจ้าชายสิทธัตถะ

“Looking up, Siddhartha saw the morning star appear on the horizon, twinkling like a huge diamond. He had seen this star so many times before while sitting beneath the pippala tree, but this morning it was like seeing it for the first time. It was as dazzling as the jubilant smile of Enlightenment...”¹¹⁹

การใช้ภาษาแบบอรรถวิภาษ เมื่อพระพุทธเจ้าตอบคำถามพระอานนทซึ่งถามว่า ‘ธรรมทั้งหลายล้วนว่างเปล่าหมายถึงอะไร’ ด้วยลักษณะการใช้ภาษาแบบอรรถวิภาษ เมื่อกล่าวว่างของสิ่งใดว่างเปล่า นั้นหมายความว่าของสิ่งนั้นว่างเปล่าจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่เมื่อกล่าวเช่นนั้นย่อมแสดงว่าของสิ่งนั้นมีได้ว่างจากจากอีกสิ่งหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงยกตัวอย่างเรื่องบาตรว่าง ดังตัวอย่างว่า เมื่อกล่าวว่าบาตรว่างเมื่อเทน้ำออกจนหมด นั้นเป็นเพราะบาตรว่างจากน้ำ แต่หากพิจารณาให้ดีๆ จะรู้ว่าเมื่อเทน้ำออกก็มีอากาศเข้ามาแทนที่ บาตรจึงเต็มไปด้วยอากาศรวมทั้งธาตุอื่น ๆ ที่ประกอบกันเป็นบาตร หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปบาตรย่อมมีอามืออยู่ได้ เมื่อเราเห็นเช่นนั้น เราจึงเรียกบาตรว่าบาตรได้อีกครั้ง นี่ก็เช่นเดียวกับธรรมทั้งปวงซึ่งอยู่ได้ด้วยการอิงอาศัยซึ่งกันและกันกับสิ่งอื่น ๆ ทั้งหมด ทั้งที่เรามองเห็นและมองไม่เห็น จึงกล่าวได้ว่าธรรมทั้งปวงล้วนว่างเปล่าเพราะธรรมย่อมมีอามืออยู่ได้หากขาดสิ่งใดไป และสิ่ง ๆ ใดสิ่งหนึ่งที่ต่างประกอบกันเป็นธรรมนั้นก็เป็นสิ่งว่างเปล่า เพราะมันเองก็มีอามือดำรงอยู่ได้หากขาดสิ่งอื่น ๆ สิ่งใดไปเช่นกัน ดังข้อความ

“... ‘Ananda, I have said that all dharmas are empty because all dharmas are without a separate self. None of the six sense organs, six sense objects, or six sense consciousness, posses a separate, individual self.’

... ‘Ananda, full always means full of something, and empty always means empty of something. The words full and empty have no meaning on their own.’...

Ananda said, ‘All dharmas are without a self. This we understood. But than, Lord, do the dharmas actually exist?’

¹¹⁹ Thich Nhat Hanh, *Old Path White Clouds: Walking in the Footsteps of the Buddha* pp.121–122.

...He pointed to the bowl and asked Ananda, ‘Ananda, would you say this bowl is full or empty?’

Lord, the bowl is full of water.’

‘Ananda, take this bowl outside and empty all the water out of it.’

Venerable Ananda did as the Buddha instructed. When he returned, he placed the empty bowl back on the table. The Buddha lifted the bowl and turned it upside down. He asked,

‘Ananda, is this bowl now full or empty.’

‘Lord, it is no longer full. It is empty.’

‘Ananda, are you sure the bowl is empty?’

‘Yes, Lord, I am sure the bowl is empty.’

‘Ananda, this bowl is no longer full of water, but it is full of air. You have forgotten already! Empty means empty of something and full means full of something. In this case, the bowl is empty of water but full of air.’...

‘Just so, Ananda. Looking deeply, we can see the presence of water in the bowl, even though we earlier stated that it is empty of water. The presence of the bowl depends on the presence of water...

...Lord, I can see thousands of interpenetrating elements which gave rise to this bowl.’...

‘Ananda, contemplating the law of dependent co-arising, we see that the bowl cannot exist independently. It can only exist in interdependent relation with all other dharmas. All dharmas depend on each other for birth, existence, and death. The presence of all dharmas is implied by the presence of just one dharmas. Ananda, this is the principle of interpenetration and interbeing...’¹²⁰

3.5 ลักษณะร่วมในวรรณกรรมของ ดิข นัท ฮันห์

นอกจากวรรณกรรมแต่ละประเภทจะมีลักษณะเด่นที่แตกต่างกันแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า วรรณกรรมทุกเรื่องของ ดิข นัท ฮันห์ มีลักษณะร่วมกัน 3 ประการที่มาจากทัศนคติส่วนตัวของ ดิข นัท ฮันห์ คือ

¹²⁰ Ibid., pp. 437–440.

3.5.1 ภาพสะท้อนจากสงครามเวียดนาม

สงครามเวียดนามและวิกฤตการณ์การแบ่งแยกศาสนาที่รอบบาดแผลลึกไว้ในใจผู้คนมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเวียดนามผู้ประสบกับผลกระทบของสงครามโดยตรง ดิซ นัท ฮันห์ นำเสนอภาพสะท้อนของบาดแผลจากสงครามทั้งในส่วนที่เป็นภาพสถานการณ์และผลกระทบต่อจิตใจของชาวเวียดนามผ่านวรรณกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม วรรณกรรมที่เสนอภาพอย่างตรงไปตรงมาได้แก่เรื่อง The Stone Boy ซึ่งเสนอภาพความโหดร้ายของสงครามผ่านฉากและยังใช้ผลกระทบของสงครามที่ทำให้ประชาชนบ้านแตกสาแหรกขาดเป็นจุดเริ่มของปมขัดแย้งในวรรณกรรมด้วย เช่นในตอนที่ได้ตามหาแม่ท่ามกลางผู้บาดเจ็บและศพเกลื่อนกลาดหลังการทิ้งระเบิด

“After a while, Stone Boy told her, ‘There are only wounded people in the market now,’ and the children made their way to a group of victims lying on the ground, moaning and crying. Villagers were trying to help with improvised bamboo stretchers. Stone Boy told To that many people had lost arms or hands—some had their feet crushed, while other’s faces were torn apart and the small children lay in puddles of blood.”¹²¹

ในเรื่อง A Lone Pink Fish ดิซ นัท ฮันห์ ใช้ผลกระทบของสงครามที่ทำให้ผู้อพยพทางเรือต้องเผชิญกับชะตากรรมที่โหดร้ายต่าง ๆ นานากลางทะเลเป็นจุดเริ่มต้นปมขัดแย้งของโครงเรื่องในระดับที่หนึ่ง ส่วนเรื่อง The Path of Return Continues the Journey เสนอผลกระทบของสงครามผ่านภูมิหลังของตัวละครทั้ง 5 คนอีกทั้งใช้ผลกระทบของสงครามเป็นจุดเริ่มของหัวข้อสนทนาของตัวละครที่กล่าวถึงการมีชีวิตกับการตาย

วรรณกรรมที่เสนอภาพสะท้อนทางอ้อมคือวรรณกรรมที่เสนอปมขัดแย้งเรื่องความทุกข์ที่เกิดจากการพลัดถิ่น (Exile) และการเน้นแนวคิดเรื่องสันติภาพในระดับประเทศ ได้แก่เรื่อง The Moon Bamboo ซึ่งใช้ปมขัดแย้งเรื่องความทุกข์ที่เกิดจากการต้องจากมาตุภูมิเป็นหลัก Peony Blossoms เสนอภาพสะท้อนผ่านภูมิหลัง และ Old Path White Clouds: Walking in the Footsteps of the Buddha

¹²¹ Thich Nhat Hanh, The Stone Boy and Other Stories, p. 85.

นอกจาก ดิช นัท ฮันท์ จะสะท้อนบาดแผลภายในที่เกิดจากสงครามลงในวรรณกรรมแล้ว ดิช นัท ฮันท์ ยังเสนอทางออกของปัญหาด้วยหลักธรรมแห่งพุทธศาสนานิกายเซน แนวคิดหลักในวรรณกรรมทุกเรื่องต่างมีจุดหมายไปในทิศทางเดียวกันคือ การค้นพบสันติภาพภายใน (ซึ่งเป็นผลจากการค้นพบธรรมชาติที่แท้) แม้จะเป็นวรรณกรรมที่มีได้เสนอผลกระทบของสงครามออกมาอย่างชัดเจนก็ตาม ทั้งนี้เป็นเพราะ ดิช นัท ฮันท์ เห็นว่าสันติภาพภายในเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตอย่างสันติซึ่งจะขยายวงกว้างออกไปในระดับสังคมและประเทศชาติ ดังมีผู้กล่าวไว้เช่นกันว่าการพิจารณาธรรมชาติที่แท้ของตนเป็นสิ่งสำคัญกว่าการคำนึงถึงความอยู่รอดของโลก โดยมีได้มองดูตนเองอย่างแท้จริง

“...The central issue today is more than the survival of the Earth, or of the human species; it is what it actually means to be homo sapiens. The refusal to explore the nature and depths of our existence is abiding as homo ignorance...”¹²²

3.5.2 การใช้ภาษา

การบรรยายฉากและบรรยากาศของวรรณกรรมแต่ละเรื่องของ ดิช นัท ฮันท์ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแนวคิดหลักของวรรณกรรม กล่าวคือ จะสัมพันธ์กับความรู้สึกและการรับรู้โลกและชีวิตของตัวละครเอกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละเหตุการณ์ ผู้อ่านจะสังเกตเห็นได้ว่าน้ำเสียงในแต่ละตอนจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับ ‘การตื่น’ ของตัวละครเอก เพราะแม้ว่าแนวคิดหลักในแต่ละเรื่องจะเน้นแนวคิดและแนวปฏิบัติแห่งพุทธศาสนานิกายเซนที่แตกต่างกัน แต่แนวคิดและแนวปฏิบัติอันเป็นพื้นฐานสำคัญของเซนยังคงอยู่ที่ ‘การเจริญสติ’ อยู่เสมอเพื่อมองลึกสู่ธรรมชาติที่แท้ของทุกสิ่งและเพื่อหลุดพ้นจากพันธนาการทั้งหลายที่รั้งให้มนุษย์ตกอยู่ในวังวนของความทุกข์

การบรรยายฉากและบรรยากาศที่ฟังดูเรียบง่ายและอ่อนโยน โดยการใช้ภาพธรรมชาติเป็นสื่อได้แก่ตัวอย่างจากเรื่อง *The Stone Boy* *A Lone Pink Fish* *A Bouquet of Wildflowers* *Peony Blossoms* *The Bodhisattava on the Fragrant Mountain* และเรื่อง *Old Path White Clouds*:

¹²² Christopher Titmuss, “Transmission of Teaching,” *The Green Buddha* (Melksham: Cromwell Press, 1995), p.

Walking in the Footsteps of the Buddha ยกตัวอย่างเช่น การบรรยายฉากและบรรยากาศในเรื่อง “The Stone Boy” ที่สัมพันธ์กับความรู้สึกของ โทว่า

“..To had the impression that, **not only was this a boy speaking to her, but the earth and sky were speaking to her as well.** Even after Stone Boy stopped talking, **To continued to hear the voices of Heaven and Earth.** With Stone Boy by her side, To was not blind.”¹²³

นอกจากน้ำเสียงในการบรรยายฉากและบรรยากาศที่สัมพันธ์กับการค้นพบธรรมชาติที่แท้ และการรับรู้โลกและชีวิตของตัวละครเอกแล้ว ฉากและบรรยากาศในวรรณกรรมเชิงสัญลักษณ์ บางเรื่องยังเป็นสัญลักษณ์แทนบางสิ่งบางอย่างที่ช่วยสนับสนุนแนวคิดหลัก ได้แก่ฉากและบรรยากาศในเรื่อง A Lone Pink Fish The Moon Bamboo The Ancient Tree There Are Beautiful Eyes The Path of Return Continues the Journey The Pine Gate และเรื่อง The Giant Pines

แม้เซนจะเห็นว่า “ภาษาเป็นสื่อกลางชนิดหนึ่งในหลายชนิดที่มักให้ความหมายที่ปลอมหรือเท็จออกมาได้อย่างง่ายดายทั้งอย่างจงใจบิดเบือน และไม่ได้ตั้งใจ ดังนั้นประสบการณ์ขั้นพื้นฐานที่สุดจะต้องถูกนำมาติดต่อกันโดยปราศจากคำพูดจึงได้ผลดีที่สุด นั่นคือต่อหน้าประสบการณ์เช่นนั้น เราจะกลายเป็นใบ้และยืนอยู่อย่างตระหนก!”¹²⁴ แต่อย่างไรก็ตาม การสื่อสารสำคัญที่มาจากแนวคิดและผลของการปฏิบัติธรรมผ่านตัวละครด้วยภาษาก็เป็นวิถีทางที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ จึงเป็นที่น่าสนใจว่า ดิซ นัท ฮันท์ จะใช้กลวิธีการสื่อรายละเอียดของแนวคิดและประสบการณ์ของพุทธศาสนานิกายเซนเช่นไร จากการวิเคราะห์พบว่า ดิซ นัท ฮันท์ ใช้กลวิธีการใช้ภาษาในการนำเสนอการประจักษ์พุทธภาวะด้วยการใช้ภาพธรรมชาติเป็นสื่อในวรรณกรรมทุกเรื่อง ดังตัวอย่างจากเรื่อง The Ancient Tree และเรื่อง The Stone Boy

เรื่อง The Ancient Tree เมื่อนกสีขาวยังเข้าใจว่าสิ่งที่จะทำให้ ‘เวลา’ เป็นสิ่งที่ไม่ต้องมีข้อจำกัด (Eternity) ได้คือความรัก ผู้เล่าใช้ภาพธรรมชาติเปรียบความรู้สึกของนกสีขาวยัง

¹²³ Thich Nhat Hanh, The Stone Boy and Other Stories, p.84. (เป็นการเน้นของผู้วิจัย)

¹²⁴ คี. ที. ชูสุกิ, แปลโดย ธาณินทร์ เหมบุตร, การตีความประสบการณ์เซน, หน้า 37

“...In that moment, the bird felt the fullness of its existence..., the image of the sun behind the mountain peak, and the image of the rushing water falling endlessly through a thousand lifetimes took their place. The cry of the bird had become the rush of the waterfall...”¹²⁵

เรื่อง *The Stone Boy* หลังจากโศกเศร้าใจธรรมชาติที่แท้ในตอนจบของเรื่อง ผู้เล่าใช้การบรรยายความรู้สึกของตัวละครด้วยภาพธรรมชาติและเสียงดนตรี

“To wanted to show Stone Boy that she truly understood what he had taught her, so she raised her flute to her lips. Sky and clouds, mountain and trees, settled down in peace and listened to her song.”¹²⁶

3.5.3 ความสำคัญของรอยยิ้ม

ในวรรณกรรมทุกเรื่องของ ดิซ นัท ฮันห์ ผู้อ่านจะพบว่าในการบรรยายลักษณะท่าทางของตัวละครในขณะที่มีความรู้สึกผ่อนคลายผู้บรรยายมักไม่ลืมที่จะบรรยายถึงรอยยิ้มที่ระบวยอยู่บนใบหน้าของตัวละคร ทั้งนี้เป็นเพราะ “รอยยิ้ม” ของตัวละครน่าจะเป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงภาวะทางอารมณ์ที่สงบนิ่ง ไปจนถึงภาวะแห่งการประจักษ์ธรรมชาติที่แท้ของตัวละคร ดังที่ ดิซ นัท ฮันห์ กล่าวถึงความสำคัญของรอยยิ้มว่าเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงสันติภาพภายในจิตใจของเรา ดังข้อความว่า

“Smile is very important. If we are not able to smile, then the world will not have peace. It is not by going out for a demonstration against nuclear missiles that we can bring about peace. It is with our capacity of smiling, breathing, and being peace that we can make peace.”¹²⁷

¹²⁵ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*, p. 6.

¹²⁶ Ibid., p. 116.

¹²⁷ Thich Nhat Hanh, *Being Peace*, p. 9.

ยกตัวอย่างเช่นในวรรณกรรมเรื่อง *There are Beautiful Eyes* ตัวละครเอกนอนตายอย่างสงบสุข

“...And the young man, lying quietly in the earth, **smiled**, once again offering the two shining pearls.”¹²⁸

และในเรื่อง *Old Path White Clouds: Walking in the Footsteps of the Buddha* อาการตอบรับและการเดิน การรับฟัง ฯลฯ มักกระทำด้วยรอยยิ้มที่ปรากฏอยู่บนพระพักตร์เสมอ ๆ

วิธีการที่ ดิซ นัท ฮันห์ ใช้ความทุกข์ที่เกิดกับตัวละครเป็นปมขัดแย้งแล้วใช้ธรรมแห่งเซนเป็นทางออกของตัวละครเป็นทางหนึ่งในการปลุกให้ผู้อ่านตื่นทางมโนวิญญาณเพราะ “...การหนีไปพ้นจากความทุกข์นั้นไม่มี ความทุกข์นั้นไม่อาจหนีได้ หากต้องเผชิญ ต้องเจาะผ่านเข้าไปถึงใจกลางของมัน และเรียนรู้จากมัน เพราะความทุกข์เป็นปัจจัยอันสำคัญที่สุดในการเข้าใจชีวิต หากปราศจากความทุกข์เสียแล้วการตรัสรู้ก็หาไม่มีอยู่ไม่ เราจะต้องสงบพอที่จะเผชิญกับมันด้วยความหนักแน่น...”¹²⁹ นอกจากนี้การใช้ธรรมแห่งเซนเป็นทางออกของปัญหานั้นยังเป็นสิ่งที่แสดงทัศนคติในการประยุกต์ธรรมมาใช้กับชีวิตจริงได้ดีอีกด้วย เพราะธรรมสู่การตรัสรู้นั้นมิใช่ธรรมที่มีไว้เพื่อผู้ปฏิบัติธรรมในทางโลกุตตรเท่านั้น แต่ธรรมข้อเดียวกันยังสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อบรรลุผลในการดำรงชีวิตของฆราวาส ดังที่ท่านพุทธทาสกล่าวว่

“...ข้อปฏิบัติที่เป็นโลกุตตรก็มีหลักเกณฑ์อย่างเดียวกันกับข้อปฏิบัติที่จะดับทุกข์ในบ้านเรือน ในชีวิตของฆราวาส จะต่างกันก็เพียงระดับหรือปริมาณ แต่หลักเกณฑ์นั้นต้องเป็นอันเดียวกันแท้...”¹³⁰

ดิซ นัท ฮันห์ เล็งเห็นถึงความสำคัญอย่างยิ่งของความเข้าใจและความรักที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติที่เข้าถึงสภาวะแห่งการค้นพบธรรมชาติที่แท้ มีจิตใจที่อ่อนโยน และเห็นความสำคัญของชีวิตผู้อื่นเท่า ๆ กับตนเพราะเขาย่อมเห็นแล้วว่าในเมื่อสรรพสิ่งต่างเกี่ยวพันกันหากสิ่งหนึ่งถูกทำร้ายสิ่งย่อมมีผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ รวมทั้งตัวเขาเอง แนวคิดเรื่องความเข้าใจและความรักจึงเป็นบ่อเกิดสำคัญของการสร้างสันติภาพทุกระดับ ทั้งในทางโลกุตตรธรรมและโลกียธรรม ดังที่ ดิซ นัท ฮันห์

¹²⁸ Thich Nhat Hanh, *The Stone Boy and Other Stories*, p. 99.

¹²⁹ เรื่องเดียวกัน., หน้า (12).

¹³⁰ พุทธทาสภิกขุ, *จิตว่าง สิ่งที่เข้าใจผิดเรื่องความว่าง*, หน้า 9

สวดแทรกแนวคิดเรื่องนี้ไว้ในเรื่อง Old Path White Clouds: Walking in the Footsteps of the Buddha

“We sow the seeds of faith in the earth of a true heart. Our plow is mindfulness and our buffalo is diligent practice. **Our harvest is love and understanding.** Sir, without faith, understanding, and love, life would be nothing but suffering.”¹³¹

ผู้อ่านจะพบการกล่าวถึงความสำคัญของความเข้าใจและความรักในวรรณกรรมของ ดิชนัท ฮันท์ อยู่เสมอ ๆ เช่นเดียวกับการใช้เด็กเป็นตัวละคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ดิชนัท ฮันท์ เห็นว่าความรักที่ปราศจากความเข้าใจอย่างแท้จริงย่อมกลีบกลายเป็นที่มาแห่งความโกรธ ความเกลียด ความแค้น และความลุ่มหลงได้ ความรักชนิดนี้หากเกิดกับใครก็จะเป็นที่มาของการทะเลาะเบาะแว้ง และสามารถขยายวงกว้างออกไปในระดับสังคม หรือแม้แต่ในระดับประเทศได้ในที่สุด แต่ความรักที่เกิดจากความเข้าใจอย่างแท้จริงเป็นเสมือนยาวิเศษที่ช่วยรักษาบาดแผลภายในของคนเราได้เสมอ ดังข้อความในวรรณกรรมเรื่อง The Bodhisattava on the Fragrant Mountain ว่า

“Sister Wondrous Goodness always taught that understanding and love are the best medicine of all...”¹³²

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ ดิชนัท ฮันท์ มักกล่าวถึงความสำคัญของแนวคิดทั้งสองนี้น่าจะมาจากความรู้สึกถึงความโหดร้ายของสงครามที่มีต่อประชาชน ตัวอย่างเช่นในวรรณกรรมเรื่อง Old Path White Clouds: Walking in the Footsteps of the Buddha มีการสอดแทรกความสำคัญของแนวคิดเรื่องความเข้าใจและความรักผ่านพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้ามีต่อพระเจ้าปเสนธิว่าความรักที่เกิดจากความเข้าใจเป็นพื้นฐานจะเปี่ยมด้วยความเมตตาและการให้อภัย ความรักชนิดนี้มีอิทธิพลมากกว่าการเอาชนะด้วยการทำสงคราม ดังข้อความ

“Nothing prevents you from loving the young people of other kingdoms as your sons and daughters, even though they do not dwell under your rule. Just

¹³¹ Thich Nhat Hanh, Old Path White Clouds: Walking in the Footsteps of the Buddha, p.319.

¹³² Thich Nhat Hanh, The Stone Boy and Other Stories, p. 66.

because one loves one's own people is no reason not to love the peoples of other kingdoms.”¹³³

การที่ ดิซ นัท ฮันห์ ใช้วรรณกรรมเป็นสื่อถ่ายทอดประสบการณ์ทางอารมณ์และชีวิตที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม อีกทั้งเป็นสื่อเสนอทางออกของปัญหาด้วยวิถีทางแห่งเซนทำให้แนวคิดหลักของวรรณกรรมเผยตัวออกมาในความรู้สึกของผู้อ่านมากกว่าจะสามารถเข้าใจได้ด้วยการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลตามเนื้อเรื่องที่ปรากฏ ลักษณะเช่นนี้เกิดจากความลึกซึ้งและความละเอียดอ่อนของพุทธศาสนานิกายเซนซึ่งต้องอาศัยจิตใจที่เรียบง่ายและอ่อนโยนซึมซับสารสำคัญที่เสนอผ่านวรรณกรรม เมื่อผู้อ่านเคยมีประสบการณ์ใดประสบการณ์หนึ่งหรือภาวะทางอารมณ์ภาวะใดภาวะหนึ่งร่วมกับตัวละครในเรื่องแต่ละเรื่องต่าง ๆ กันไป ผู้อ่านอาจเข้าใจสารที่ ดิซ นัท ฮันห์ ต้องการสื่อได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น แม้จะไม่อาจเข้าใจวรรณกรรมเรื่องใดได้แน่ชัด แต่เมื่อผู้อ่านได้อ่านวรรณกรรมของ ดิซ นัท ฮันห์ ไปหลาย ๆ เรื่องจนเข้าสู่ภาวะหนึ่งเดียวกับเรื่องราวในวรรณกรรมไม่มีผู้อ่านและไม่มีการวรรณกรรมที่กำลังถูกอ่านอีกต่อไป การพยายามทำความเข้าใจโครงสร้างของวรรณกรรมด้วยการหาเหตุผลมาอธิบายเป็นเพียงหนทางสู่ความเข้าใจที่แท้จริง แต่เมื่อผู้อ่านพอจะเข้าใจแนวคิดหลักและเจตคติในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของ ดิซ นัท ฮันห์ แล้วการอ่านโดยไร้ความคิดแบบตรรกอาจทำให้ผู้อ่านสัมผัสกับสารสำคัญและทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นวรรณกรรมได้อย่างสมบูรณ์และเหมาะสมกับประสบการณ์และภูมิหลังของผู้อ่านเอง

กลวิธีการถ่ายทอดแก่นความคิดสำคัญของวรรณกรรมที่ซับซ้อนและไม่ดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุและผลของวรรณกรรมซึ่งทำให้ผู้อ่านไม่อาจเข้าใจสารทั้งหมด มิได้เป็นข้อดีของวรรณกรรมของ ดิซ นัท ฮันห์ แต่กลับทำให้วรรณกรรมของ ดิซ นัท ฮันห์ มีลักษณะเฉพาะตัวและเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของวรรณกรรม ลักษณะดังกล่าวกระตุ้นให้ผู้อ่านต้องนำไปขบคิดหรืออาจกลายเป็นคำถามที่ค้างคาในใจ จนเมื่อวันหนึ่งผู้อ่านได้ประสบกับภาวะทางอารมณ์หรือเหตุการณ์เช่นเดียวกับที่เคยอ่านพบในวรรณกรรม ผู้อ่านก็อาจรับรู้รสแห่งความซาบซึ้งของนัยสำคัญที่เสนอในวรรณกรรมได้อย่างลึกซึ้ง และดูจะมีประสิทธิผลต่อประสบการณ์ทางปัญญาของผู้อ่านยิ่งขึ้น ดังที่เซนกล่าวว่า “...เซนไม่สอนอะไร เมื่อไรก็ตามที่มีการสอนเกิดขึ้นในเซน เมื่อนั้นการสอนออกมาจากตัวเขาเอง เราสอนตัวเอง 'เซนเพียงชี้ทาง' เว้นเสียแต่ว่าการชี้้ทางเป็นการสอน ไม่มีอะไรอย่างแน่นอนในเซน...”¹³⁴

¹³³ Thich Nhat Hanh, *Old Path White Clouds: Walking in the Footsteps of the Buddha*. p. 274.

¹³⁴ ศี. ที. สุขุภิ, พุทธแบบฉบับ, พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพฯ: สายน้ำ, 2535), หน้า 12